

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MUSİKİSİ ANASANAT DALI**

**TRT REPERTUARINDA YER ALAN SİNOP
TÜRKÜLERİNİN EDEBİ VE MÜZİKAL ANALİZİ VE
TASNİFİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Deniz ÇAPKAN**

**Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Ayşegül ARAL ALTIOK**

İstanbul – 2015

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....Türk Müzikleri.....Anabilim/Anasanat Dalı Türk Müzikleri Programı Tezli Yüksek Lisans
öğrencisi Deniz Çapken tarafından hazırlanan
“.....T.R.T. Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin
Edebi ve Müzikal Analizi ve Tasnifi.....”
adlı bu çalışma jürimizde Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : 8/6/2015

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Aysegül Aral Altıok
Danışman: İTÜ Üniv. SE2 ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Öğr. Gör. Yücel Pasmakçı
Halıç Üniv. Türk Müzikleri ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Şirin Karadeniz
Halıç Üniv. Türk Müzikleri ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi:
.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi:
.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

İmza :

ÖNSÖZ

“TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Edebi ve Müzikal Analizi ve Tasnifi” isimli bu yüksek lisans tezi T.C. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanmıştır.

Zengin bir kültür hazinesine sahip olan Sinop, Anadolu’nun en eski şehirlerinden birisidir. Tarih boyunca gerçekleşen göçler, bu kültürel zenginliğe büyük katkıda bulunmuş ve bugün sahip olduğumuz kültürel mirasın oluşmasını sağlamıştır. Tüm kültürlerde olduğu gibi, Sinop’un kültürel zenginliği de Sinop ve yöresi müziklerinde hayat bulmuştur. Sinop’un kültürel çeşitliliğinin yöre müziklerine yansması, Türk Halk Müziğimizin zenginleşmesini sağlayan unsurlardan biri olmuştur. Türkülerimiz, her zaman kültürümüzün aynası olmuştur. Bu nedenle, Türk Halk Müziği alanında yapılan bu çalışma, Sinop kültürüne sahip çıkmak adına atılan adımlardan birisidir.

“TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Edebi ve Müzikal Analizi ve Tasnifi” isimli bu tezin, Sinop yöresi müzik folkloru çerçevesinde müzikal gelenekleri açıklayan ve tanıtan yaklaşımı ve TRT repertuarı kırık hava arşivinde yer alan türkülerin analizleriyle, özellikle Sinop sahasında çalışmayı düşünen araştırmacılar için bir yol gösterici niteliğinde olmasını temenni ediyor, derin bir kültür hazinesine sahip olmamızdan dolayı hiçbir zaman sonlanmayacak olan araştırmaların, kültürümüze yeni çalışmalar olarak katkı sağlamalarını diliyorum.

Tezin hazırlanma aşamasında hiçbir bilgi birikimini esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Aral ALTIOK’a, tezin konusu ve içeriği ile ilgili fikirlerine başvurduğum değerli arkadaşlarım Ali ALPSAR, Erhan USLU ve Muhammet Taha ARAS’a, tez çalışmamın her aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen Birce Ezgi ÖNCELER’e, ödenmez emekleri ve sonsuz manevi destekleri için değerli aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

İstanbul – 2015

Deniz ÇAPKAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR LİSTESİ	VI
TABLolar LİSTESİ.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX
ÖZET.....	XIV
SUMMARY.....	XV
1.GİRİŞ.....	1
2.SİNOP İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	2
2.1. Tarih.....	2
2.2. Coğrafi Yapı	4
2.3. Nüfus.....	4
2.4. Kültürel Yapı	5
3. SİNOP İLİ HALK MÜZİĞİ.....	12
4. TRT REPERTUARINDA YER ALAN SİNOP TÜRKÜLERİNİN TASNİFİ	16
4.1. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Dizi Yapılarına Göre Tasnifi	17
4.2. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Usüllerine Göre Tasnifi	18

4.3. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Temalarına Göre Tasnifi	19
4.4. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Ses Genişliklerine Göre Tasnifi	20
4.5. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Nazım Türlerine Göre Tasnifi	21
4.6. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Derleme Tarihlerine Göre Tasnifi.....	22
4.7. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Derleme Yapıldığı Mahallere Göre Tasnifi	23
4.8. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Derleyen Kişi ve Kurumlara Göre Tasnifi	23
4.9. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Kaynak Kişilere Göre Tasnifi	25
4.10. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Seyir Karakterlerine Göre Tasnifi	26
4.11. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Kafiye Düzenlerine Göre Tasnifi.....	27
4.12. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Hece Ölçülerine Göre Tasnifi	28
4.13. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Hece Duraklarına Göre Tasnifi	29
4.14. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Karar Seslerine Göre Tasnifi	30

5. TRT REPERTUARINDA YER ALAN SİNOP TÜRKÜLERİNİN ANALİZİ..... 31

5.1. “Hürmüz Gelin” Türküsü	31
5.1.1. Müzikal Analiz.....	33
5.1.2. Edebi Analiz.....	34
5.2. “Bük Dibinde Yatarım” Türküsü.....	36
5.2.1. Müzikal Analiz.....	38

5.2.2. Edebi Analiz.....	40
5.3. “Kum Kapının Kilidi” Türküsü	42
5.3.1. Müzikal Analiz.....	43
5.3.2. Edebi Analiz.....	45
5.4. “Kaleden İndim Bugün” Türküsü	46
5.4.1. Müzikal Analiz.....	48
5.4.2. Edebi Analiz.....	50
5.5. “Şeftali Ağaçları” Türküsü	52
5.5.1. Müzikal Analiz.....	54
5.5.2. Edebi Analiz.....	55
5.6. “Entere Aldım Kırkbeşe” Türküsü	57
5.6.1. Müzikal Analiz.....	59
5.6.2. Edebi Analiz.....	61
5.7. “Tabaklının Deresi” Türküsü.....	62
5.7.1. Müzikal Analiz.....	64
5.7.2. Edebi Analiz.....	65
5.8. “Tersaneden Kalktı Efe Alayı” Türküsü.....	67
5.8.1. Müzikal Analiz.....	69
5.8.2. Edebi Analiz.....	71
5.9. “Derelerde Guşburnu” Türküsü	72
5.9.1. Müzikal Analiz.....	74
5.9.2. Edebi Analiz.....	75
5.10. “Ben Giderim Batuma” Türküsü	77
5.10.1. Müzikal Analiz.....	79
5.10.2. Edebi Analiz.....	81
5.11. “İp Attım Ulaş Diye” Türküsü.....	83
5.11.1. Müzikal Analiz.....	85
5.11.2. Edebi Analiz.....	87
5.12. “Kırda Erik Ağacı (Dillala)” Türküsü	89
5.12.1. Müzikal Analiz.....	91
5.12.2. Edebi Analiz.....	93
5.13. “Karasuda Pazar Var” Türküsü	95
5.13.1. Müzikal Analiz.....	97

5.13.2. Edebi Analiz.....	98
5.14. “Entarisi Salkım Salkım” Türküsü	100
5.14.1. Müzikal Analiz.....	102
5.14.2. Edebi Analiz.....	103
5.15. “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Türküsü.....	105
5.15.1. Müzikal Analiz.....	107
5.15.2. Edebi Analiz.....	109
5.16. “Ezelidir Deli Gönül Ezeli” Türküsü.....	111
5.16.1. Müzikal Analiz.....	114
5.16.2. Edebi Analiz.....	116
5.17. “Sinop’ta Tabyaya Yakın” Türküsü	117
5.17.1. Müzikal Analiz.....	121
5.17.2. Edebi Analiz.....	123
5.18. “Adanın Burnunu Duman Bürüdü” Türküsü	125
5.18.1. Müzikal Analiz.....	127
5.18.2. Edebi Analiz.....	129
5.19. “Ayancık Tepeleri” Türküsü.....	130
5.19.1. Müzikal Analiz.....	132
5.19.2. Edebi Analiz.....	133
5.20. “Ev Yaptırdım Pelitten” Türküsü	135
5.20.1. Müzikal Analiz.....	137
5.20.2. Edebi Analiz.....	138
5.21. “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsü	140
5.21.1. Müzikal Analiz.....	143
5.21.2. Edebi Analiz.....	146
5.22. “Beyler Bahçesinde Kandiller Yanar” Türküsü	148
5.22.1. Müzikal Analiz.....	150
5.22.2. Edebi Analiz.....	152
5.23. “Pencerenin Altında” Türküsü.....	154
5.23.1. Müzikal Analiz.....	156
5.23.2. Edebi Analiz.....	158
5.24. “Değirmen Gaşoğusu” Türküsü.....	159
5.24.1. Müzikal Analiz.....	161
5.24.2. Edebi Analiz.....	163

6. SONUÇ.....	165
7. KAYNAKLAR	170
8. ÖZGEÇMİŞ.....	172

KISALTMALAR LİSTESİ

Ank. : Ankara

Dev. : Devlet

Hız. : Hazreti

Kons. : Konservatuar

M.Ö. : Milattan Önce

M.S. : Milattan Sonra

No : Numara

Rep. : Repertuar

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

T.H.M. : Türk Halk Müziği

T.M.D.K. : Türk Musikisi Devlet Konservatuarı

T.R.T. : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

T.Ü.İ.K. : Türkiye İstatistik Kurumu

Yrd. Doç. Dr. : Yardımcı Doçent Doktor

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 4.1: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Dizi Yapılarına Göre Tasnifi	17
Tablo 4.2: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Usüllerine Göre Tasnifi	18
Tablo 4.3: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Temalarına Göre Tasnifi	19
Tablo 4.4: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Ses Genişliklerine Göre Tasnifi	20
Tablo 4.5: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Nazım Türlerine Göre Tasnifi	21
Tablo 4.6: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Derleme Tarihlerine Göre Tasnifi	22
Tablo 4.7: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Derleme Yapıldığı Mahallere Göre Tasnifi	23
Tablo 4.8: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Derleyen Kişi ve Kurumlara Göre Tasnifi	24
Tablo 4.9: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Kaynak Kişilere Göre Tasnifi	25
Tablo 4.10: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Seyir Karakterlerine Göre Tasnifi	26
Tablo 4.11: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Kafiye Düzenlerine Göre Tasnifi	27
Tablo 4.12: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Hece Ölçülerine Göre Tasnifi	28
Tablo 4.13: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Hece Duraklarına Göre Tasnifi	29

Tablo 4.14: TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Karar Seslerine Göre Tasnifi	30
---	----

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 5.1: “Hürmüz Gelin” Türküsü Notası.....	32
Şekil 5.2: “Hürmüz Gelin” Türküsü Dizisi	33
Şekil 5.3: “Hürmüz Gelin” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü	34
Şekil 5.4: “Hürmüz Gelin” Türküsünün Son Dört Ölçüsü	34
Şekil 5.5: “Bük Dibinde Yatarım” Türküsü Notası	37
Şekil 5.6: “Bük Dibinde Yatarım” Türküsü Dizisi	38
Şekil 5.7: “Bük Dibinde Yatarım” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü	39
Şekil 5.8: “Bük Dibinde Yatarım” Türküsünün Dördüncü ve Beşinci Ölçüleri	39
Şekil 5.9: “Bük Dibinde Yatarım” Türküsünün Son İki Ölçüsü	39
Şekil 5.10: “Kumkapının Kilidi” Türküsü Notası	42
Şekil 5.11: “Kumkapının Kilidi” Türküsü Dizisi	43
Şekil 5.12: “Kumkapının Kilidi” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü.....	44
Şekil 5.13: “Kumkapının Kilidi” Türküsünün Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri.....	44
Şekil 5.14: “Kumkapının Kilidi” Türküsünün Son Dört Ölçüsü.....	44
Şekil 5.15: “Kaleden İndim Bugün” Türküsü Notası	47
Şekil 5.16: “Kaleden İndim Bugün” Türküsü Dizisi	48
Şekil 5.17: “Kaleden İndim Bugün” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü	49
Şekil 5.18: “Kaleden İndim Bugün” Türküsünün Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri.....	49
Şekil 5.19: “Kaleden İndim Bugün” Türküsünün Son Dört Ölçüsü.....	49
Şekil 5.20: “Şeftali Ağaçları (Tinimini Hanım)” Türküsü Notası.....	53
Şekil 5.21: “Şeftali Ağaçları (Tinimini Hanım)” Türküsü Dizisi.....	54
Şekil 5.22: “Şeftali Ağaçları” Türküsünün İlk Sekiz Ölçüsü	55
Şekil 5.23: “Şeftali Ağaçları” Türküsünün Nakarat Bölümü	55
Şekil 5.24: “Entere Aldım Kırkbeşe” Türküsü Notası	58
Şekil 5.25: “Entere Aldım Kırkbeşe” Türküsü Dizisi	59
Şekil 5.26: “Entere Aldım Kırkbeşe” Türküsünün İlk İki Ölçüsü.....	60

Şekil 5.27: “Entere Aldım Kırkbeşe” Türküsünün Üçüncü, Dördüncü, Beşinci ve Altıncı Ölçüleri.....	60
Şekil 5.28: “Tabaklının Deresi” Türküsü Notası	63
Şekil 5.29: “Tabaklının Deresi” Türküsü Dizisi	64
Şekil 5.30: “Tabaklının Deresi” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü	65
Şekil 5.31: “Tabaklının Deresi” Türküsünün Son Dört Ölçüsü	65
Şekil 5.32: “Tersaneden Kalkdı Efe Alayı” Türküsü Notası.....	68
Şekil 5.33: “Tersaneden Kalkdı Efe Alayı (Hakkı Reis Türküsü)” Türküsü Dizisi..	69
Şekil 5.34: “Tersaneden Kalkdı Efe Alayı” Türküsünün İlk İki Ölçüsü	70
Şekil 5.35: “Tersaneden Kalkdı Efe Alayı” Türküsünün Üçüncü ve Dördüncü Ölçüleri.....	70
Şekil 5.36: “Tersaneden Kalkdı Efe Alayı” Türküsünün Bağlantı Bölümü	70
Şekil 5.37: “Derelerde Guşburnu” Türküsü Notası	73
Şekil 5.38: “Derelerde Guşburnu” Türküsü Dizisi	74
Şekil 5.39: “Derelerde Guşburnu” Türküsünün İlk İki Ölçüsü	75
Şekil 5.40: “Derelerde Guşburnu” Türküsünün Bağlantı Bölümü	75
Şekil 5.41: “Ben Giderim Batuma” Türküsü Notası	78
Şekil 5.42: “Ben Giderim Batuma” Türküsü Dizisi	79
Şekil 5.43: “Ben Giderim Batuma” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü.....	80
Şekil 5.44: “Ben Giderim Batuma” Türküsünün Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri.....	80
Şekil 5.45: “Ben Giderim Batuma” Türküsünün Bağlantı Bölümü	80
Şekil 5.46: “İp Attım Ulaş Diye” Türküsü Notası.....	84
Şekil 5.47: “İp Attım Ulaş Diye” Türküsü Dizisi.....	85
Şekil 5.48: “İp Attım Ulaş Diye” Türküsünün İlk İki Ölçüsü	86
Şekil 5.49: “İp Attım Ulaş Diye” Türküsünün Üçüncü ve Dördüncü Ölçüleri	86
Şekil 5.50: “İp Attım Ulaş Diye” Türküsünün Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri.....	87
Şekil 5.51: “İp Attım Ulaş Diye” Türküsünün Saz Bölümü.....	87
Şekil 5.52: “Kırda Erik Ağacı (Dillala)” Türküsü Notası.....	90
Şekil 5.53: “Kırda Erik Ağacı (Dillala)” Türküsü Dizisi	91
Şekil 5.54: “Kırda Erik Ağacı” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü	92
Şekil 5.55: “Kırda Erik Ağacı” Türküsünün Bağlantı Bölümü	92
Şekil 5.56: “Kara Suda Pazar Var” Türküsü Notası	96

Şekil 5.57: “Kara Suda Pazar Var” Türküsü Dizisi.....	97
Şekil 5.58: “Karasuda Pazar Var” Türküsünün İlk İki Ölçüsü.....	98
Şekil 5.59: “Karasuda Pazar Var” Türküsünün Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Ölçüleri.....	98
Şekil 5.60: “Entarisi Salkım Salkım” Türküsü Notası	101
Şekil 5.61: “Entarisi Salkım Salkım” Türküsü Dizisi	102
Şekil 5.62: “Entarisi Salkım Salkım” Türküsünün İlk Üç Ölçüsü	103
Şekil 5.63: “Entarisi Salkım Salkım” Türküsünün Dördüncü ve Beşinci Ölçüleri .	103
Şekil 5.64: “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Türküsü Notası.....	106
Şekil 5.65: “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Türküsü Dizisi.....	107
Şekil 5.66: “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Türküsünün İlk Üç Ölçüsü.....	108
Şekil 5.67: “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Türküsünün Dördüncü, Beşinci ve Altıncı Ölçüleri.....	108
Şekil 5.68: “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Türküsünün Şan Bölümü	108
Şekil 5.69: “Ezelidir Deli Gönül Ezeli” Türküsü Notası.....	113
Şekil 5.70: “Ezelidir Deli Gönül Ezeli” Türküsü Dizisi.....	114
Şekil 5.71: “Ezelidir Deli Gönül Ezeli” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü	115
Şekil 5.72: “Ezelidir Deli Gönül Ezeli” Türküsünün Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri.....	115
Şekil 5.73: “Sinop’ta Tabyaya Yakın” Türküsü Notası.....	120
Şekil 5.74: “Sinop’ta Tabyaya Yakın” Türküsü Dizisi	121
Şekil 5.75: “Sinop’ta Tabyaya Yakın” Türküsünün İlk İki Ölçüsü.....	122
Şekil 5.76: “Sinop’ta Tabyaya Yakın” Türküsünün Üçüncü ve Dördüncü Ölçüleri	122
Şekil 5.77: “Sinop’ta Tabyaya Yakın” Türküsünün Beşinci ve Altıncı Ölçüleri....	122
Şekil 5.78: “Sinop’ta Tabyaya Yakın” Türküsünün Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri	123
Şekil 5.79: “Adanın Burnunu Duman Bürüdü” Türküsü Notası	126
Şekil 5.80: “Adanın Burnunu Duman Bürüdü” Türküsü Dizisi	127
Şekil 5.81: “Adanın Burnunu Duman Bürüdü” Türküsünün İlk İki Ölçüsü	128
Şekil 5.82: “Adanın Burnunu Duman Bürüdü” Türküsünün Üçüncü, Dördüncü, Beşinci ve Altıncı Ölçüleri.....	128
Şekil 5.83: “Adanın Burnunu Duman Bürüdü” Türküsünün Son Altı Ölçüsü.....	128
Şekil 5.84: “Ayancık Tepeleri” Türküsü Notası.....	131
Şekil 5.85: “Ayancık Tepeleri” Türküsü Dizisi.....	132
Şekil 5.86: “Ayancık Tepeleri” Türküsünün İlk İki Ölçüsü	133

Şekil 5.87: “Ayancık Tepeleri” Türküsünün Üçüncü ve Dördüncü Ölçüleri.....	133
Şekil 5.88: “Ev Yaptırdım Pelitten” Türküsü Notası.....	136
Şekil 5.89: “Ev Yaptırdım Pelitten” Türküsü Dizisi	137
Şekil 5.90: “Ev Yaptırdım Pelitten” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü.....	138
Şekil 5.91: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsü Notası	142
Şekil 5.92: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsü Dizisi	143
Şekil 5.93: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsünün İlk Ölçüsü.....	144
Şekil 5.94: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsünün İkinci Ölçüsü.....	144
Şekil 5.95: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsünün Üçüncü ve Dördüncü Ölçüleri ...	144
Şekil 5.96: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsünün Beşinci Ölçüsü	144
Şekil 5.97: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsünün Beşinci ve Altıncı Ölçüleri.....	145
Şekil 5.98: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsünün Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri	145
Şekil 5.99: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsünün Dokuzuncu Ölçüsü.....	145
Şekil 5.100: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsünün Onuncu Ölçüsü.....	146
Şekil 5.101: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsünün On İkinci Ölçüsü	146
Şekil 5.102: “Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar” Türküsü Notası.....	149
Şekil 5.103: “Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar” Türküsü Dizisi.....	150
Şekil 5.104: “Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar” Türküsünün İlk İki Ölçüsü	151
Şekil 5.105: “Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü	151
Şekil 5.106: “Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar” Türküsünün Beşinci ve Altıncı Ölçüleri.....	151
Şekil 5.107: “Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar” Türküsünün Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri.....	152
Şekil 5.108: “Pencerenin Altında” Türküsü Notası.....	155
Şekil 5.109: “Pencerenin Altında” Türküsü Dizisi.....	156
Şekil 5.110: “Pencerenin Altında” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü	157
Şekil 5.111: “Pencerenin Altında” Türküsünün Beşinci ve Altıncı Ölçüleri	157
Şekil 5.112: “Pencerenin Altında” Türküsünün Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri.....	157
Şekil 5.113: “Pencerenin Altında” Türküsünün Son İki Ölçüsü	157
Şekil 5.114: “Değirmen Gaşoğusu” Türküsü Notası.....	160
Şekil 5.115: “Değirmen Gaşoğusu” Türküsü Dizisi.....	161
Şekil 5.116: “Değirmen Gaşoğusu” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü	162
Şekil 5.117: “Değirmen Gaşoğusu” Türküsünün Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri.....	162

Şekil 5.118: “Değirmen Gaşoğusu” Türküsünün Dokuzuncu, Onuncu, On Birinci ve On İkinci Ölçüleri 162

ÖZET

Bu tez çalışmasında TRT Türk Halk Müziği Kırık hava repertuarında bulunan Sinop yöresi türküleri tespit ve tasnif edilmiş olup müzikal ve edebi açıdan incelenmiştir. Çalışmanın amacı yöre müziğine ve dolayısıyla Türk kültürüne katkıda bulunmak, Sinop yöresi türkülerinin tasnifini ve analizlerini yaparak Türk folkloru konusunda yapılacak olan çalışmalara bir basamak sağlamaktır.

TRT Türk Halk Müziği Kırık hava Repertuarında bulunan Sinop türkülerinin tasnif ve analizlerinden önce, çalışmanın ikinci bölümünde Sinop ili ile ilgili genel bilgilere yer verilmiş, ardından Sinop ili halk müziği ile ilgili bilgilere değinilmiştir. Çalışmanın bundan sonraki aşamasında TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin tasnifi yapılmış, türküler, dizi yapısı, usül, işlenen tema, ses genişliği, derleme tarihi, derlemenin yapıldığı mahal, derleyen kişi ve kurum, kaynak kişi, seyir karakteri, kafiye düzeni, hece ölçüsü, hece durağı, karar sesi ve nazım türü kriterleri kullanılarak sınıflandırılmış, yüzselsel kriterler doğrultusunda tablolar halinde sunulmuştur.

Daha sonra ise türkülerin müzikal ve edebi analizleri yapılmıştır. Müzikal analizler sırasında TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin dizileri, karar sesleri, güçlöleri, seyir karakterleri, donanımları, ses genişlikleri, usülleri, nota süreleri ve metronomları kriter olarak saptanmıştır. Edebi analiz bölümünde ise türküler, tema, konu, şiir yapısı ve dil özellikleri bakımından incelenmiştir. Son olarak ele alınan sonuç bölümünde ise Sinop ili ve ilçelerine ait 24 türkünün incelenmesi sebebiyle edinilen tespitler, analiz sonuçları, gözlemler ve öneriler listeler halinde sunulmuştur.

ABSTRACT

In this study, folk songs of Sinop region in TRT Turkish Folk Music repertoire are classified and analyzed in terms of musical and literary features. The aim of this study is to contribute to regional music and Turkish culture, and to be a step for the future studies of Turkish folklore by classifying and analyzing Sinop's regional folk songs.

Before the classification and analysis of Sinop's folk songs in the TRT Turkish Folk Music repertoire, historical, geographical and cultural information about Sinop takes place in the second section of the study. In the third section, the study includes information about the folk music of Sinop. In the fourth section, folk songs of Sinop region in TRT Turkish Folk Music repertoire are analyzed and classified by the structure of scale, rhythm, theme, register, date of compilation, compilation place, compiler, type of poetry, rhyme scheme and syllabication. The percentages of criteria are represented in the classification charts.

In the fifth section of this study, the folk songs are analyzed in terms of musical and literary features. In the part of the musical analysis of Sinop's folk songs, the folk songs are studied in terms of various musical features. An evaluation part comes after the analysis of each folk song. In the part of literary analysis, the folk songs are studied in terms of theme, subject, structure and language features. In the epilogue, suggestions and observations that are made by analyzing the 24 folk songs of Sinop region are mentioned.

1.GİRİŞ

Üzerinde yaşadığımız coğrafya birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu topraklarda doğan veya doyan her topluluk kendinden izler bırakmıştır. Dolayısıyla ülkemiz, kültürel açıdan çok geniş ve zengin bir birikime sahiptir. Her bölgenin farklı gelenek ve göreneklere sahip olmasından dolayı, müzikal anlamda her yörenin kendine has karakteristik özellikleri bulunmaktadır.

Türk Halk Müziği hakkında bilgi ve fikir sahibi olabilmek için öncelikle halk müziğini oluşturan ve çeşitliliğini sağlayan yöreler ile bu yörelerin müzikal açıdan karakteristik özelliklerinin incelenmesi gerekmektedir. Türk Halk Müziği ile ilgili detaylı bilgiler edinmek için o yörenin türkülerinin incelenmesi, hem yöreyi ve yöre müziğini tanımaya, hem de kültürümüzün en önemli taşıyıcılarından biri olan Türk Halk Müziğine dolayısıyla kültürümüzün nesilden nesile aktarılmasına büyük katkılar sağlayacaktır. Araştırmanın konusu ve içeriği de bu düşünceler ışığında belirlenmiştir.

Bu amaçla TRT Türk Halk Müziği Arşivi detaylıca incelenmiştir. Arşivde yer alan sözsüz oyun havaları repertuarında Sinop yöresine ait bir bulguya rastlanmamıştır. TRT Türk Halk Müziği Kırık hava repertuarında bulunan 4991 türkünün 24 tanesinin Sinop ili ve ilçelerine ait olduğu tespit edilmiş, söz konusu araştırmada tespit edilen 24 türkü ile ilgili tasnif ve analiz çalışmaları yapılmıştır.

Araştırmada öncelikle Sinop İli hakkında genel bilgilere yer verilmiş ardından Sinop'ta Halk müziği kültürü ile ilgili incelemeler bilgilerinize sunulmuştur. Ardından bu inceleme sonucu TRT Türk Halk Müziği Kırık Hava repertuarı içerisinde tespit edilen 24 Sinop türküsü çeşitli kriterler kıstas alınarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmalar yüzdesel ifadelerle tablolar halinde sunulmuştur. Daha sonrasında belirlenen ve tasnif edilen türkülerin müzikal ve edebi yapıları detaylıca incelenmiş yörenin karakteristik Halk müziği kültürü ortaya konmaya çalışılmıştır. Müzikal analiz bölümünde yer alan Sinop türkeleri TRT Repertuar numarasına göre sıralanmış ve bu türkülerin dizileri, "Finale" nota yazım programında yazılmıştır. Türküler, Türk Halk Müziğinde kullanılan ses değiştirici işaretler ile analiz edilmiş, değerlendirme bölümünde yer alan, Sinop türkülerinin ölçüleri ve motifleri ise "Paint" programı ile TRT Repertuar notalarından alınarak araştırmaya dâhil edilmiştir.

2. SİNOP İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1.Tarih

Sinop'un tarihçesi hakkında yapılan araştırmalarımız sonucunda belli başlı kaynaklara rastlanmıştır. Bu kaynaklardan alınan bilgiler doğrultusunda Sinop'un tarihi şöyle açıklanmaktadır:

Yapılan kazı ve araştırma sonuçlarına göre yörenin iskân tarihi günümüzden yaklaşık 5000 yıl öncesine, Kalkolitik çağa kadar uzanmaktadır. Sinop şehri ise ilk olarak M.Ö. 7. Yüzyıl ortalarında Miletos kolonisi olarak kurulmuş, Antik Çağda Karadeniz'in en önemli kentlerinden biri olmuştur (Yılmaz, 2009: 3).

M.Ö. 7. yüzyılda Miletoslular tarafından bir ticaret kolonisi olarak kurulan Sinop'un, adını bir Amazon kraliçesi olduğu ileri sürülen "Sinope"den aldığı söylenir. Mitolojiye göre ise kente adını veren Yunan Irmak Tanrısı Asopos'un kızlarından "Sinope"dir (Yurt Ansiklopedisi 9,1982: 6760).

Sinope ile ilgili halk arasında dilden dile dolaşan bir mitolojik efsane vardır. Bu efsaneye göre Sinope, Karadeniz'de Sinop'a adını veren kişi olup Asopos'un yani ırmak tanrısının kızıdır. Zeus, Sinope'ye âşık olur ve Sinope'ye bir söz verir. Zeus, Sinope'nin istediği her şeyi yapacaktır. Sinope, Zeus'tan kendisine dokunmamasını ister. Zeus, verdiği sözü tutar ve Sinope'yi Karadeniz'in en ucuna yerleştirir. Karadeniz kıyısında yaşayan Sinope'nin, yüzyıllar sonra ismini bir şehre miras olarak bıraktığı ve Türkiye'nin kuzey ucunda yer alan Sinop'un isminin bu efsaneden geldiği düşünülmektedir.

Bir başka görüşe göre: “Sinope, bir Amazon adıdır ve Sinop sikkelerinde bunun resmi görülmektedir” (Karagöz, 2003: 253).

“Kentın adı Hitit belgelerinde ise ”Sinuwa” olarak geçer. Bu adın, “güzel balıklık” anlamına geldiği sanılmaktadır” (Umar, 1993: 732).

Geçmişten bugüne, Sinop’un tarihi, Sinop Belediyesi’ne ait dijital kaynaklarda şu şekilde anlatılmaktadır:

Zengin bir kültür hazinesine sahip olan Sinop, Anadolu’nun en eski şehirlerinden biri olup, ilin ilk yerleşme tarihi ilk Tunç Çağı ile başlamıştır. Coğrafi konumu nedeniyle antik çağlardan beri deniz ve ticaret kenti olan Sinop’ta Karadeniz’e hâkim olmak isteyen bütün kavimler yaşayarak medeniyetlerinin kalıntılarını bırakmışlardır. Bir Hellen kolonisi olarak kurulan ve Antikçağ ‘da Karadeniz’in en önemli kenti olan Sinop, Hellenistik dönemde Anadolu’nun yerli kültürleriyle Hellen ve Pers kültürlerini birleştirmek isteyen Pontus Devleti’nin de başkentlerinden biri olmuştur.

MÖ 70 yılında Romalıların, MS 395 yılında Bizanslıların, 03 Ekim 1214 yılında Selçukluların, 1461 yılında Osmanlı İmparatorluğu’nun hâkimiyetine giren Sinop, Bizans döneminde Ortodoks Hıristiyanlığı’nın etkisiyle dilde ve kültürde Hellenleşmiştir. Türk egemenliğine geçişle yayılmaya başlayan Türk-İslam kültürü ise, günümüzdeki yapının temelini oluşturmuştur.

Selçuklu egemenliğinde Sinop baştanbaşa imar edilmiş, şehrin imarı için diğer şehirlerden hocalar ve yapı ustaları getirilmiştir. Candaroğulları döneminde de önemli bir liman olma durumunu koruyan Sinop’a büyük önem verilmiştir. Kültür müessesesi zamanının en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Şehirde cami, medrese, kütüphane, imaret, köprü, han ve hamamlar yaptırılmıştır. Tersanelerinde zamanın en büyük gemileri yapılmaya başlanmıştır. İlim adamları Sinop’ta toplanmış ve büyük himaye görmüşlerdir. Yine bu devirde Türkçe birçok eser yazılarak Türk Kültürü’ nün dünyaya yayılmasına hizmet edilmiştir. Sinop darphanelerinde devrin en güzel paraları basılmıştır.

Osmanlı Dönemi’nde de önemli bir liman ve gemi yapımı merkezi olma durumunu sürdüren Sinop’a, XVII. yüzyıl ortalarında uğrayan Evliya Çelebi halkının tüccar, marangoz ve gemici olduğunu ünlü Seyahatnamesinde yazmıştır. Ancak XIX. yüzyılda Anadolu’nun iç kesimleriyle bağlantı güçlüğü yüzünden, Sinop Limanı önemini kaybetmiş, Trabzon ve Samsun Limanları ön plana çıkmıştır. Nüfusun çoğunluğu Müslüman olmasına rağmen, bu dönemlerde daha çok Sinop’ta toplanan Hıristiyan azınlıklar ticaret ve zanaatı ellerinde tutmuşlardır. XIX. yüzyıl sonları ve XX. yüzyıl başlarında dışa bağımlı ticaretin gelişmesiyle surların dışında yeni bir yerleşim merkezi ortaya çıkmıştır.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında yöreye yerleştirilen Kafkas kökenli göçmenler özgün gelenek ve görenekleriyle kültürel yapıya renk katmışlardır. Denizle iç içeliği bir ticaret merkezi oluşu kentin değişik değerler tanınmasına yol açmıştır. Arkeolojik kalıntıları, etnolojisi ve folkloru ile paha biçilmez bir kültür mirasına sahip olan Sinop, 1991 yılında Türk egemenliğine geçişinin 777. yıldönümünü yaşamıştır (Sinop Belediyesi Web Sitesi, 01.05.2015, <http://sinop.bel.tr/sinop/sinop.asp>).

2.2. Coğrafi Yapı

Sinop, Karadeniz kıyı şeridinin kuzeye doğru en çok sivrilerek uzanmış bulunan Boztepe Burnu ve Yarımadası üzerinde kurulmuştur. 41° 12' ve 42° 06' kuzey enlemleri ile 34° 14' ve 35° 26' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Batısı Kastamonu, güneyi Çorum, güneydoğusu Samsun illeri, kuzeyi ise Karadeniz ile çevrilidir. 475 km uzunluğundaki sınırlarının 300 km.si kara, 175 km.si ise deniz kıyısıdır. İlin yüzölçümü 5.817 km²'dir (TÜİK Bölgesel Göstergeler, 2010: 12).

Şehrin Kuzeybatı ve güneydoğu da olmak üzere iki büyük limanı vardır. Esas limanı, güneydoğudaki koydur. Yağışlı bir bölgedir bu sebeple çay ve dereleri çoktur. Sulamada ve orman ürünlerinin taşınmasında yararlanılan çay ve derelerin hepsi Karadeniz'e dökülür.

Sinop'ta mevsimler arası sıcaklık farkları pek büyük olmayıp, yıl boyunca esen sürekli rüzgârlar vardır. Yazın birkaç gün dışında, bütün yıl genellikle nemli ve yağışlıdır. Sinop'un kuzeyinde Karadeniz iklim tipi egemendir. İlin güney kesimlerinde ise kıyıya paralel olarak uzanan dağlar nedeniyle, Karadeniz ikliminin etkisi giderek azalmaktadır. Bu nedenle bölgede yağışlar azalır, sıcaklık düşer ve bozkır ikliminin etkileri görülmeye başlar.

2.3. Nüfus

Sinop ilinin nüfus bilgileri 2010 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi vasıtasıyla Türkiye İstatistik Kurumu tarafından şöyle açıklanmıştır:

Sinop ilinin nüfusu, 2010 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 202,740 kişidir. Nüfusun 107,275 kişisi şehirlerde yaşarken, 95,465 kişisi belde ve köylerde yaşamaktadır. Şehirde yaşayanların oranı % 52,9 ve köyde yaşayanların oranı % 47,1'dir. Yine aynı nüfus sayımı sonucuna göre, il merkezi nüfusu 37,708, ilin nüfus yoğunluğu ise km² başına 35 kişidir. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Merkez, Boyabat, Ayancık ve Durağan'dır. Nüfus bakımından en küçük ilçesi ise Saraydüzü'dür. Yüzölçümü bakımından en büyük ilçesi Boyabat, en küçük

ilçesi ise Türkeli'dir. Sinop'taki ilçe sayısı 9, belediye sayısı 11 ve köy sayısı ise 470'tir (TÜİK Bölgesel Göstergeler, 2010: 13).

2.4. Kültürel Yapı

Sinop, kültürel açıdan incelendiğinde, farklı kültürlerin izleri yaşamın her alanında göze çarpmaktadır. Çeşitli bölgelerden Sinop'a yapılan göçler sayesinde farklı kültürler bir araya gelmiş ve kültürel zenginlik bölgede kendisini göstermiştir. Göçmenler, özgün gelenek ve görenekleriyle kültürel yapıya renk katmışlardır.

Sinop hakkında önemli çalışmalar yapan Yaşar Sarıkaya "Bir İnci Memleketim" adlı kitabında bu konudaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

Sinop'ta halk kültürleri konusu, göçlerle yakından ilgilidir. Şehirde göçlerin etkisiyle kültür karmaşası yaşanırken, yüksek köylerde geleneksel yaşam devam etmiştir. Şehre yerleşen Kafkas, Doğu Karadeniz ve Balkan göçmenleri, Sinop yerlisi olmuşlardır (Sarıkaya, 2012: 258).

Sinop halk kültürünü daha detaylı bir şekilde ele aldığımızda ise düğün, sünnet gibi kutlamalar ve bayramlarda ortak bir kültürün oluştuğunu görürüz. Bu oluşan ortak kültür gün geçtikçe gelenekselleşmiş ve kültürel değerlerimiz haline gelmiştir.

Sevim Karabela Şermet "Gizli Anılarda Saklı Kültürler, Hayat ve Hatıramda Sinop" adlı makalesinde Sinop'a ait bayram, düğün ve sünnet gibi özel günlere ilişkin saptamalarını şu şekilde aktarmıştır:

Bayramlar ve diğer kutlamalar, bu törensel etkinliklerin bir başka gelenekselleşen yüzünü oluşturur. Bayram ve hıdırellezle ilgili gelenek anlatıları bu türdendir. Hıdırellezde kırlara çıkılmakta, kuzu ve helva yenmektedir. Kızlar kendine mahsus türküleri olan "Gelin Alması" oyunu oynarlar. "Yazık ki bu güzel şeyler hep sönmüştür. Bu türkülerin havaları güzellikleri hala kulağımdadır"

(Nur,1967: 66) diyerek geçmişi özlemle hatırlar. Rıza Nur bayramlarla ilgili geleneklere de geniş ölçüde değinmiştir. Erkekler için Meydaneteği'nde kadınlar için de Topdeliği'nde bayram yeri kurulmaktadır.

Sosyal hayatın bir başka boyutunu oluşturan düğünler ve sünnet törenleri hakkında verilen bilgiler de okuru Sinop'un geçmişi ile buluşturmaktadır. Rıza Nur'un "bize eğlence idi" dediği düğünlerde, Perşembe günleri gelin alınmakta, halk gelini anasının evinden alıp çadır gibi bir şeyin altında güveyin evine ilahiler ve türküler eşliğinde götürmektedir. Gelin almanın hususi türkü ve havaları vardır. Çoğu zaman bu törene bir mektebin çocukları da dahil edilir. Kızın çeyizi alayın önünden gider. Buna kaliye demektedirler (Nur,1967: 67). Bu noktada yazar yine uyarıcı görevini üstlenip yakınmakta ve ardından da hüznellenmektedir. "Bu türkü ve ilahiler güzel bestelileri vardı. Kayboluyor, bir kısmı kayboldu zaten. Notalarını tespit etmeli" (Nur,1967: 67). Düğün evinde gelinin başından para saçılmakta ve buna saç (Nur,1967: 67) denmektedir. Güvey, gelinin yanına girdiğinde gelinin yüzünde duvağı olur, bunu güvey kaldırır ve gelini söyletmek için bir şeyler sorar. Gelin cevap vermez. Gelinin konuşmasını sağlamak için verilen hediyeye söyletmelik (Nur,1967: 68) denir. Gelinin işlediği el işleri sergi halinde gösterilmek üzere bir odaya serilir. Ancak bu gelenek de artık ölü bir gelenektir. "Bu kızları çalıştırmak ve hüner sahibi etmek için iyi bir usuldü. Bu da gitti" (Nur,1967: 68). Düğünlerde köçek oynar ve bunların alınına para yapıştırılır. Şarkı söyleyen ve defdönbelek çalan kadınlara çengi adı verilmektedir (Nur,1967:68). Sünnet düğünleri de sokakta alayla yapılmaktadır. Süslenmiş, başına altın takılmış sünnet çocuğu ata bindirilerek ilahilerle sokaklarda gezdirilmekte, sonra sünnet gerçekleştirilmektedir.

Düğün ve sünnet gibi sosyal hayatın düzenlenmesinde önemi olan adet ve geleneklerden de ayrıntılı olarak bahseden yazar anlatılarında, hayatın diğer alanlarında tören haline dönüştürülen geleneksel olan davranışlara da yer verir. Çocukları mektebe başlatmak bunlar arasındadır. Çocuk mektebe bir alayla ve ilahi eşliğinde götürülür. Çocuk iyi giydirilir, başına altınlar konur, boynuna hamayilvari "supara kesesi" (Nur,1967: 68) takılır. Yazar yine bu adet için de "teşvik için ne güzel adetti. Bu da gitti" (Nur,1967: 68) diye hayıflanır (Karabela, 2014: 631).

Şakir Ülkütaşır ise "Türk Kültürü" kitabında, Sinop köy düğünleri ile ilgili daha detaylı bilgi vererek, kız isteme sürecini şu şekilde anlatmıştır:

Evlendirilecek bir gencin annesiyle kadın akrabasından mürekkep iki üç kişilik bir heyet, evvelce aralarında kararlaştırılan veya salık verilen bir kız için sıra ile iki hafta dünürlüğe giderler. Buna dünür gezmek tabir edilmektedir. Bu müddet içinde kızın ev hali, bir alıcı gözüyle iyiden iyiye tetkik edilir. Kız beğenilirse üçüncü hafta içinde " Allah'ın emri Peygamberin kavliyle, Kezban kızını bizim Ali Kuzu'ya istiyoruz." denilmek suretiyle kız istenilir ve söz kesilir.

Kız tarafından alınan muvafakat cevabı üzerine, oğlan evi tarafından bir horoz veya hindi kesilir. Bu horoz veya hindinin suyuyla pilav pişirilir ve et de bunun üzerine didilerek konulur. Bu pilava söz pilavı tabir edilmektedir. Köyün ihtiyar heyeti ile ileri gelenlerinden beş on kişi söz pilavına davet edilir.

Şayet muvafakat cevabı gece –hatta gece yarısında- alınmış ise, gene bu pilav yapılır, misafir davet edilir. Bu takdirde gece yarısı, oğlan evi tarafından davetleri takarrür edenlere bir adam gönderilerek bunlar, bağıra çağıra uykudan uyandırılıp söz pilavına davet edilirler.

Gelenler, birer birer oğlan evinde toplanır, sürekli bir kahve ikram ve muhabbeti başlar. Bu muhabbet esnasında pilav da hazırlanır. Sofra etrafında çevrelenen misafirler güle konuşa pilavı yer, çiftlerin saadeti için temenniyatta bulunurlar. Sabahleyin köy halkı arasında (...’nın kızıyla, ...’nın oğlunun söz pilavı) yenildiğine dair ağızdan ağza konuşmalar deveran eder. Söz pilavı yenildikten sonra, hemen ekseriyetle tarafların düğünden dönmesi imkânı kalmaz. Bu pilavı, nikâhın bir müeyyidesi mahiyetinde demektir.

Söz pilavı yenilmesini, şu suretle işin kesinleşmesini müteakip, taraflar arasında tekerrür eden bir günde “kalın başlığı görmek” âdeti yapılır ve bu arada nikâh da akdedilir.

Kalın başlığı görmek âdeti, hususi bir merasime tabidir. O gün, erkek evinde müsait değilse diğer bir evde, oğlan ve kızın baba veya velileri, köyün imamı, muhtarı, usullarıyla sair davetlilerden mürekkep bir heyet toplanır. Bu toplantıda oğlan tarafının kıza, kız tarafının oğlana vereceği eşya müteakiben yazılar ve kısmı azamı da gösterilir. Kız tarafına gerek eşyanın tamam ve gerek daha bir isteyecekleri olup olmadığı sorulur. Bunlar eşyayı tamam ve tetkik ise muvafakat beyan eder. Kalın başlığı görmek töreninden sonra nikâh kıyılır (Ülkütaşır, 1963:2974).

Sinop’un kültürel zenginliğini oluşturan şehre özgü diğer bir gelenek ise “Helesa” geleneğidir. Bu geleneğin diğer bir adı “Sellime Çıkma”dır. Her Ramazan ayının on beşinci gününden sonra gerçekleşir. Şehrin kültürel zenginlikleri içinde önemli bir yere sahiptir. Helesa geleneğinin geçmişi ile ilgili bilgilere yazılı kaynaklarda rastlanmamıştır. Ancak Sinop Kültür ve Turizm Müdürlüğü’nün dijital kaynaklarında bu hikâyeye şu şekilde aktarılmaktadır:

Rivayete göre, gemilerin yelken ile çalıştığı çok eski zamanlarda bu gemilerin Karadeniz’de sığınacağı üç liman varmış. Bunlar Temmuz, Ağustos ayları ve Sinop’muş. Yani Karadeniz sadece Temmuz ve Ağustos aylarında fırtınasız olur, diğer zamanlarda da gemiler ancak Sinop limanında barınabilirmiş.

Yine böyle fırtınalı bir kış gününde, yelkenli bir gemi fırtınaya yakalanmış ve Sinop limanına sığınmış. Haftalarca burada mahsur kalan gemide bulunan tayfaların zamanla kumanyası tükenmiş ve açlık baş göstermeye başlamış. Tayfalar dilenmek istemedikleri için de kimseden bir şey isteyememişler.

Bir gün kaptanın aklına yiyecek bulmak için bir fikir gelmiş. Tayfalarına hemen bir filikayı süslemelerini söylemiş. Kaptan ve tayfalar süslenen bu filikayla ve gece olması sebebiyle ellerinde çok sayıda fenerle Sinop’a inmişler ve kent içerisinde çeşitli maniler söyleyerek dolaşıp halktan yiyecek istemişler. Bun gören halk da gemicilere çeşitli yiyecekler vermiş ve böylece gemiciler açlıktan kurtulmuşlar.

Ramazan Ayındaki yardımlaşmanın boyutlarını gösteren en güzel örneklerden biri olan Helesa, bu olay sonrasında Sinop’ta her Ramazan Ayında tekrarlanan bir gelenek halini almıştır.

Geleneksel uygulamada, Helesa öncesinde rivayetteki filikayı temsilen birkaç kişinin taşıyacağı büyüklükte bir kayık alınır. Bu kayık güzelce süslenir ve çevresi fenerler ya da mumlarla ışıklandırılır.

İftar yapıp oruçlar açıldıktan sonra, bir araya gelen gençler süsledikleri bu kayığı bazen omuzlarında bazen ellerinde tutarak tüm mahalleleri gezerler. Kayık her evin önünde ev sahibi tarafından görülecek bir şekilde yere konulur. Bu evlerin kapısına gelen kalabalıktan sesi güzel olan bir kişi aşağıda bir bölümü yazılı olan Helesa manilerinden bir kaçını, diğer kişiler de nakarat kısmını söyler ve bahşiş isterler. Bahşişler bir mendile sarılarak ve düştüğü yer görülsün diye mendilin ucu yakılarak yere veya kayığın içerisine atılır. Toplanan tüm bahşişler de daha sonra ihtiyaç sahiplerine dağıtılır (Sinop Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 30.04.2015, <http://www.sinopkulturturizm.gov.tr/TR,74843/helesa-gelenegi.html>).

Hikâyede bahsi geçen maninin sözleri şu şekildedir:

HELESA

Altımızda çürük minder	Dal budarım dal budarım
Altını üstüne dönder	Bahçede bülbül güderim
Aman beyim bahşiş gönder	Sizleri her yerde methederim
Helesa yelesa	Helesa yelesa
Heyemola yusa hop	Heyemola yusa hop
Ahçımızın adı Tayyar	Bahşişi almamış olmaz
Bir kepçe koyar iki sayar	Gemi düzenini bulmaz
Bununla gemici doyar	Tayfalar buna razı olmaz
Helesa yelesa	Helesa yelesa
Heyemola yusa hop	Heyemola yusa hop

Gemi geldi duydunuz mu?

Selam verip aldınız mı?

Bu gemiyi tanıdınız mı?

Helesa yelesa

Heyemola yusa hop

Kaptanımız fener taşır

Uyuz olmaz durmaz kaşır

Tayfalarım hamsi taşır

Helesa yelesa

Heyemola yusa hop

İnce burundan geçerken

Sırmalı sancak açarken

Biz doldurup biz içerken

Helesa yelesa

Heyemola yusa hop

Bir gemim var çift direkli

Tayfası aslan yürekli

Filikası çifte kürekli

Helesa yelesa

Sıçan gelir takur tukur

Ben sanırım düze dokur

Komşu bizden fakir

Helesa yelesa

Heyemola yusa hop

Büyük cami direk ister

Söylemeye yürek ister

Arkadaşlar bahşiş ister

Helesa yelesa

Heyemola yusa hop

Aşağıları geze geldim

İnci mercan dize geldim

Bakın beyim size geldim

Helesa yelesa

Heyemola yusa hop

Bir gemim var boyda bosta

Baş üstüne kurdum posta

Bizden selam olsun eşe dosta

Helesa yelesa

Heyemola yusa hop

Heyemola yusa hop

Elimde şimşir sopası

Hasan Abi geldik size

Olduk çocuk maskarası

Hatırın kalmasın bize

Sonumuz mektep hocası

Bahşişi çok gönder bize

Helesa yelesa

Helesa yelesa

Heyemola yusa hop

Heyemola yusa hop

(Sinop Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 30.04.2015, <http://www.sinopkulturturizm.gov.tr/TR,74843/helesa-gelenegi.html>)

Sinop'un geçmişine ait diğer bir kültürel öge ise "Âşıklık Geleneği"dir. Bu gelenek günümüzde var olmasa da geçmişte Sinop'un "Ceziretül Uşşaki" yani "Âşıklar Adası" olarak isimlendirilmesini sağlayacak kadar öneme sahip bir kültürel zenginliktir. Ayrıca, günümüzde bu kültürel zenginliğe sahip çıkmış ve Sinop'un en güzel caddesine "Âşıklar Caddesi" isim olarak verilmiştir. Bu önemli gelenek yazılı kaynaklarda da şu şekilde yer almaktadır:

Sinop'ta bir vakitler araştırmaya değer bir âşık hayatının olduğu söylenmektedir. Buraya Anadolu'nun birçok yerlerinden saz şairleri gelir, her şair kendi koşma, semai ve divan gibi eserlerini sazıyla çalıp çağırır, muammalar açılır ve çözülmüş. Bugün bile Sinop ve çevresinde Âşık Haydar, Âşık İsmail ve Âşık Mehmetlerle, Belediye Lütfi gibi çok iyi saz çalanlar vardır. Fakat örneğin Yesari gibi hem saz, hem de söz alanında cidden başarılı kimseler artık kalmamıştır (Ülkütaşır, 1980: 7).

Yaşar Sarıkaya ise eserinde âşıklık geleneği ile ilgili şu bilgileri paylaşmıştır:

Âşıklar caddesi, Sinop sahilindedir. Yıllarca denize paralel yapısını, adını ve güzelliğini korumuştur. Sinop'un adı Fatih döneminde Ceziretül Uşşaki'dir (âşıklar adası). Buraya âşıklar şehri adı neden verilmiştir? Bu ismin, âşıklık geleneği ile ilgisi var mıdır? Yesari Baba ve Bektaşilik kültürü, konu ile ilgili midir?

Halk arasındaki söylenceye göre, âşıklar bu caddede dolaştığından, adı âşıklar caddesi konmuştur. Veriler bizi Fatih dönemine kadar götürür. Sinop 1461 yılında tamamen Osmanlı İmparatorluğu idaresine geçer. "Ceziretül Uşşaki" adı, Fatih zamanına ait kitabelerde geçmektedir. Aslında bu ismin o zaman verilmesi, âşıklık geleneğinin daha önceden beri süregeldiğini işaret etmektedir. Şimdi, bu gelenek de kaybolan değerlerimizdendir (Sarıkaya, 2012: 234).

3. SİNOP İLİ HALK MÜZİĞİ

Sinop'ta halk müziği ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların en başında Ülkütaşır'ın 1971 yılında yaptığı "Sinop ve Dolaylarında Halk Sazları Üzerine Bir Araştırma" isimli kitabın geldiği düşünülmektedir. Bu kitapta Ülkütaşır Sinop ve dolaylarındaki halk sazlarını detaylı bir şekilde açıklamıştır:

Sinop ve muhiti, müzik folklorü bakımından oldukça zengin bir tetkik sahasıdır. Bu yurt köşesi, yıllarca birçok saz şairlerinin daimi bir uğrağı halinde kalmış ve buralardan yetişen Âşık Hayri, Âşık Mehmet gb. Sazlı şairlerden bazıları da Rumeli ve bilhassa Anadolu'nun bir hayli şehir, kasabalarını dolaşarak o zamanın saz sohbetlerine, yarışmalarına katılmış, yarışmalar tertip etmişlerdir. Bu nedenle muhitleri haricinde de tanınmışlardır.

Sinop'a bir zamanlar "Ceziretüluşşak= Âşıklar Adası" diye ad verilmiş olması, bu muhitte yıllarca devam eden sazlı ve sözlü âşık hayatının vazih bir ifadesi demek olacağını galip bir ihtimalle zikredebiliriz. Bu sazlı-sözlü hayat yarım asır evveline kadar eski şeklini muhafaza edebilmiştir. Bundan altmış sene evvel vefat etmiş olan Bektaşî şairi Bürhani zamanında bile bunun izlerine tesadüf ediliyor. Onun saz çalmaktaki mahareti muamma tertip ve halletmekte şayanı dikkat bir zekâya sahip olduğunu saraheten biliyoruz.

Sinop'ta geçmiş zamanlardaki saz hayatının kısmen malum olan mahiyet ve vüs'ati etrafında kaydettiğimiz şu birkaç satır, bu muhitin müzik folklorü itibariyle haiz olabileceği hususiyet ve ehemmiyeti göstermeye kâfidir zannederiz.

Sinop ve muhitinde halk arasında çalınan mahalli sazlar: saz (âşık= divan sazı), bozuk, bağlama, cura, darbuka, dümbek (dümbelek), zilli maşa, def, kaba zurna ve kaval ibarettir. Bunlardan başka keman, ut, kanun gibi çalgılar da mevcuttur. Divan sazı, bozuk, bağlama, cura hepsi saz umumi adı altında anılır. Diğer sazlar hususi adları ile söylenir.

Bu sazların yapılışında en çok dut, bazen kestane, nadiren de sarmaşık ağacı kullanılmaktadır. Şu kadar var ki, bir sazın tekne ve sap aksamı ekseriyetle, ayrı iki cins ağaçtan yapılmakta olmasına nazaran, bu hususta ceviz, gürgen, ıhlamur gibi ağaçlar da kullanılır. Mesela, tekne dut, sap da ceviz olabilir. Bunlar arasında en makbul olanı sarmaşık ağacından yapılan sazlardır. Bu makbuliyet sarmaşığın saza

ses yahut başka bir özellik vermesinden değil, bu cins kalın ağacın zor bulunmasındandır.

Saz imalinde teknenin büyük bir ehemmiyeti haiz bulunduğu ve bu ehemmiyetin de ağaç farkından ziyade bilhassa işleme hususunda aranılmak lazım geldiği bahis konusu edilmektedir. Bir bozuk teknesi imali için, bozuğun teknesi enine ve derinliğine on beşer cm düşünülerek, mutlaka 35 cm kuturunda dut kütüğü tedarik edilir. Bu kütük, dört eşit parçaya taksim olunarak bunun bir parçasından saz yapılır. Yarma parçadan yapılan sazların sedası daha iyi addedilmektedir. Bu kütükten kalan parçalar da yine saz imaline yarar.

Kütük parçası yaş iken oyulur. Tekne cidarları ne kadar ince ve her tarafı müsavi kalınlıkta oyulmuş bulunursa sazın sedası o nisbette güzel olur. Bizim gördüğümüz bozuğun tekne cidarları iki milimdi.

Kol için istenilen boyda kesilen bir ceviz ve ıhlamur parçasının üst kısmı düz ve alt tarafı da yuvarlak olmak üzere tesviye edilerek tekneye yapıştırılır. Burgular kezalik ceviz veya diğer bir ağaçtan yapılmaktadır. Göğüs kısmına gelince bu da gayet ince armudi olarak işlenir. Üzerine birkaç küçük delik de açılarak tekneye yapıştırılır. Perde ile bağlanır.

Saz yapımında kullanılan alet ve malzemeler: oyuğu, âşık iğrisi, bıçak, cam, zımpara kâğıdı, tutkal ve ciladır. Her saz çalan saz yapamadığı gibi, her marangoz ne kadar usta olursa olsun saz çalmayı beceremez.

Bir saz, tekne, göğüs, kol burğu, köprü, tel ve tel muhafaza köprüsü ile perdebağı ve tellerden mürekkeptir. Yedi telli bir bozuk bağlamada ilk üç telinin adı “zil”, ortadaki ili telin “bam”, üstteki iki telin de “rast”tır. Sazlar tazene (pena) denilen bir mızrapla çalınır. Tazene kiraz veya vişne ağaçlarının dış kabuklarından yapılır.

Sazların akorduna “düzen” derler. “Düzenini yapmak” sazi akort etmek demektir. Bu muhitte sazcular, düzeni, müteakip bir taksim, peşrev yapıyor, ondan sonra esas havaları çalmaya başlıyor. Çalınan havalar ekseriyetle milli ve mahallidir.

Sinop’un en meşhur sazcularından Gerzeli Belediyenin (Iakap) Lütfü Efendi’dir. Aynı zamanda bu sazları yapan hakiki bir sanatkârdır. Küçük yaştan beri saz çalan Lütfü Efendi, Dertlinin çırağı Geredeli Figani, Polathaneli Karari gibi birçok sazlı şairlerin meclisinde bulunmuş ve hatta Figani’nin üstadı Dertlinin hediyesi olan sazını da tamir erek o zamanki küçük sanatkâr, bu koca derbederin takdirine mazhar olmuş, duasını almıştır. Lütfü Efendi, özü sözü ve sazi ile tam bir sanatkârdır.

Muhitte çalınan diğer mahalli halk sazlarına gelince, bunlar kaval, kabazurna, davul, tef, zillimaşa, dümbelek ve darbukadır.

Kaval köylü nazarında kutsal bir maiyeti haiz olduğundan, hakkında birçok itikat ve efsaneler çoktur. Kaval, ardıç ağacından yapılır. Bunun için ince bir ardıç ağacı ortasından iki eşit parçaya taksim edilir, bu parçaların içleri de oluk halinde açılır. Bilahere her ikisi yan yana getirilerek –ortasında bir delik teşekkül eder– üzerine kiraz ağacının kabuğu geçirilir yahut boğum, boğum sarılır. Kaval, yedisi üstünde ve biri de altında olmak üzere sekiz deliği vardır. Bu delikler sazın perdelerini teşkil eder.

Kabazurna: Ekseriyetle büyücek boyda olan bu saz, bilhassa köy derneklerinde davulla beraber çalınan bir musiki aletidir. Şimşir ağacından çekme suretiyle yapılır.

Davul: Zurnanın adeta, lazım-ı gayrimüfarikidir. Kasnağı ekseriyetle çam ve bazen kestane ağacından yapılır. Tuz ve külle temizlenen keçi derisi, kasnağın her iki tarafından geçirilir ve kenarlarındaki ince ağaçtan mevcut çemberle bu deriler

sıkıştırılır. Ayrıca iplerle de kasnak üzerinden diğerine gergin bir şekilde bağlanır. Davulun sağ tarafına çomak (tokmak) soluna da şıvga (ince değnek) ile vurulur.

Def: Buna kasabalarda bazen daire de derler. En çok kadın derneklerinde çalınır. Altındaki deri umumiyetle koyun ve keçi derisidir. Bazı teflerin kasnağı kenarlarında ince bir tel üzerine geçirilmiş, küçük teneke ziller mevcuttur.

Zilli Maşa: Maşa şeklinde bir müzik aletidir. Genellikle 50 cm boyunda uzun ve dar iki demir safihanın haçvari uçlarına, yuvarlak üç çift küçük zil takılmak suretiyle imal edilir. Bu safhalar, alt kısmında, bazılarında ise küçük bir yarı daire şeklinde ve arası açık olarak müşterektir. Alt tarafından tutulur ve zillere yakın bir mahalline el ile vurulmak ve diğer sazların ahengine uydurulmak suretiyle çalınır.

Dümbelek: Buna bu muhitte umumiyetle “dömbek” denir. İçi çukur ve küçük bakır bir tastan başka bir şey değildir. Üstüne tavşan derisi geçirilir. İki ince çubukla çapraz olarak üzerine vurulur, diğer sazların ahengine uydurulur. Tek dümbelekler olduğu gibi ortasından kalınca bir sıyrımla (kayışla) yekdiğerine bağlanmış çift dümbelekler de mevcuttur.

Darbuka: Deri geçirilen kısmı daha genişçe olmak üzere, üzerine hemen üstüvani bir şekilde –çömlek ve testi gibi- pışırılmış topraktan yapılmış bir çalgıdır. Ağız denilen genişçe kuturu üzerine ekseriyetle tavşan derisi geçirilir. Kucağa konulup el ile vurulmak suretiyle çalınır. Küçük ve büyük boyda olmak üzere muhtelif kıt’ada olanları mevcuttur. Kadın derneklerinin belli başlı çalgılarından.

Halk arasında çalgı çalmak, hatta dinlemek bile günah telaki edilmektedir. Maahaza kaval ile saz, bu telakkinin az çok bir istisnasını teşkil ediyor. Kaval Hz. Musa’dan kalma imiş, birçok peygamberler çaldığı ve dinlediği gibi, Hz. Ali de kavali pek sever ve dinlermiş. Hatta sesi, Hz. Ali’nin nefesi inancı vardır. Kutsal bir mahiyet izafe edilen kaval, bir alet-i lehv (faydasız iş, oyun) addedilmemektedir. İyi kaval çalanlar, bununla bir koyun sürüsüne istediği hareketi yaptırabilirmiş. Mesela su içmek için ırmak kenarına inen bir koyun sürüsünü durdurmak, su içmeden geri döndürmek, dağınık bir sürüyü bir yere toplamak gibi hareketleri kaval ile yapabilirlermiş.

Sazı da ekseriyetle “Hak-Tanrı”, “peygamber” âşıklar çaldıkları ve gerçek “Âşık” aşkını bununla terennüm ettiği için günah addedilmez.

Günah ve birer “alet-i lehv” telakki edilen diğer çalgılar hakkında ise, türlü türlü efsaneler mevcuttur. Mesela dümbelek, ruz-i mahşerde kızgın bir ateş olacak ve bu haliyle çalanın sırtına yapışacakmış. Bunun iki değneği de kezalik ateş olacak ve dümbeleği çalan bu kızgın değneklerle elleri yan yana sırtındaki dümbeleği çalacakmış (Ülkütaşır, 1971: 98).

Sinop yöresi türkülerini detaylı bir şekilde ele aldığımızda, türkülerde kırık havanın hâkim olduğunu görürüz. Yaşar Sarıkaya kitabında yöre türkülerini tanıtırken, asker uğurlamada, gelin kınasında, ölüm gibi olaylarda, çok güzel ağıtlar yakıldığına tanık olduğunu ve bazı ağıtlarda uzun hava etkisi görüldüğünü dile getirir. Sinop yöresindeki ağıtlar ile ilgili detaylı olarak verdiği bilgilerde, acıyı yaşayan kişinin, solo ağıt yakarken sözleri doğaçlama olarak sıralayarak ağıtlandığını; sözlerin bilinen eski manilerden olduğu gibi, ağıtı yakan kişiye özel de

olduğunu belirtir. Ağıt yakan kişinin yakınlarının ise ağıta makamının 3. ve 5. sesinde gezinerek oğul, ay anam, yandım, vay gibi sözlerle vokal yaptığını dile getirir.

Sinop'un çeşitli toplulukların kültürlerini barındırmasının etkisi, günlük yaşamda kullanılan dilde etkisini göstermektedir. Sinop'ta kullanılan günlük konuşmada, fiillerin sonunda yer alan "ıyor", "ıyor" gibi eklerin yerine "i" harfinin eklenerek sesletildiği görülmektedir. Bu ifadeler gibi spesifik örneklerle günlük hayatta sıklıkla rastlanmaktadır. Bu da şehrin dil zenginliği olarak algılanmakta ve farkını ortaya koymaktadır. "Geliyor" ifadesinin yerine "geli", "gidiyor" ifadesinin yerine "gidi", " yapıyorsun" ifadesinin yerine "yapi", "ediyorsun" ifadesinin yerine "edi", "geliyor musun" ifadesinin yerine "gelimisin", "ne yapıyorsun" ifadesinin yerine "napisin" ifadelerinin kullanılması bu duruma örnek teşkil etmektedir. Sinopta farklı toplulukların kültürlerinin görülmesi, dil aracılığı ile türkülere de yansımıştır. "Bükdibinde Yatarım" adlı türküdeki "deyiver" ifadesinin "deyvi", "toplayiver" ifadesinin de "toplayvi" kelimeleri şeklinde Sinop'a has bir ifadeyle sesletildiği tespit edilmektedir.

4. TRT REPERTUARINDA YER ALAN SİNOP TÜRKÜLERİNİN TASNİFİ

Bu bölümde çalışmamızın ana temasını oluşturan Sinop türkülerinin tasnifine yer verilmiştir. TRT Türk halk müziği kırık hava repertuarında yer alan 4991 türkü arasından, Sinop iline ait 24 adet türkü olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitler doğrultusunda tasnif edilen türküler dizi yapılarına, usullerine, temalarına, ses genişliklerine, nazım türlerine, derleme tarihlerine, derlemenin yapıldığı mahallere, derleyen kişi veya kurumlara, kaynak kişilere, seyir karakterlerine, kafiye düzenlerine, hece ölçülerine, hece duraklarına ve karar seslerine göre aşağıda detaylıca tablolar halinde sunulmuştur.

4.1 TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Dizi Yapılarına Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünün dizi yapıları incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı dizi oranları tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.1: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin dizi yapılarına göre tasnifi

DİZİ YAPISI	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
HİCAZ	7	29,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 7/24'ünün adı geçen dizide olduğu tespit edilmiştir.
ÇARGÂH	5	20,83	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 5/24'ünün adı geçen dizide olduğu tespit edilmiştir.
HÜSEYNİ	4	16,6	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 4/24'ünün adı geçen dizide olduğu tespit edilmiştir.
UŞŞAK	2	8,3	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 2/24'ünün adı geçen dizide olduğu tespit edilmiştir.
KÜRDİ	2	8,3	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 2/24'ünün adı geçen dizide olduğu tespit edilmiştir.
NİKRİZ	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ünün adı geçen dizide olduğu tespit edilmiştir.
BUSELİK	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ünün adı geçen dizide olduğu tespit edilmiştir.
SABA	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ünün adı geçen dizide olduğu tespit edilmiştir.
NEVA	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ünün adı geçen dizide olduğu tespit edilmiştir.

4.2 TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Usullerine Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünün bulunduğu usüller ve usül türleri incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı usül oranları tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.2: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin usullerine göre tasnifi

KULLANILAN USÜL	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
2/4	2	8,3	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 2/24'ü 2 zamanlı basit usulden oluşmaktadır.
4/4	12	50	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 12/24'ü 4 zamanlı basit usulden oluşmaktadır.
5/8	2	8,3	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 2/24'ü 5 zamanlı bileşik usulden oluşmaktadır.
7/8	2	8,3	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 2/24'ü 7 zamanlı bileşik usulden oluşmaktadır.
9/8	6	25	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 6/24'ü 9 zamanlı bileşik usulden oluşmaktadır.

4.3. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Temalarına Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünde işlenen temalar analiz edilmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı tema oranları tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.3: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin temalarına göre tasnifi

TEMA	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
SEVDA-AŞK	18	75	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 21/24'ü "sevda" temasını işlemektedir.
AYRILIK	2	8,33	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 1/24'ü "ölüm" temasını işlemektedir.
SİTEM	2	8,33	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 1/24'ü "özlem" temasını işlemektedir.
İŞ-MESLEK	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 1/24'ü "iş-meslek" temasını işlemektedir.
ÖLÜM	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 1/24'ü "ölüm" temasını işlemektedir.

4.4. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Ses Genişliklerine Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünün ses genişlikleri incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı ses genişlikleri tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur. Söz konusu türkülerin ses genişlikleri tespit edilirken, saz ve ses bölümleri birlikte değerlendirilmiştir.

Tablo 4.4: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin ses genişliklerine göre tasnifi

SES GENİŞLİĞİ	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
5 SES	5	20,83	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 5/24'ü 5 ses genişliğine sahiptir.
6 SES	3	12,5	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 3/24'ü 6 ses genişliğine sahiptir.
7 SES	7	29,1	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 7/24'ü 7 ses genişliğine sahiptir.
8 SES	4	16,6	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 4/24'ü 8 ses genişliğine sahiptir.
9 SES	5	20,8	TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 5/24'ü 9 ses genişliğine sahiptir.

4.5. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Nazım Türlerine Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünün nazım türleri incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı nazım türleri tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.5: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin nazım türlerine göre tasnifi

NAZIM TÜRÜ	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
MANİ	14	58,33	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 14/24'ü adı geçen nazım türünde yazılmıştır.
TÜRKÜ	8	33,33	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 8/24'ü adı geçen nazım türünde yazılmıştır.
SEMAİ	2	8,33	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 2/24'ü adı geçen nazım türünde yazılmıştır.

4.6. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Derlenme Tarihlerine Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünün derlenme tarihleri incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı derlenme tarihleri tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.6: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin derlenme tarihlerine göre tasnifi

DERLEME TARİHİ	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
1948	7	29,1	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 7/24'ü 1948 yılında derlenmiştir.
1949	2	8,3	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 2/24'ü 1949 yılında derlenmiştir.
1955	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü 1955 yılında derlenmiştir.
1956	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü 1956 yılında derlenmiştir.
1959	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü 1959 yılında derlenmiştir.
1975	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü 1975 yılında derlenmiştir.
1990	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü 1990 yılında derlenmiştir.
BELİRTİLMEMİŞ	10	41,6	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 10/24'ünün derleme tarihi belirtilmemiştir.

4.7. TRT Repertuarına Yer Alan Sinop Türkülerinin Derlemenin Yapıldığı Mahallere Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünün derlendiği mahaller incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı derleme mahalleri tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.7: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin derleme yapıldığı mahallere göre tasnifi

DERLEME MAHALİ	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
SİNOP-MERKEZ	15	62,5	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 15/24'ü Merkez ilçeden derlenmiştir.
SİNOP-BOYABAT	5	20,83	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 5/24'ü Boyabat ilçesinden derlenmiştir.
SİNOP-AYANCIK/ AKÖREN	2	8,33	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 2/24'ü Ayvacık/Akveren bölgesinden derlenmiştir.
SİNOP-ÇEVRE KÖYLERİ	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü Sinop çevre köylerinden derlenmiştir.
SİNOP-AYANCIK	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü Ayancık ilçesinden derlenmiştir.

4.8. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Derleyen Kişi ve Kurumlara Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünün hangi kişi veya kurum tarafından derlendiği incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı kişiler veya kurumlar tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.8: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin derleyen kişi ve kurumlara göre tasnifi

DERLEYEN	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
MUZAFFER SARISÖZEN	7	29,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 7/24'ü adı geçen kişi tarafından derlenmiştir.
ANKARA DEVLET KONSERVATUARI	6	25	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 6/24'ü adı geçen kurum tarafından derlenmiştir.
AHMET YAMACI	2	8,33	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 2/24'ü adı geçen kişi tarafından derlenmiştir.
SERBÜLENT YASUN	2	8,33	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 2/24'ü adı geçen kişi tarafından derlenmiştir.
ALİ CANLI	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişi tarafından derlenmiştir.
ALİ ŞAHİN	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişi tarafından derlenmiştir.
FERRUH GÜVEN	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişi tarafından derlenmiştir.
NİDA TÜFEKÇİ	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişi tarafından derlenmiştir.
RECAİ BAŞARAN	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişi tarafından derlenmiştir.
SABAHAH KARAKULAKOĞLU	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişi tarafından derlenmiştir.
YÜCEL PAŞMAKÇI	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişi tarafından derlenmiştir.

4.9. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Kaynak Kişilere Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsüne kaynak olan kişiler incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı kaynak kişiler tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.9: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin kaynak kişilere göre tasnifi

KAYNAK KİŞİLER	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
MÜNİRE TARABUŞ	5	20,83	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 5/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
İSMAİL DİRİ	2	8,33	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 2/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
İSMAİL DİRİ YAŞAR AKINCI MAHİR ÖKSÜZ	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişilerden alınmıştır.
İSMAİL DİRİ HÜSEYİN YILDIRIM	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişilerden alınmıştır.
ÂŞIK HASAN AYAZMA	2	8,33	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 2/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
SADIK AÇIKGÖZ	2	8,33	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 2/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
PEHLİVAN ZİYA YENİCİ	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
ZİYA ORUÇOĞLU	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
MUSTAFA ÖNEN	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
NERİMAN GÜRPINAR	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
ALİ ŞEN	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.

KÖR İBRAHİM	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
REMZİYE GÜVEN	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
FAİK AKGÜN HASAN DİZDAROĞLU	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
İLYAS İYİ	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
FADİME ÇELİK	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.
RÜŞTÜ ŞARDAĞ	1	4,16	T.R.T. Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ü adı geçen kişiden alınmıştır.

4.10. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Seyir Karakterlerine Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünün seyir karakterleri incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı seyir karakterleri tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.10: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin seyir karakterlerine göre tasnifi

SEYİR KARAKTERLERİ	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
ÇIKICI	13	54,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 13/24'ünün adı geçen seyir karakterinde olduğu tespit edilmiştir.
İNİCİ	11	45,83	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 11/24'ünün adı geçen seyir karakterinde olduğu tespit edilmiştir.

4.11. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Kafiye Düzenlerine Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünün kafiye düzenleri incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı kafiye düzenleri tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.11: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin kafiye düzenlerine göre tasnifi

KAFİYE DÜZENİ	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
DÜZ	9	37,5	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 9/24'ünün adı geçen kafiye düzeninde olduğu tespit edilmiştir.
MANİ TİPİ	15	62,5	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 15/24'ünün adı geçen kafiye düzeninde olduğu tespit edilmiştir.

4.12. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Hece Ölçülerine Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünün hece ölçüleri incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı hece ölçüleri tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.12: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin hece ölçülerine göre tasnifi

HECE ÖLÇÜLERİ	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
7'Lİ HECE ÖLÇÜSÜ	15	62,5	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 15/24'ünün adı geçen hece ölçüsüyle yazıldığı tespit edilmiştir.
8'Lİ HECE ÖLÇÜSÜ	4	16,6	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 4/24'ünün adı geçen hece ölçüsüyle yazıldığı tespit edilmiştir.
11'Lİ HECE ÖLÇÜSÜ	5	20,83	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 5/24'ünün adı geçen hece ölçüsüyle yazıldığı tespit edilmiştir.

4.13. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Hece Duraklarına Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünün şiir yapıları incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı hece durakları tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.13: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin hece duraklarına göre tasnifi

HECE DURAKLARI	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
4+3 DURAĞI	11	45,83	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 11/24'ünün adı geçen hece durağında yazıldığı tespit edilmiştir.
3+4 DURAĞI	4	16,6	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 4/24'ünün adı geçen hece durağında yazıldığı tespit edilmiştir.
4+4 DURAĞI	4	16,6	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 4/24'ünün adı geçen hece durağında yazıldığı tespit edilmiştir.
6+5 DURAĞI	4	16,6	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 4/24'ünün adı geçen hece durağında yazıldığı tespit edilmiştir.
8+3 DURAĞI	1	4,16	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 1/24'ünün adı geçen hece durağında yazıldığı tespit edilmiştir.

4.14. TRT Repertuarında Yer Alan Sinop Türkülerinin Karar Seslerine Göre Tasnifi

Bu bölümde TRT Repertuarında bulunan 24 Sinop türküsünün karar sesleri incelenmiş, yüzdesel olarak ağırlıklı karar sesleri tespit edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.14: TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin karar seslerine göre tasnifi

KARAR SESLERİ	TÜRKÜ SAYISI	%	SONUÇ
LA	17	70,83	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 17/24'ünün adı geçen karar sesine sahip olduğu tespit edilmiştir.
SOL	3	12,5	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 3/24'ünün adı geçen karar sesine sahip olduğu tespit edilmiştir.
Sİ	2	8,33	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 2/24'ünün adı geçen karar sesine sahip olduğu tespit edilmiştir.
DO	2	8,33	TRT Repertuarında yer alan Sinop Türkülerinin 2/24'ünün adı geçen karar sesine sahip olduğu tespit edilmiştir.

5. TRT REPERTUARINDA YER ALAN SİNOP TÜRKÜLERİNİN ANALİZİ

Bu bölümde çalışmanın başlığında olduğu gibi Sinop ilinde tespit edilen TRT Repertuarına girmiş Türk halk müziği ezgilerinin müzikal analizine yer verilmiştir. Buna göre, türkünün dizisi, karar sesi, güçlüsü, seyir karakteri, donanımı, ses genişliği, usul, metronom, nota süreleri ve bu özelliklerin genel değerlendirilmesi, TRT Repertuar sıra numarasına göre analiz olarak sunulmuştur.

5.1 “Hürmüz Gelin” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Hürmüz Gelin

TRT Repertuar No: 146

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: Münire TARABUŞ

Derleyen ve Notaya Alan: Ahmet YAMACI

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 146 - 18/3/1973

YÖRESİ
SİNOP

KİMDEN ALINDIĞI
MÜNİRE TARABUŞ

HÜRMÜZ GELİN

DERLEYEN
AHMET YAMACI
DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
AHMET YAMACI

SÜRE: ♩ = 76

(Söz.....)

UÇ GÜN EV VEL GEL Dİ GE LİN A LI CI
DE NİZ DE DE BO ĞUL DU YOK TUR İ LÂ CI
DE NİZ DE DE BO ĞUL DU YOK TUR İ LÂ CI
AL MA DA DAL GAM GÜ MÜŞ TE KE MER

Anam, babam kime olsun davacı
(Bağlantı) {Almada dalgam alma yeni gelini
Gümüşte kemer sıkılmış ince belini

(2)
Geyizim sandıkta basılı kaldı
Elbisem duvarda asılı kaldı
Benim nazlı yârim kimlere kaldı
(Bağlantı)

(3)
Haydin kızlar kalkın yola duralım
Hürmüs gelin geçecek onu görelim
Öğlen namazını biz de kıyalım
(Bağlantı)

Şekil 5.1: "Hürmüz Gelin" Türküsü Notası

5.1.1. “Hürmüz Gelin” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.2: “Hürmüz Gelin” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: Si Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Re perdesidir.

Seyir karakteri: Çıkıcı seyir karakterine sahiptir.

Donanımı: Türkünün donanımında Fa diyez ses değıştirici işareti kullanılmaktadır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 8 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 4 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usûl olarak değeriendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmiştir. Yavaş hızda icra edilmesi gereken bu metronomda birim süre 4'lük nota cinsinden belirtilmiştir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde, süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise onaltılık nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eser saz bölümüyle birlikte 1 oktav içinde görölmektedir. Sol perdesi üzerine kurulan Çargâh dizisi şeklinde görölmekte ancak karar sesi olarak Si perdesi kabul edilmektedir.

Türkünün ilk iki ölçüsünde, karar sesinden başlayarak dördüncü dereceye kadar çıkıcı, ardından dördüncü dereceden, birinci dereceye kadar da inici bir yapı görölmüştür. Cevap niteliğinde görölen cümle ise üçüncü ve dördüncü ölçülerde yer

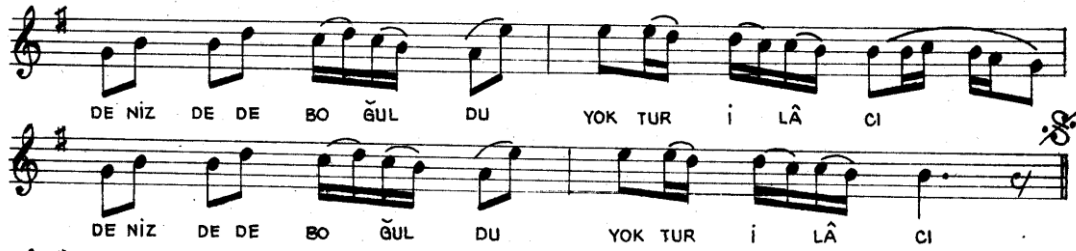
almış, dördüncü dereceden başlayıp karar sesinde sonlandırılarak tamamlanmıştır (Şekil 5.3).

Şekil 5.3: “Hürmüz Gelin” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü

Türkünün sözlerinin başladığı bölümünde, Sol sesinden tiz Sol sesine çıkıcı yapı, ardından da birinci derecede son bulan inici bir karakter gözlemlenmiştir.

Son iki dizekte ise türkünün ilk iki dizeğinde yer alan cümle yapıları, nota kalıpları değiştirilerek aktarılmıştır (Şekil 5.4).

Şekil 5.4: “Hürmüz Gelin” Türküsünün Son Dört Ölçüsü

Söz konusu türkünün birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü ölçülerinde “Staccato” nüans işareti kullanılmıştır.

5.1.2. “Hürmüz Gelin” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Üç gün evvel geldi gelin alıcı a

Denizde de boğuldu yoktur ilacı a

Anam, babam kime olsun davacı a

Almada dalgam alma yeni gelini b

Gümüşte kemer sıkılmış ince belini b

Çeyizim sandıkta basılı kaldı a

Elbisem duvarda asılı kaldı a

Benim nazlı yârim kimlere kaldı a

Almada dalgam alma yeni gelini b

Gümüşte kemer sıkılmış ince belini b

Haydin kızlar kalkın yola duralım c

Hürmüs gelin geçecek onu görelim c

Öğlen namazın biz de kılalım c

Almada dalgam alma yeni gelini b

Gümüşte kemer sıkılmış ince belini b

Türkünün Teması: Türküde ölüm teması işlenmiş olup ayrıca hasret teması ile ilgili ifadelere de rastlanmaktadır. Ölüm teması ölen kişinin arkasından duyulan hislerin aktarıldığı bir yapıyı ifade etmektedir.

Türkünün Konusu: Türkü, üç gün önce Hürmüs kızı istemeye gelen oğlanın denizde boğularak ölmesi üzerine şekillenmektedir. Hem ağıt hem isyan ifadelerine rastlanmaktadır. Gelin olacak Hürmüs kızın mutsuzluğu, kadersizliği, çaresizliği kendi ağzından aktarılmışçasına anlatılmaktadır. Son kıtada ise arkadaşlarının ağzından Hürmüs kızın acısına ortak olmak için cenazeye gitme çağrısında bulunulduğu görülmektedir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 3 dizeli, kavuştaklı, 11 li hece ölçüsüyle yazılmış Türkü'dür. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 249 - 8 / 6 / 1973

DERLEYEN
M. SARISOZEN

YÖRESİ
BOYABAT

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
RÜSTÜ ŞARDAĞ

BÜKDİBİNDE YATARIM

NOTAYA ALAN
M. SARISOZEN

SÜRE:
(♩ = 63)

BÜK Dİ BİN DE YA TA RİM SEŞ Lİ MARTIN A TA RİM AY ŞE
BE NİM O LUR SA MALAKLARI SA TA RİM AY Yİ ŞEM
AY ŞEM ÖLÜ DÜRÜ DÜN BE Nİ BİR DO MUR ÇUK GÜ Lİ DİM
SOL DUR DÜN BE Nİ

(2)

Ayşe gider tarlaya
Dal boyun süze süze
İsa gider ardından
Kâhkülün düze düze
(Bağlantı)

(3)

Ayşem ayşem hop deyvi
Salvarını toplayvi
Mahkemeye varınca
Kimim kimsem yok deyvi
(Bağlantı)

Şekil 5.5: "Bük Dinde Yatarım" Türküsü Notası

5.2.1. “Bük Dibinde Yatarım” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.6: Bük Dibinde Yatarım Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La perdesidir.

Güçlüsü: Güçlüsü Mi perdesidir.

Seyir Karakteri: Eserin seyri incelendiğinde bilinen seyir karakteri kriterlerini gerçekleştirmediği, verdiği hissiyat itibariyle iniciymiş gibi bir ifade taşıdığı düşünülmektedir.

Donanımı: Türkünün donanımında donanım bölümünde Si b^2 ses değiştirici işaretinin kullanıldığı görülmüş olup eser içerisinde, beşinci ölçüde Mi b^3 ses değiştirici işaretine rastlanmıştır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 7 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 4 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usûl olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmiştir. Yavaş hızda icra edilmesi gereken bu metronomda birim süre 4'lük nota cinsinden belirtilmiştir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise otuz ikilik nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümü dâhil 7 ses aralığında olduğu görülmektedir. Eserin Hüseyini beşlisi içerisinde seyir ettiği ve altıncı, yedinci derecelerde çarpmalar kullanıldığı tespit edilmiştir. Her ne kadar eserde Hüseyini dizisinde bulunan Fa diyez ses değiştirici işareti kullanılsa da, türkünün seyir karakteri ve güçlüsü incelendiğinde, söz konusu eserin bulunduğu dizinin, Hüseyini dizisi ile benzerlik gösterdiği düşünülmektedir.

Türkünün ilk üç ölçüsünde aynı motifi yansıtan fakat birbirlerinden farklı nota kalıplarıyla beşinci dereceye vurgu yapan bir seyir gözlenmiştir (Şekil 5.7).

Şekil 5.7: "Bük Dinde Yatarım" Türküsünün İlk Dört Ölçüsü

Dördüncü ölçüde başlayan inici yapının aynı ölçü içerisinde kullanılan glisendo nüans işareti ile pekiştirilmeye çalışıldığı ve beşinci ölçüde Mi b³ ses değiştirici işareti kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 5.8).

Şekil 5.8: "Bük Dinde Yatarım" Türküsünün Dördüncü ve Beşinci Ölçüleri

Türkünün son iki ölçüsünde ise kullanılan ses aralığının tamamını yansıtan bir motifle eser sonlandırılmıştır (Şekil 5.9).

Şekil 5.9: "Bük Dinde Yatarım" Türküsünün Son İki Ölçüsü

5.2.2. “Bük Dibinde Yatarım” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Bükdibinde yatarım	a
Beşli martin atarım	a
Ayşe benim olursa	b
Malakları satarım	a
Ayyişem Ayşem öldürdün beni	c
Bir domurcuk gülidim soldurdun beni	c
Ayşe gider tarlaya	b
Dal boyun süze süze	d
İsa gider ardından	e
Kahkülün düze düze	d
Ayyişem Ayşem öldürdün beni	c
Bir domurcuk gülidim soldurdun beni	c
Ayşem ayşem hop deyvi	c
Şalvarını toplayvi	c
Mahkemeye varınca	b
Kimim kimsem yok deyvi	c

Ayyişem Ayşem öldürüdün beni c

Bir domurcuk gülidim soldurdun beni c

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiş olup türkünün bağlantı bölümünde sitem içeren ifadelerle de rastlanmıştır.

Türkünün Konusu: Türkünün konusu İsa'nın Ayşe'ye duyduğu sevgi ve sevgiliye kavuşma özlemi üzerine kurulmuştur. Bağlantı bölümünde İsa'nın Ayşe'ye duyduğu sevginin, kavuşma arzusundan kaynaklı olarak siteme dönüştüğünü belirten ifadelerle rastlanmıştır. Eserde sevda temasını pekiştirmek amacıyla çeşitli betimlemelere yer verilmiş olup eserin son bölümünde Ayşe'nin yalnız bir yaşam geçirdiği sevda teması içerisinde vurgulanmıştır.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli, kavuşaklı, bağlantı bölümü on ikili, diğer bölümleri yedili hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a c

a c

b

a

şeklinde olup Mani tipi diziliş gözlemlenmiştir. Şiirin durağı 4+3 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadelerle rastlanmıştır. Buna göre, "Ayşem" yerine "ayyişem", "öldürdün" yerine "öldürüdün", "tomurcuk" yerine "domurcuk", "gül idim" yerine "gülidim", "hop deyiver" yerine "hop deyvi", "toplayiver" yerine "toplayvi" ve "deyiver" yerine "deyvi" kelimelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.3. “Kumkapının Kilidi” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Kumkapının Kilidi

TRT Repertuar No: 251

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: İsmail DİRİ, Yaşar AKINCI, Mahir ÖKSÜZ

Derleyen ve Notaya Alan: Muzaffer SARISÖZEN

TRT. MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM. No: 251 - 8.6.1973

YÖRESİ
SINOP

KİMDEN ALINDIĞI
İSMAİL DİRİ, YAŞAR AKINCI
MAHİR ÖKSÜZ

SÜRE
M: J=72

KUMKAPININ KILIDI

DERLEYEN
MUZAFFER SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
MUZAFFER SARISÖZEN

KUMKA PINİN AH Kİ Lİ DİY YE DÜN GE CE GE LEN AH Kİ Mİ DİY YE
E Lİ E Lİ ME AH A LA YIM YAR KO LÜ BOY NU MA AH SA RA YIM YAR
A ŞA LIM DAĞ LAR A ŞA LIM GEL GÜ ZEL BAY RAM LA ŞA LIM

2
KUM KAPININ ÜSTÜYEM BEN
ALLAR GİYENİN AH DOSTUYAM BEN
(ELİ ELİME) BAĞLANTI

Şekil 5.10: “Kumkapının Kilidi” Türküsü Notası

5.3.1. “Kumkapının Kilidi” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.11: Kumkapının Kilidi Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La perdesidir.

Güçlüsü: Güçlüsü Re perdesidir.

Seyir Karakteri: İnci seyir karakterine sahiptir.

Donanımı: Türkünün donanımında Si b² ses değiştirici işareti kullanılmaktadır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 6 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 2 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmiştir. Yavaş hızda icra edilmesi gereken bu metronomda birim süre 4'lük nota cinsinden belirtilmiştir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise on altılık nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümü dâhil 6 ses aralığında olduğu görülmektedir. Eser, La perdesi üzerine kurulan Uşşak dizisi ile benzerlik göstermekte olup eserin genel seyri La perdesi üzerine kurulan Uşşak dörtlüsünden oluşmaktadır.

Türkünün ilk dört ölçüsünde birinci derece ile beşinci derece arasında seyir eden, inici-çıkıcı bir yapı gözlemlenmiştir. Üçüncü ve dördüncü ölçülerin, ilk iki ölçüde bulunan motifin yanıtı niteliğinde olduğu görülmüştür (Şekil 5.12).

Şekil 5.12: “Kumkapının Kilidi” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü

Daha sonraki bölümlerde ilk dizekte yer alan cümle yapısının farklı nota kalıpları kullanılarak aktarıldığı ve dördüncü derecede bir vurgu olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 5.13).

Şekil 5.13: “Kumkapının Kilidi” Türküsünün Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri

Türkünün son bölümünde ise eserin tamamında görülen soru-cevap motifi yinelenerek ve inici bir yapı kullanılarak eser sonlandırılmıştır (Şekil 5.14).

Şekil 5.14: “Kumkapının Kilidi” Türküsünün Son Dört Ölçüsü

5.3.2. “Kumkapının Kilidi” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Kumkapının ah kilidiyye	a
Dün gece gelen ah kimi diyye	a
Eli elime ah alayım yar	b
Kolu boynuma ah sarayım yar	b
Aşalım dağlar aşalım	c
Gel güzel bayramlaşalım	c
Kumkapının üstüyem ben	d
Allar giyenin ah dostuyam ben	d
Eli elime ah alayım yar	b
Kolu boynuma ah sarayım yar	b
Aşalım dağlar aşalım	c
Gel güzel bayramlaşalım	c

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün genelinde sevda temasının hâkim olduğu görülmüş olup eserin bağlantı bölümünde sevdiğine duyulan özlemi ve beklentileri anlatan ifadeler rastlanmıştır. Türkünün bağlantı bölümünde birlik ve beraberlik duygularını yansıtan ifadeler de gözlemlenmiştir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 2 dizeli ve kavuşaklı Türkü'dür. Şiirin ilk dizesi dokuzlu, ikinci dizesi onlu hece ölçüsüyle yazılmıştır. Bağlantı bölümünde ise 1. ve 2. dizeler onlu, 3. ve 4. dizeler sekizli hece ölçüsüyle yazılmıştır. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a
 a
 b
 b

şeklinde olup düz kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı, sekizli hece ölçüsüyle yazılan bölümlerde 4+4, dokuzlu hece ölçüsüyle yazılan bölümlerde 4+5, onlu hece ölçüsüyle yazılan 5+5 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler olarak “kilidiyim” ifadesi yerine “kilidiyye”, “kimdi” ifadesi yerine “kimidiyye” ve “üstüyüm” yerine ise “üstüyem” kelimelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.4. “Kaleden İndim Bugün” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Kumkapının Kilidi

TRT Repertuar No: 251

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: İsmail DİRİ, Yaşar AKINCI, Mahir ÖKSÜZ

Derleyen ve Notaya Alan: Muzaffer SARISÖZEN

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 291 - 8/6/1973

DERLEYEN
M. SARIÖZEN

YÖRESİ
SINOP

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
PEHLİVAN ZİYA YENİCİ

KALEDEN İNDİM BUGÜN

NOTAYA ALAN
M. SARIÖZEN

SÜRE:

KA LE DEN İN DİM BU GÜN E LİN DE AL TIN GÜ GÜM
A LAY LA RIN İ ÇİN DE YA VE RE YAN DİM BU GÜN
OF EĞ LEN Mİ YOR CA HİL GÖN LÜM OF
SENSİZ

(3)

Kaleden indim iniş
Mendilim dolu yemiş
Anne beni yâver istemiş
Anne beni yâvere versene

(4)

Kalelerden insene
Potinini giysene
Anne beni yâver istiyor
Anne beni yâvere versene

AN NE BE Nİ YÂ VER İS Tİ YOR AN NE BE Nİ YA VE RE VER SE NE

Şekil 5.15: "Kaleden İndim Bugün" Türküsü Notası

5.4.1. “Kaleden İndim Bugün” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.16: “Kaleden İndim Bugün” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: Sol perdesidir.

Güçlüsü: Güçlüsü Re perdesidir.

Seyir Karakteri: Çıkıcı Seyir karakterindedir.

Donanımı: Türkünün donanımında Fa diyez ses değıştirici işareti kullanılmaktadır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 9 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 9 zamanlı usul ve mertebe olarak 8’lik birim ile gösterilmiş olup bileşik zamanlı usul olarak değeriendirilmektedir. Düzüm incelendiğinde, 2+2+2+3 yapısının kullanıldığı ve üçlemenin son bölümde yer aldığı görülmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda orta hızda icra edildiği görülmektedir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde, süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise otuz ikilik nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümü dâhil 9 ses aralığında olduğu görülmektedir. Sol perdesi üzerine kurulan Çargâh dizisi şeklinde görülmektedir.

Türkünün ilk cümlesinde, birinci dereceden başlayarak beşinci dereceye vurgu yapan inici, ardından çıkıcı bir yapı gözlemlenmiştir (Şekil 5.17).

Şekil 5.17: “Kaleden İndim Bugün” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü

Ardından gelen motifte ise eserin en tiz bölümüne vurgu yapıldığı ve daha sonra inici bir yapı ile ilk motife cevap verildiği görülmüştür (Şekil 5.18).

Şekil 5.18: “Kaleden İndim Bugün” Türküsünün Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri

Son dizekte Sol perdesi üzerine kurulan Çargâh beşlisini gösteren küçük bir motifin ardından eser, inici bir yapı kullanılarak sonlandırılmıştır. Eserin onuncu ölçüsünde Si b² değiştirici işareti kullanılmış olup söz konusu değiştirici işaretin, eserin son motifinde kullanılmasından dolayı bitiş hissi verilmek amacıyla kullanıldığı düşünülmektedir (Şekil 5.19).

Şekil 5.19: “Kaleden İndim Bugün” Türküsünün Son Dört Ölçüsü

5.4.2. “Kaleden İndim Bugün” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Kaleden indim bugün a

Elimde altın güğüm a

Alayların içinde b

Yavere yandın bugün a

Of eğlenmiyor cahil gönlüm of a

Of eğlenmiyor semsiz gönlüm of a

Kaleden indim iniş c

Mendilim dolu yemiş c

Anne beni yaver istemiş c

Anne beni yavere versene d

Of eğlenmiyor cahil gönlüm of a

Of eğlenmiyor semsiz gönlüm of a

Kalelerden insene d

Potinini giysene d

Anne beni yaver istiyor e

Anne beni yavere versene d

Of eğlenmiyor cahil gönlüm of a

Of eğlenmiyor semsiz gönlüm of a

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkü, eseri söyleyen kişinin Yaver'e duyduğu sevgi üzerine şekillenmektedir. Eserde ikinci ve üçüncü kıtaların son iki dizelerinde eseri söyleyen kişinin Yaver ile evlenme isteği yinelenerek kavuşma özlemi vurgulanmıştır. Bağlantı bölümünde ise sevda temasının yanı sıra sitem içeren ifadelere de rastlanmıştır.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli ve kavuştaklı Mani'dir. Şiirin ilk kıtası yedili; ikinci ve üçüncü kıtanın, ilk iki dizesi yedili, üçüncü dizesi dokuzlu, dördüncü dizesi onlu; bağlantı bölümü ise sekizli hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a c
a c
b
a

şeklinde olup Mani tipi diziliş olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı, yedili hece ölçüsüyle yazılan bölümlerde 3+4, sekizli hece ölçüsüyle yazılan bölümlerde 4+4, dokuzlu hece ölçüsüyle yazılan bölümlerde 4+5, onlu hece ölçüsüyle yazılan 4+6 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler olarak "semsiz" kelimesine rastlanmıştır. Söz konusu kelime yörede dalgın, bilinçsiz anlamında kullanılmaktadır. Bu kelime ile yörenin dil özelliklerindeki farklılığın yanı sıra Sinop ilinin tarihsel sürecinde kendine özgü bir dil zenginliğine de sahip olduğu anlaşılmaktadır.

5.5. “Şeftali Ağaçları (Tinimini Hanım)” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Şeftali Ağaçları (Tinimini Hanım)

TRT Repertuar No: 580

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: Münire Tarabuş

Derleyen ve Notaya Alan: Muzaffer SARISÖZEN

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TMM REPERTUAR SIRA No: 580
İNCELEME TARİHİ : 15.3.1974

YÖRESİ
SİNOP

KİMDEN ALINDIĞI
MÜNİRE TARABUŞ

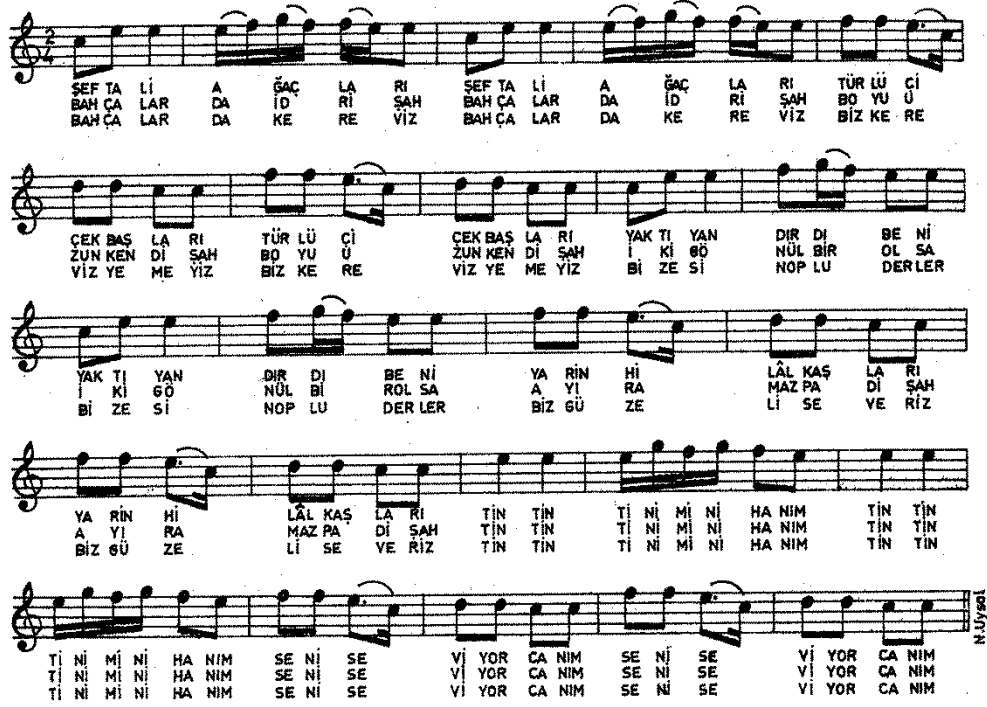
SÜRESİ ♩ : 86

ŞEFTALİ AĞAÇLARI (Tinimini Hanım)

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

ŞEFTA Lİ A ĞAÇ LA Rİ ŞEFTA Lİ A ĞAÇ LA Rİ TÜR LÜ Cİ
BAH ÇA LAR DA İD Rİ SAH BAH ÇA LAR DA İD Rİ SAH BO YU Ü
BAH ÇA LAR DA KE RE VİZ BAH ÇA LAR DA KE RE VİZ BİZ KE RE
ÇEK BAS LA Rİ TÜR LÜ Cİ ÇEK BAS LA Rİ YAK TI YAN DIR DI BE Nİ
ZUN KEN Dİ SAH BO YU Ü ZUN KEN Dİ SAH VİZ YE ME YİZ BİZ KE RE
VİZ YE ME YİZ Bİ ZE Sİ NÜL BİR BE Nİ OL SA DER LER
VİZ YE ME YİZ BİZ KE RE VİZ YE ME YİZ Bİ ZE Sİ YAK TI YAN
DIR DI BE Nİ YA RIN HI LÂL KAŞ LA Rİ İ Kİ GÖ NÜL Bİ ROL SA
A YI RA Dİ SAH Bİ ZE Sİ NÖP LU DER LER BİZ GÜ ZE Lİ SE
VE RİZ YA RIN HI LÂL KAŞ LA Rİ TİN TİN Tİ Nİ Mİ Nİ HA NİM TİN TİN
A YI RA MAZ PA Dİ SAH TİN TİN Tİ Nİ Mİ Nİ HA NİM TİN TİN
BİZ GÜ ZE Lİ SE VE RİZ TİN TİN Tİ Nİ Mİ Nİ HA NİM TİN TİN
TİN TİN Tİ Nİ Mİ Nİ HA NİM SE Nİ SE Vİ YOR CA NİM SE Nİ SE Vİ YOR CA NİM
Tİ Nİ Mİ Nİ HA NİM SE Nİ SE Vİ YOR CA NİM SE Nİ SE Vİ YOR CA NİM
Tİ Nİ Mİ Nİ HA NİM SE Nİ SE Vİ YOR CA NİM SE Nİ SE Vİ YOR CA NİM

— 1 —

ŞEFTALİ AĞAÇLARI
TÜRLÜ ÇİÇEK BAŞLARI
YAKTI YANDIRDI BENİ
YARIN HİLÂL KAŞLARI
Bağlantı: TİN TİN TINİMİNİ HANIM
SENİ SEVİYOR CANIM

— 2 —

BAHÇALARDA IDRİSAH
BOYU UZUN KENDİ SAH
İKİ GÖNÜL BİR OLSA
AYIRAMAZ PADİSAH
(Bağlantı)

— 3 —

BAHÇALARDA KEREVİZ
BİZ KEREVİZ YEMEYİZ
BİZE SİNOPLU DERLER
BİZ GÜZELİ SEVERİZ
(Bağlantı)

Şekil 5.20: "Şeftali Ağaçları" Türküsü Notası

5.5.1. “Şeftali Ağaçları (Tinimini Hanım)” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.21: “Şeftali Ağaçları (Tinimini Hanım)” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: Do perdesidir.

Güçlüsü: Güçlüsü Mi perdesidir.

Seyir Karakteri: Çıkıcıdır.

Donanımı: Türkünün donanımında ses değıştirici işaret kullanılmamaktadır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 5 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 2 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup, basit zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmiştir. Orta hızda icra edilmesi gereken bu metronomda birim süre 4'lük nota cinsinden belirtilmiştir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise on altılık nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümü dâhil 5 ses aralığında olduğu görülmektedir. Do perdesi üzerine kurulan Çargâh beşlisi şeklinde görülmektedir.

Tekrar eden motiflerden oluşan bu türküde kullanılan yapının soru-cevap şeklinde olduğu, motiflerin birinci derece ile beşinci derece arasında seyir ettiği ve

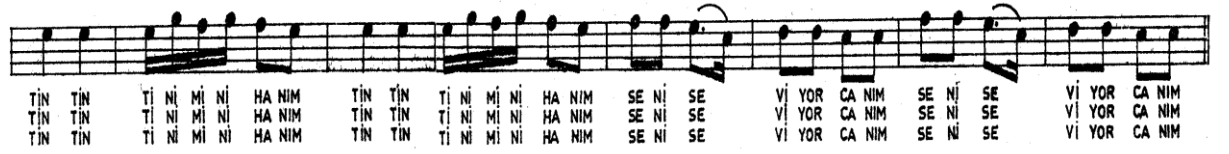
türküde görülen seyir karakterinin çıkıcı, ardından inici bir yapıda olduğu gözlemlenmiştir.

Eserin ilk dört ölçüsünde kullanılan motifin soru, sonraki dört ölçüde kullanılan motifin ise cevap niteliğinde olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 5.22).

Şekil 5.22: “Şeftali Ağaçları” Türküsünün İlk Sekiz Ölçüsü

Türkünün devam eden ölçülerinde ve nakarat bölümünde soru-cevap yapısı yinelenmiş, ilk sekiz ölçüdeki yapı, devam eden ölçülerde kısmen farklı nota kalıpları kullanılarak aktarılmıştır. (Şekil 5.23).

Şekil 5.23: “Şeftali Ağaçları” Türküsünün Nakarat Bölümü

5.5.2. “Şeftali Ağaçları (Tinimini Hanım)” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Şeftali ağaçları	a
Türlü çiçek başları	a
Yaktı yandırdı beni	b
Yarin hilal kaşları	a
Tin tin tinimini hanım	c
Seni seviyor canım	c

Bahçalarda idrişah	d
Boyuz uzun kendi şah	d
İki gönül bir olsa	e
Ayıramaz padişah	d
Tin tin tinimini hanım	c
Seni seviyor canım	c
Bahçalarda kereviz	f
Biz kereviz yemeyiz	f
Bize Sinoplu derler	g
Biz güzeli severiz	f
Tin tin tinimini hanım	c
Seni seviyor canım	c

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türküde sevda temasının hâkim olduğu görülmüş ve sevilen kişiye duyulan hisler, çeşitli betimlemeler yapılarak aktarılmıştır. İkinci kıtada sevdanın kişiler arasında oluşturduğu bağın güçlülüğü vurgulanmış olup üçüncü kıtada ise sevda temasının, sevilen kişi yüceltilerek yansıtıldığı görülmüştür.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı; 4 dizeli ve kavuştaklı, yedili hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TMM REPERTUAR SIRA No: 622
İNCELEME TARİHİ 15.3.1974

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

YÖRESİ
BOYABAT

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
ZİYA ÖRUÇOĞLU

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

SÜRE

ENTERE ALDIM KIRKBEŞE

EN TE RE AL DIM KIRK BE ŞE YU DUM SER DİM GÜ NE ŞE
SA RI KA BAK KÖ KE Nİ E LE BA TAR Dİ KE Nİ

SE NİN YA RIN GÜ Lİ SE BE NİM Kİ DE ME NEV ŞE
AL LA HİM SEN KA VUŞ TUR HA Sİ RET LİK ÇE KE Nİ

NAN NİN Nİ YA NİN Nİ YA NAN NİN Nİ YA NİN Nİ YA
" " " " " " " " " " " " " " " " "

NAN NİN Nİ YA NİN Nİ YA NAN NİN Nİ YA NİN Nİ YA
" " " " " " " " " " " " " " " " "

h. canbaba

1
ENTERE ALDIM KIRKBEŞE
YUDUM SERDİM GÜNEŞE
SENİN YARIN GÜL İSE
BENİMKİDE MENEVŞE

2
SARI KABAK KÖKENİ
ELE BATAR DİKENİ
ALLAHIM SEN KAVUŞTUR
HASİRET LİK ÇEKENİ

BAĞLANTI

NANNİNİYA NİNİYA, NANNİNİYA NİNİYA
NANNİNİYA NİNİYA, NANNİNİYA NİNİYA

Şekil 5.24: "Entere Aldım Kırkbeşe" Türküsü Notası

5.6.1. “Entere Aldım Kırkbeşe” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.25: “Entere Aldım Kırkbeşe” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Re perdesidir.

Seyir Karakteri: İnici yapıdadır.

Donanımı: Türkü notasının donanım bölümünde Si bemol ses değiştirici işaretinin kullanıldığı, Türkü içerisinde de her ölçüde Do diyez ses değiştirici işaretinin kullanıldığı görülmüştür.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 7 ses aralığına sahiptir.

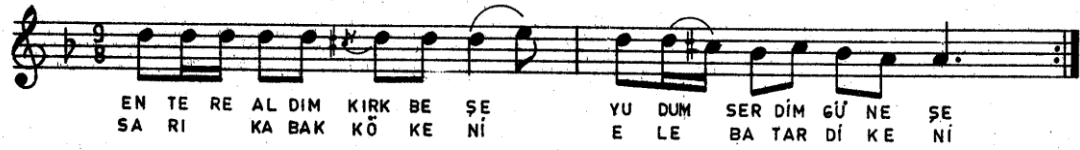
Usûl: Analizi yapılan eser, 9 zamanlı usul ve mertebe olarak 8'lik birim ile gösterilmiş olup bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir. Düzüm incelendiğinde, 2+2+2+3 yapısının kullanıldığı ve üçlemenin son bölümde yer aldığı görülmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda yavaş hızda icra edildiği görülmektedir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise onaltılık nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümüyle birlikte 7 ses içinde olduğu görülmektedir. Eser, La perdesi üzerine kurulan Hicaz dizisi şeklinde görülmekte olup eserin genel seyri La perdesi üzerine kurulan Hicaz dörtlüsünden oluşmaktadır.

Türkünün genel olarak müzikal yapısı incelendiğinde, iki farklı cümle yapısının ortaya çıktığı görülmüştür. Eserin ilk ölçüsünde dördüncü derece vurgulanmış, ikinci ölçüde de inici bir yapı ile karar sesine ulaşılarak motif sonlandırılmıştır (Şekil 5.26).

Şekil 5.26: “Entere Aldım Kırkbeşe” Türküsünün İlk İki Ölçüsü

İlk iki ölçüde karşımıza çıkan cümle yapılarının birinci cümledeki nota kalıpları değiştirilerek eserin tamamında görüldüğü tespit edilmiştir (Şekil 5.27).

Şekil 5.27: “Entere Aldım Kırkbeşe” Türküsünün Üçüncü, Dördüncü, Beşinci ve Altıncı Ölçüleri

5.6.2. “Entere Aldım Kırkbeşe” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Entere aldım kırkbeşe	a
Yudum serdim güneşe	a
Senin yârin gül ise	b
Benimki de menevşe	a
Nanninniya ninniya, nanninniya ninniya	c
Nanninniya ninniya, nanninniya ninniya	c
Sarı kabak kökeni	d
Ele batar diken	d
Allahım sen kavuşt	e
Hasiretlik çekeni	d
Nanninniya ninniya, nanninniya ninniya	c
Nanninniya ninniya, nanninniya ninniya	c

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün konusu sevda teması üzerine kurulmuş olup ikinci kıtada hasret ve özlem temasını yansıtan ifadelerle de rastlanmıştır. Eserde sevilen kişiye iletilmek istenen duygular doğadan benzetmeler kullanılarak dile getirilmiştir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli, kavuştaklı, yedili hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a c
 a c
 b
 a

şeklinde olup Mani tipi kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı 4+3 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler olarak “entari” yerine “entere” ve “hasretlik” yerine “hasiretlik” kelimelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.7. “Tabaklının Deresi” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Tabaklının Deresi

TRT Repertuar No: 765

Yöresi: Sinop/Boyabat

Kimden Alındığı: Mustafa ÖNEN

Derleyen ve Notaya Alan: Muzaffer SARISÖZEN

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 765
İNCELEME TARİHİ: 4/10/1974

DERLEYEN
M. SARISOZEN

YÖRESİ
BOYABAT

DERLEME TARİHİ
5/5/1949

KİMDEN ALINDIĞI
MUSTAFA ÖNEN

TABAKLININ DERESİ

NOTAYA ALAN
M. SARISOZEN

SÜRESİ :

TA BAK LI NIN DE RE Sİ DE BOY BAT YO LU NE RE Sİ TA BAK LI NIN
TA BAK LI NIN KA YA Sİ DA ÇA YIR ÇA YIR YA NA Sİ TA BAK LI NİN
ÇA YAŞ ŞA ĞI ÇAY TAŞ LAR DA GÖ ZÜM DE NA KAN YAŞ LAR ÇA YAŞ ŞA ĞI
DE RE Sİ DE BOY BAT YO LU NE RE Sİ DOK TOR GEL MİŞ SA RI YOR DA
KA YA Sİ DA ÇA YIR ÇA YIR YA NA Sİ O TUR MUŞ DA AĞ LI YOR DA
ÇAY TAŞ LAR DA GÖ ZÜM DE NA KAN YAŞ LAR BEN SEV DA YA TU TUL DUM DA
SA DE KUR ŞUN YA RE Sİ Nİ NA Nİ Nİ Nİ NAY Nİ NA Yİ Nİ Nİ NAY
MUH Lİ SE NİN A NA Sİ
SİZ TU TUL MAN GAR DAS LAR
Nİ Nİ NA Yİ Nİ Nİ NA Yİ Nİ NAY NAY

(1)

TABAKLININ DERESİ DE
BOYBAT YOLU NERESİ
DOKTOR GELMİŞ ŞARİYORDA
SADE KURŞUN YÂRESİ

(Bağlantı) NİNANİ NİNİNAY, NİNAYI NİNİNAY, NİNİNAYI, NİNİNAYI, NİNAY NAY.

(2)

TABAKLININ KAYASI DA
ÇAYIR ÇAYIR YANASI
OTURMUŞ DA, AĞLIYOR DA
MUHLİSENİN ANASI

(Bağlantı)

(3)

ÇAY AŞAĞI ÇAY TAŞLAR DA
GÖZÜMDEN AKAN YAŞLAR
BEN SEVDAYA TUTULDUM DA
SİZ TUTULMAN GARDASLAR
(Bağlantı)

Şekil 5.28: "Tabaklinin Deresi" Türküsü Notası

5.7.1. “Tabaklının Deresi” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.29: “Tabaklının Deresi” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Re perdesidir.

Seyir Karakteri: Eser çıkıcı seyir karakterine sahiptir.

Donanımı: Türkü notasının donanım bölümünde Si bemol ses değiştirici işaretinin, eserin beşinci ölçüsünde Fa diyez ses değiştirici işaretinin kullanıldığı, türkü içerisinde de Mi sesi bulunan her ölçüde Mi bemol ses değiştirici işaretinin kullanıldığı görülmüştür.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 7 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 4 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda çabuk hızda icra edildiği görülmektedir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde, süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise onaltılık nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümüyle birlikte 7 ses içinde olduğu görülmektedir. La perdesi üzerine kurulan Kürdi dörtlüsü şeklinde görülmektedir. Türkünün altıncı

ölçüsünde ve bağlantı bölümünde Si b² ses değiştirici işaretinin kullanıldığı görölmüş olup bu ölçülerde Uşşak geçkilerine rastlanmıştır.

Türkünün ilk dört ölçüsünde dördüncü dereceyi vurgulayan ve çıkıcı ardından inici bir karakterde olan aynı cümle yapısının, farklı nota kalıplarıyla kısmen değiştirilerek aktarıldığı görölmüştür (şekil 5.30).

şekil 5.30: “Tabaklınnın Deresi” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü

Eserin devam eden dört ölçüsünün, ilk dört ölçüdeki motifin yanıtı niteliğinde olduğu, son üç ölçüde Uşşak dizisi geçkilerinin yer aldığı, ardından tekrar eserin bulunduğu makama dönölerek karar sesine ulaşıldığı görölmüştür (şekil 5.31).

şekil 5.31: “Tabaklınnın Deresi” Türküsünün Son Dört Ölçüsü

5.7.2. “Tabaklınnın Deresi” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Tabaklınnın deresi de	a
Boybat yolu neresi	a
Doktor gelmiş sarıyor da	b
Sade kurşun yaresi	a

Ninani nininay	c
Ninayı nininay	c
Nininayı nininayı	c
Ninay nay	c
Tabaklının kayası da	d
Cayır cayır yanası	d
Oturmuş da ağlıyor da	e
Muhlisenin anası	d
Ninani nininay	c
Ninayı nininay	c
Nininayı nininayı	c
Ninay nay	c
Çay aşağı çay taşlar da	f
Gözümde akan yaşlar	f
Ben sevdaya tutuldum da	g
Siz tutulman gardaşlar	f
Ninani nininay	c
Ninayı nininay	c
Nininayı nininayı	c

Ninay nay

c

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün konusu sevda teması üzerine kurulmuş olup eserde sitem duygusunu yansıtan ifadelerle de rastlanmıştır. Eserin üçüncü kıtasında hissedilen sevginin karşılıksız olmasından dolayı çekilen acı dile getirilmiştir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli, kavuştaklı, yedili hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi:

a

c

a

c

b

a

şeklinde olup Mani tipi kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı 4+3 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eser yörenin ağız ve dil özellikleri açısından incelendiğinde “boyabat” ifadesinin “boybat” olarak, “yara” ifadesinin “yâre” olarak, “annesi” ifadesinin “anası” olarak, “tutulmayın” ifadesinin “tutulman” olarak, “kardeşler” ifadesinin de “gardaşlar” olarak sesletildiği tespit edilmiştir.

5.8. “Tersaneden Kalktı Efe Alayı (Hakkı Reis Türküsü)” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Tersaneden Kalkdı Efe Alayı (Hakkı Reis Türküsü)

TRT Repertuar No: 1242

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: İsmail DİRİ

Derleyen ve Notaya Alan: Muzaffer SARISÖZEN

T RT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 1242
İNCELEME TARİHİ: 15_1_1976

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

YÖRESİ
SİNOP

TERSANEDEN KALKDI EFE ALAYI

DERLEME TARİHİ
8_10_1948

KİMDEN ALINDIĞI
İSMAIL DİRİ

(HAKKI REİS TÜRKÜSÜ)

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

SÜRE :

TER SA NE DEN KAL K DI E FE A LA YI MİL LET BAH ÇA
YÜK SEK GA Zİ NO DA YA NAR LÂM BA LA R TO PAL SÜ LEY

SI N DA VER DİK MO LA YI A MAN HAK KI RE İS
MAN SÖY LER ÇİF TE KAN TO LAR TA RAK Çİ MUS TA FA

NE DİR KO LA YI BU SE NE BA LİK Çİ LİK PEK YA
ÇİF TE ÇAR HA LA R ÇİF TE NA RA LA Rİ PEK YA

MAN KAÇ DI LA KA LAK LAK ŞİM BİR LAK ŞİM BİR LAK ŞİM BİR LA KA LAK LAK
MAN KAÇ DI " " " " " " " " " " " "

KAL KA LIM HEY
" " " "

N. Uyşal

— 1 —

TERSANEDEN KALKDI EFE ALAYI
MİLLET BAÇASINDA VERDİK MOLAYI
AMAN HAKKI REİS NEDİR KOLAYI
BU SENE BALIKÇILIK PEK YAMAN KAÇDI (Laka Lak Lak)
Bağlantı { ŞİMBİRLAK ŞİMBİRLAK
ŞİMBİRLAKA LAK LAK KALKALIM HEY.

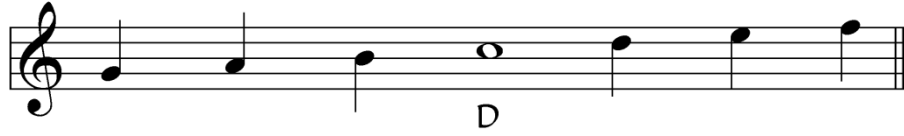
— 2 —

YÜKSEK GAZİNODA YANAR LÂMBALAR
TOPAL SÜLEYMAN SÖYLER ÇİFTE KANTOLAR
TARAKÇI MUSTAFA ÇİFTE ÇARHALAR
ÇİFTE NARALARI PEK YAMAN KAÇDI (Laka Lak Lak)
Bağlantı { ŞİMBİRLAK ŞİMBİRLAK
ŞİMBİRLAKA LAK LAK KALKALIM HEY

Şekil 5.32: “Tersaneden Kalkdı Efe Alayı” Türküsü Dizisi

5.8.1. “Tersaneden Kalkdı Efe Alayı (Hakkı Reis Türküsü) Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.33: “Tersaneden Kalkdı Efe Alayı (Hakkı Reis Türküsü)” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: Do perdesidir.

Güçlüsü: Güçlüsü Mi perdesidir.

Seyir Karakteri: Eser çıkıcı seyir karakterine sahiptir.

Donanımı: Türkü notasında ses değıştirici işaret kullanılmamaktadır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 7 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 4 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve incelenen çeşitli kayıtlarda eserin orta hızda icra edildiği tespit edilmiştir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde, süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise on altılık nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümü dâhil 7 ses aralığında olduğu görülmektedir. Do perdesi üzerine kurulan Çargâh dizisi şeklinde görülmektedir.

Türkünün ilk iki ölçüsünde, üçüncü dereceye vurgu yapıldığı, çıkıcı ardından inici bir yapı ile eseri oluşturan ilk cümle yapısının tamamlandığı görülmüştür (Şekil 5.34).

Şekil 5.34: “Tersaneden Kalkdı Efe Alayı” Türküsünün İlk İki Ölçüsü

Ardından gelen iki ölçünün, ilk iki ölçünün yanıtı niteliğinde olduğu, eserde genişlemenin pes tarafa doğru yapıldığı ve çıkıcı bir yapıyla karar sesine ulaşıldığı gözlemlenmiştir (Şekil 5.35).

Şekil 5.35: “Tersaneden Kalkdı Efe Alayı” Türküsünün Üçüncü ve Dördüncü Ölçüleri

Eserin devam eden ölçülerinde ilk dört ölçüdeki cümle yapılarının tekrar ettiği, bağlantı bölümünün ilk ölçüsünde pes taraftan yapılan bir genişleme olduğu, bağlantı bölümünün ikinci ölçüsünde ise türkünün mevcut cümle yapılarının dışında bir yapının görülmediği, sadece nota kalıplarının değiştirildiği tespit edilmiştir (Şekil 5.36).

Şekil 5.36: “Tersaneden Kalkdı Efe Alayı” Türküsünün Bağlantı Bölümü

5.8.2. “Tersaneden Kalkdı Efe Alayı (Hakkı Reis Türküsü) Adlı Türkünün Edebi Analizi

Tersaneden kalkdı efe alayı	a
Millet bahçasında verdik molayı	a
Aman hakkı reis nedir kolayı	a
Bu sene balıkçılık pek yaman kaçdı	b
(Laka lak lak)	
Şımbırlak şımbırlak	c
Şımbırlaka lak lak kalkalım hey	d
Yüksek gazinoda yanar lambalar	e
Topal Süleyman söyler çifte kantolar	e
Tarakçı Mustafa çifte çarhalar	e
Çifte naraları pek yaman kaçdı	f
(Laka lak lak)	
Şımbırlak şımbırlak	c
Şımbırlaka lak lak kalkalım hey	d

Türkünün Teması: Türküde iş-meslek teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türküde iş-meslek temasının hâkim olduğu görülmüş ve ilk kıtada yörede dönem itibari ile en çok icra edilen meslek olan balıkçılık ile bilgiler verilmiş, balıkçılık açısından bereketli bir dönem olduğu vurgulanmıştır. İkinci kıtada ise bereketli geçen bir günün ardından balıkçılık yapan kişilerin yaptığı kutlamalarla ilgili bilgilere rastlanmıştır. Bağlantı bölümünde yer alan ifadelerin, denizden ağ çekerken balıkçılar arasındaki senkronizasyonu sağlamak için kullanıldığı düşünülmektedir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı; 4 dizeli ve kavuşaklı, on birli hece ölçüsüyle yazılmış Türkü'dür.

Şiirin kafiyesi: a
 a
 a
 b

şeklinde olup düz kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı, 6+5 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler olarak “bahçesinde” kelimesi yerine “bahçasında”, “kalktı” kelimesi yerine “kalkdı”, “kaçtı” kelimesi yerine “kaçdı” kelimelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.9. “Derelerde Guşburnu” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Derelerde Guşburnu

TRT Repertuar No: 1283

Yöresi: Sinop/Boyabat

Kimden Alındığı: Neriman GÜRPINAR

Derleyen ve Notaya Alan: Yücel PAŞMAKÇI

5.9.1. “Derelerde Guşburnu” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.38: “Derelerde Guşburnu” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Re perdesidir.

Seyir Karakteri: Eser çıkıcı seyir karakterindedir.

Donanımı: Türkünün donanımında Si b² ses değiştirici işareti kullanılmaktadır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 5 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 4 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda orta hızda icra edildiği görülmektedir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun sekizlik nota, en kısa ise otuz ikilik nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümüyle birlikte 5 ses içinde olduğu görülmektedir. La perdesi üzerine kurulan Uşşak dizisi şeklinde görülmekte olup eserin genel seyri La perdesi üzerine kurulan Uşşak dörtlüsünden oluşmaktadır.

Türkünün ilk iki ölçüsünde, eserin en tiz sesi olan beşinci dereceye çıkan, ardından da inici bir yapıyla karar sesine ulaşan bir cümle yapısı görülmüştür (Şekil 5.39).

Şekil 5.39: “Derelerde Guşburnu” Türküsünün İlk İki Ölçüsü

Söz konusu cümle yapısının, eserin ilk cümlesi olduğu, ardından gelen bağlantı bölümünü içine alan yapının ise ilk iki ölçüdeki cümlelerin yanıtı niteliğinde olduğu ve bu yapının birinci, ikinci ve üçüncü dereceler arasında seyir ettiği görülmüştür (Şekil 5.40).

Şekil 5.40: “Derelerde Guşburnu” Türküsünün Bağlantı Bölümü

Eserin geri kalan ölçülerinde ise mevcut yapıların tekrar edildiği tespit edilmiştir.

5.9.2. “Derelerde Guşburnu” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Derelerde guş burnu	a
Guşu burunuyu guş yirmi	b
Beş yüz liralık gelin	c
Gaynanaya hoş dirmi	b

Nirinna nirinah nirinna niyahaha

Nirinna nirinah nirinna niya

Gelin ayağın gara d

Gaynatan da çok para d

Olmuş ne faydası var e

Alıvirmez kundura d

Nirinna nirinah nirinna niyahaha

Nirinna nirinah nirinna niya

Boralıyam boralı f

Beni vuran boralı f

Beş yıldır yanıyorum g

Ben bir bahtı karalı f

Nirinna nirinah nirinna niyahaha

Nirinna nirinah nirinna niya

Türkünün Teması: Türküde eleştirel bir yapı göze çarpmaktadır. Eserde sitem içeren ifadelere de rastlanmaktadır.

Türkünün Konusu: Türkünün konusu başlık parasıyla bir aileye gelin giden kişinin yaşadığı olumsuzluklar, gittiği ailede karşılaştığı durumlar ve ailenin gelini kabullenememesi üzerine şekillenmektedir. Türküde gelinin yaşadığı olumsuz

durumlardan dolayı gittiği aileye çeşitli konularda eleştiriler yaptığı görülmüştür. Eserin son kıtasında gelinin gittiği ailede çektiği sıkıntılar, isyan ve sitem içeren ifadelerle anlatılmıştır.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli, kavuştaklı, yedili hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a

b

c

b

şeklinde olup Mani tipi kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı, 4+3 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserin ağız ve dil özellikleri incelendiğinde “kuşburnu” ifadesi yerine “guş burnu”, “kuş” yerine “guş”, “yer mi” ifadesi yerine “yirmi”, “kaynana” kelimesi yerine “gaynana”, “der mi” ifadesi yerine “dirmi”, “kaynata” yerine “gaynata”, “alı vermez” ifadesi yerine “alıvirmez”, “buralıyım” kelimesi yerine “boralıyam” kelimelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.10. “Ben Giderim Batuma” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Ben Giderim Batuma

TRT Repertuar No: 1371

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: Münire TARABUŞ

Derleyen: Sabahat KARAKULAKOĞLU

Notaya Alan: Muzaffer SARISÖZEN

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 1371
İNCELEME TARİHİ: 25.5.1977

DERLEYEN
SABAHAT KARAKULAKOĞLU

YÖRESİ
SİNOP

BEN GİDERİM BATUMA

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
MÜNİRE TARABUŞ

NOTAYA ALAN
M. S. ARISOZEN

SÜRESİ:
♩ ♩ ♩ . 52

BEN KÖŞKE SERDİM BAĞI BİL DİR Cİ NİM U ÇU YOR BA TU MA BA TU MUN BA TA TA ĞI ĞI NA BAH CE NİZ DE Nİ CE Rİ OR TA ĞI YA YA TAK LAR Dİ KE NOL DU A ÇI YOR BİL DİR Kİ SEV DÜ CE ĞİM AL BE Nİ O TA ĞI NA NAZ LI YA RİM SEN DE NAY RI YA TA LI YOR GEL DİM SA NA FİS TA Nİ Nİ TOP LA SA NA KE MEN ÇE LER ÇA LI Nİ YOR Bİ ZE HO RON OY NA SA NA HEY N. Uygar

—1—
BEN GİDERİM BATUMA
BATUMUN BATAĞINA
BAH ÇENİZDEN İÇERİ
AL BENİ OTAĞINA

Bağlantı — NAZLI YARIM GELDİM SANA
FİSTANINI TOPLASANA
KEMENCELER ÇALINIYOR
BİZE HORON OYNASANA HEY

—2—
KÖŞKE SERDİM YATAĞI
GEL DİRDİMİN ORTAĞI
YATAKLAR DİKEN OLDU
SENDEN AYRI YATALI
Bağlantı..

—3—
BİLDİRCİNİM UÇUYOR
KANADINI AÇIYOR
BİLDİRKİ SEVDÜCEĞİM
BU YIL BENDEN KAÇIYOR
Bağlantı..

Şekil 5.41: "Ben Giderim Batuma" Türküsü Notası

5.10.1. “Ben Giderim Batuma” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.42: “Ben Giderim Batuma” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: Sol Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Re perdesidir.

Seyir Karakteri: Eserin seyir karakteri çıkıcıdır.

Donanımı: Türkü notasında Si bemol ses değiştirici işareti kullanılmış olup eser içerisindeki her ölçüde Do diyez ses değiştirici işaretinin kullanıldığı görülmüştür. Türkünün ikinci ve on beşinci ölçülerinde Fa diyez ses değiştirici işareti kullanılmıştır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 9 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 7 zamanlı usul ve mertebe olarak 8’lik birim ile gösterilmiş olup bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir. Düzüm incelendiğinde, 2+2+3 yapısının kullanıldığı ve üçlemenin son bölümde yer aldığı görülmektedir. Eserin yedinci ölçüsünde 6 zamanlı usul ve mertebe olarak 8’lik birime geçilmiş, sonraki ölçüde tekrar ana usule geçiş yapılmıştır.

Metronom: Eserin metronomu, repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmiştir. Çabuk hızda icra edilmesi gereken bu metronomda birim süre, bir ölçü değeri ile gösterilmiştir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dördlük nota, en kısa ise sekizlik nota kullanılmıştır.

5.10.2. “Ben Giderim Batuma” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Ben giderim Batuma	a
Batumun batağına	a
Bahçenizden içeri	b
Al beni otağına	a
Nazlı yârim geldim sana	a
Fistanını toplasana	a
Kemençeler çalınıyor	c
Bize horon oynasana hey	a
Köşke serdim yatağı	d
Gel derdimin ortağı	d
Yataklar diken oldu	e
Senden ayrı yatalı	d
Nazlı yârim geldim sana	a
Fistanını toplasana	a
Kemençeler çalınıyor	c
Bize horon oynasana hey	a
Bıldircinim uçuyor	c
Kanadını açıyor	c

Bıldırki sevdüceğim	f
Bu yıl benden kaçıyor	c
Nazlı yârim geldim sana	a
Fistanımı toplasana	a
Kemençeler çalınıyor	c
Bize horon oynasana hey	a

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün konusu sevda üzerine şekillenmiş olup eser içerisinde özlem ve sevilen kişiye çağrı içeren ifadeler de rastlanmıştır. Eserin ikinci kıtasında sevgiliye duyulan hasret belirtilmiş olup üçüncü kıtasında ise sitem duygusu vurgulanmıştır.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli, kavuştaklı, birinci, ikinci ve üçüncü kıtaları yedili, bağlantı bölümü ise sekizli hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a
 a
 b
 a

şeklinde olup Mani tipi kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı 4+3 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler olarak “sevdiceğim” kelimesinin “sevdüceğim” olarak sesletildiği tespit edilmiştir.

5.11. “İp Attım Ulaş Diye” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: İp Attım Ulaş Diye

TRT Repertuar No: 2551

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: Ali ŞEN

Derleyen: Nida TÜFEKÇİ – Güven YAPA

Notaya Alan: Nida TÜFEKÇİ

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TRM REPERTUAR SIRA No:2551
İNCELEME TARİHİ: 25.10.1984

YÖRESİ:
SINOP
KİMDEN ALINDIĞI:
ALİ ŞEN
SÜRESİ:

DERLEYEN:
NİDA TÜFEKÇİ
GÜVEN YAPAR
DERLEME TARİHİ:

NOTAYA ALAN:
NİDA TÜFEKÇİ

İP ATTIM ULAŞ DİYE

İ PAT TI MU LAŞ DI YE
SU VE RİN MAŞ RA BA DA N
İ PAT TI MU CU KAL DI

KA PI YI DO LAŞ DI YE
DOL DU RUP TA ŞİR MA DA N
TA RAK TA GÜ CÜ KAL DI

BEN SE Nİ Nİ YE SEV Dİ M
BEN DE BİR YAR SE VE Yİ M
BEN SEV DİM EL LE RAL DI

DER Dİ ME İ LAÇ Dİ YE
AK LI MI ŞA ŞİR MA DA N
YÜ REK TE A CI KAL DI

- 1 - İP ATTIM ULAŞ DİYE
KAPIYI DOLAS DİYE
BEN SENİ NİYE SEVDİM
DERDİME İLAÇ DİYE

- 2 - SU VERİN MAŞRABADAN
DOLDURUP TAŞIRMADAN
BEN DE BİR YAR SEVEYİM
AKLIMI SAŞIRMADAN

- 3 - İP ATTIM UCU KALDI
TARAKTA GÜCÜ KALDI
BEN SEVDİM ELLER ALDI
YÜREKTE ACI KALDI

Şekil 5.46: "İp Attım Ulaş Diye" Türküsü Notası

5.11.1. “İp Aldım Ulaş Diye” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.47: “İp Aldım Ulaş Diye” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Mi perdesidir.

Seyir Karakteri: Eserin seyir karakteri inicidir.

Donanımı: Türkünün donanımında Si b² ses değiştirici işaretinin kullanıldığı, türkü içerisinde de yedinci ölçüde Mi bemol ses değiştirici işaretinin kullanıldığı görülmüştür. Eserin üçüncü ve dokuzuncu ölçülerinde Fa diyez ses değiştirici işareti kullanılmıştır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 9 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 9 zamanlı usul ve mertebe olarak 8’lik birim ile gösterilmiş olup bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir. Düzüm incelendiğinde, 2+2+2+3 yapısının kullanıldığı ve üçlemenin son bölümde yer aldığı görülmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda orta hızda icra edildiği tespit edilmiştir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise onaltılık nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümüyle birlikte 9 ses içinde olduğu görülmektedir. La perdesi üzerine kurulan Hüseyini dizisi şeklinde görülmektedir.

Türkünün ilk iki ölçüsünde beşinci dereceyi vurgulayan bir cümle yapısı görülmüş olup söz konusu yapının eserin ilk motifi olduğu düşünülmektedir (Şekil 5.48).

İ PAT TI MU LAŞ DI YE
SU VE RİN MAŞ RA BA DA
İ PAT TI MU CU KAL DI

Şekil 5.48: “İp Attım Ulaş Diye” Türküsünün İlk İki Ölçüsü

Sonraki iki ölçüde görülen cümlelerin ise eserin en tiz sesi olan yedinci dereceden başlayarak üçüncü dereceye ulaştığı, inici bir karakter gösterdiği ve ilk iki ölçüde var olan yapının yanıtı niteliğinde olduğu görülmüştür (Şekil 5.49).

KA PI YI DO LAŞ DI YE
DOL DU RUP TA ŞİR MA DA
TA RAK TA GÜ CÜ KAL DI

Şekil 5.49: “İp Attım Ulaş Diye” Türküsünün Üçüncü ve Dördüncü Ölçüleri

Eserin beşinci ve altıncı ölçülerinde ilk iki ölçüye benzer bir yapının kullanıldığı, fakat bu yapının inici bir karakterde olduğu, yedinci ve sekizinci ölçülerinde Mi bemol ses değiştirici işareti kullanarak “Karcıgar” geçkisi yapıldığı ve ardından karar sesine ulaşıldığı belirlenmiştir (Şekil 5.50).

BEN SE Nİ Nİ YE SEV Dİ M
BİR YAR SE VE Vİ M
BEN SEV DİM EL LE RAL Dİ

DER Dİ ME İ LAÇ Dİ YE
AK LI MI ŞA ŞİR MA DA N
YÜ REK TE A CI KAL Dİ

Şekil 5.50: “İp Attım Ulaş Diye” Türküsünün Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri

Eserin saz bölümü ise içerisinde pes taraftaki Fa diyez perdesini ve yedinci barındıran bir motiften oluşmuştur (Şekil 5.51).

Şekil 5.51: “İp Attım Ulaş Diye” Türküsünün Saz Bölümü

5.11.2. “İp Attım Ulaş Diye” Adlı Türkünün Edebi Analizi

İp attım ulaş diye	a
Kapıyı dolaş diye	a
Ben seni niye sevdim	b
Derdime ilaç diye	a
Su verin maşrabadan	c
Doldurup taşırmadan	c

Ben de bir yar seveyim	b
Aklımı şaşırmadan	c
İp attım ucu kaldı	e
Tarakta gücü kaldı	e
Ben sevdim eller aldı	e
Yürekta acı kaldı	e

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün konusu sevda teması üzerine şekillenmiştir. Birinci kıtada sevda teması çerçevesinde sevilen kişiye çağrılarda bulunulduğu görülmüş olup ikinci kıtada ise sevdanın insan hayatındaki gerekliliği vurgulanmıştır. Eserin son kıtasında ayrılık acısı, sitem içeren ifadeler kullanılarak aktarılmıştır.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli ve yedili hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a
 a
 b
 a

şeklinde olup Mani tipi kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı 3+4 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifade olarak “maşrapadan” kelimesi yerine “maşrabadan” kelimesinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.12. “Kırda Erik Ağacı (Dillala)” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Kırda Erik Ağacı (Dillala)

TRT Repertuar No: 2847

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: Münire TARABUŞ

Derleyen ve Notaya Alan: Ahmet YAMACI

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLAR:
T R T M REPERTUAR SIRA No: 2847
İNCELEME TARİHİ: 31.10.1986

DERLEYEN
AHMET YAMACI

YÖRESİ

SINOP
KİMDEN ALINDIĞI
MÜNİRE TARABUS
SÜRESİ:

KIRDA ERİK AĞACI (Dillala)

DERLEME TARİHİ:
1955

NOTAYA ALAN
AHMET YAMACI

KIR DA E RİK A ĞA CI ET RA FİN DA A LI CI O Ğ LU NA ME Yİ-L YER Dİ—
KIR DA SE KER KA MI ŞI ER KEN DO Ğ MU Ş ĞÜ NE Şİ ÖY LE BİR YAR SE-V DİM Kİ
—M DA RIL MA ZEY NEP BA CI DİL LA LA Dİ-L LA LA PARA LAR VER DİM TE-L LA LA
DÜN YA DA YOK TUR E Şİ
TEL LAL GÖ ZÜN KÖ ROL SU—N BEN VER DİN Dİ-L LE RE
Gençtürk

KIRDA ERİK AĞACI
ETRAFINDA ALICI
OĞLUNA MEYİL VERDİM
DARILMA ZEYNEP BACI

DİLLALA DİLLALA
PARALAR VERDİM TELLALA
TELLAL GÖZÜN KÖR OLSUN
BENİ VERDİN DİLLERE

B A Ğ L A N T I

KIRDA ŞEKER KAMIŞI
ERKEN DOĞMUŞ GÜNEŞİ
ÖYLE BİR YAR SEVDİM Kİ
DÜNYADA YOKTUR EŞİ

B A Ğ L A N T I

KIRDA ELMA BİTER Mİ
GÖKTE YILDIZ BİTER Mİ
BANA YARDAN GEÇ DERLER
SEVEN YARDAN GEÇER Mİ

B A Ğ L A N T I

Şekil 5.52: "Kırda Erik Ağacı (Dillala)" Türküsü Notası

5.12.1. “Kırda Erik Ağacı (Dillala)” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.53: “Kırda Erik Ağacı (Dillala)” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Mi perdesidir.

Seyir Karakteri: Eser inici seyir karakterindedir.

Donanımı: Türkü notasının donanım bölümünde Si bemol ses değiştirici işaretinin kullanıldığı, türkü içerisinde dördüncü ölçüde Fa diyez ses değiştirici işaretinin ve eserin her ölçüsünde Do diyez ses değiştirici işaretinin kullanıldığı görülmüştür.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 9 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 9 zamanlı usul ve mertebe olarak 8'lik birim ile gösterilmiş olup bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir. Düzüm incelendiğinde, 2+2+2+3 yapısının kullanıldığı ve üçlemenin son bölümde yer aldığı görülmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda çabuk hızda icra edildiği görülmektedir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise onaltılık nota kullanılmıştır.

5.12.2. “Kırda Erik Ağacı (Dillala)” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Kırda erik ağacı	a
Etrafında alıcı	a
Oğluna meyil verdim	b
Darılma Zeynep bacı	a
Dillala dillala	c
Paralar verdim tellala	c
Tellal gözün kör olsun	d
Beni verdin dillere	c
Kırda şeker kamışı	a
Erken doğmuş güneşi	a
Öyle bir yar sevdim ki	a
Dünyada yoktur eşi	a
Dillala dillala	c
Paralar verdim tellala	c
Tellal gözün kör olsun	d
Beni verdin dillere	c
Kırda elma biter mi	a

Gökte yıldız biter mi	a
Bana yardım geç derler	e
Seven yardım geçer mi	a
Dillala dillala	c
Paralar verdim tellala	c
Tellal gözün kör olsun	d
Beni verdin dillere	c

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün konusu sevda teması üzerine şekillenmiştir. Türküde işlenen sevda teması sevilen kişi yüceltilerek aktarılmış, sevgiliye olan bağlılık dile getirilmiştir. Bağlantı bölümünde sevdasını dile getiren kişinin içinde bulunduğu zor durum aktarılmış olup sitem içeren ifadeler rastlanmıştır.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli, kavuştaklı ve yedili hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi:

a

a

b

a

şeklinde olup Mani tipi kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı 4+3 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler rastlanmamıştır.

5.13. “Kara Suda Pazar Var” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Kara Suda Pazar Var

TRT Repertuar No: 3101

Yöresi: Sinop/Ayancık

Kimden Alındığı: Kör İbrahim

Derleyen: Recai BAŞARAN

Notaya Alan: THM. Rep. Kurulu

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 3101
İNCELEME TARİHİ :

YÖRESİ
SİNOP. AVANCIK

KİMDEN ALINDIĞI
KÖR İBRAHİM
SÜRESİ :

DERLEYEN
RECAİ BAŞARAN

DERLEME TARİHİ
1955

NOTAYA ALAN
T H M . REP. KURULU .

KARA SUDA PAZAR VAR

KA RA SU DA PA ZAR VAR KA RA SU DA PA ZAR VAR . NAZ MI YEM DE NA ZAR VAR
O — Y Nİ YE VA — Y Nİ YE NA — Z Mİ YE OY OY

- 1 -

KARA SUDA PAZAR VAR (Oy niye vay niye Nazmiye oy oy)
NAZMIYEMDE NAZAR VAR (" " " " " " ")
ÇOK NAZLANMA NAZMIYE
SENDEN DAHA GÜZEL VAR (" " " " " " ")

- 2 -

VAPURDAN MI İNDİNİZ (" " " " " " ")
TİRENE Mİ BİNDİNİZ (" " " " " " ")
BİRER BİRER BAŞ OLMAZ
HEPİNİZ HOŞ GELDİNİZ (" " " " " " ")

Şekil 5.56: "Kara Suda Pazar Var" Türküsü Notası

5.13.1. “Kara Suda Pazar Var” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.57: “Kara Suda Pazar Var” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü RE perdesidir.

Seyir Karakteri: İnicidir.

Donanımı: Türküde ses değiştirici işaret kullanılmamıştır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 7 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 4 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda orta çabuklukta icra edildiği görülmektedir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise onaltılık nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümüyle birlikte 7 ses içinde olduğu görülmektedir. Türkü notasında eserin, La perdesi üzerine kurulan Buselik dizisi şeklinde görülmesine karşın türkünün yöredeki icrası ve çeşitli kayıtlardaki icra şekilleri incelendiğinde söz konusu türkünün, Si b² ses değiştirici işareti kullanılarak Uşşak dizisinde icra edildiği tespit edilmiştir.

Türkünün ilk iki ölçüsünde eserin güçlünün ve karar sesinin vurgulandığı ve aynı ölçünün tekrar edildiği görülmüştür (Şekil 5.58).

Şekil 5.58: “Karasuda Pazar Var” Türküsünün İlk İki Ölçüsü

Eserin üçüncü ve dördüncü ölçülerinde, kısmen çıkıcı bir seyirle başlayan yapının, ardından inici bir seyirle, birbirine benzer motifler kullanılarak karar sesine vardığı, eserin son ölçüsünde ise yeden kullanılarak karar sesine ulaşıldığı gözlemlenmiştir (Şekil 5.59).

Şekil 5.59: “Karasuda Pazar Var” Türküsünün Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Ölçüleri

5.13.2. “Kara Suda Pazar Var” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Karasuda Pazar var a

Nazmiyemde nazar var a

(oy niye vay niye Nazmiye oy oy)

Çok nazlanma Nazmiye b

Senden daha güzel var a

(oy niye vay niye Nazmiye oy oy)

Vapurdan mı indiniz c

Trene mi bindiniz c

(oy niye vay niye Nazmiye oy oy)

Birer birer baş olmaz d

Hepiniz hoş geldiniz c

(oy niye vay niye Nazmiye oy oy)

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkü sevda teması üzerine şekillenmiş olup eserde sitem duygusunu yansıtan ifadelere de rastlanmıştır. Türkünün ilk kıtasında sevda teması içerisinde sevgiliye sitem edilmiş, ikinci kıtada ise birlik ve beraberlik vurgusu yapılmıştır. İkinci kıtadaki ifadeler incelendiğinde, türkünün yörede yapılan özel günlerde ve törenlerde icra edildiği düşünülmektedir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli, kavuştaklı ve yedili hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a

a

b

a

şeklinde olup Mani tipi kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı 4+3 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadelere rastlanmamıştır.

5.14. “Entarisi Salkım Salkım” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Entarisi Salkım Salkım

TRT Repertuar No: 3142

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: Münire TARABUŞ

Derleyen ve Notaya Alan: Ali CANLI

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 3442
İNCELEME TARİHİ: 13.4.1987

DERLEVEN
ALİ CANLI

YÖRESİ
SİNOP

DERLEME TARİHİ
29.1.1956

KİMDEN ALINDIĞI

ENTARİSİ SALKIM SALKIM

MÜNİRE TARABUŞ
SÜRESİ:

NOTAYA ALAN
ALİ CANLI

EN TA Rİ Sİ SAL KIM SAL KIM YAR GÖ RÜN CE Gİ DER AK LIM
EN TA Rİ Sİ SAL KIM SA ÇAK SE LAM AL DIM KU CAK KU CAK
EN TA Rİ Sİ Bİ ÇİM Bİ ÇİM YA NI YO RUM SE Nİ Nİ ÇİN

YE Dİ SE NE DİR SE VE RİM İS TE ME YE YOK MU HAK KİM
BE NİM YA Rİ Mİ SO RAR SAN ON BE Şİ NE BAS TI AN CAK
BAK AŞ KIN LA HA RA BOL DUM BE Nİ SEV ME Dİ ĞİN İ ÇİN

SE Lİ ME DE HA NİM VAY YE Dİ SE NE DİR SE VE RİM
SE Lİ ME DE HA NİM VAY BE NİM YA Rİ Mİ SO RAR SAN
SE Lİ ME DE HA NİM VAY BAK AŞ KIN LA HA RA BOL DUM

İS TE ME YE YOK MU HAK KİM SE Lİ ME DE HA Nİ M VAY
ON BE Şİ NE BAS TI AN CAK SE Lİ ME DE HA Nİ M VAY
BE Nİ SEV ME Dİ ĞİN İ ÇİN SE Lİ ME DE HA Nİ M VAY

-I-

ENTARİSİ SALKIM SALKIM
YAR GÖRÜNCE GİDER AKLİM
YEDİ SENEDİR SEVERİM
İSTEMEYİ YOKMU HAKKIM (SELİME DE HANIM VAY)

-III-

ENTARİSİ BİÇİM BİÇİM
YANIYORUM SENİN İÇİN
BAK AŞKINLA HARABOLDUM
BENİ SEVMEDİĞİN İÇİN (SELİME DE HANIM VAY)

-II-

ENTARİSİ SALKIM SAÇAK
SELAM ALDIM KUCAK KUCAK
BENİM YARİMİ SORARSAN
ONBEŞİNE BASTI ANCAK (SELİME DE HANIM VAY)

Şekil 5.60: "Entarisi Salkim Salkim" Türküsü Notası

5.14.1. “Entarisi Salkım Salkım” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.61: Entarisi Salkım Salkım Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Re perdesidir.

Seyir Karakteri: Eserin seyir karakteri inicidir.

Donanımı: Türkü notasında Fa diyez ses değiştirici işareti, Do diyez ses değiştirici işareti ve Si bemol ses değiştirici işareti kullanılmaktadır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 8 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 4 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda orta çabuklukta icra edildiği görülmektedir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun ikilik nota, en kısa ise otuz ikilik nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümü dâhil 8 ses aralığında olduğu görülmektedir. La perdesi üzerine kurulan Hicaz dizisi şeklinde görülmektedir.

Türkünün ilk ölçüsünde dördüncü derece vurgulanmış ve çıkıcı bir yapı gözlemlenmiştir. Eserin ikinci ve üçüncü ölçüsünde yedinci dereceden başlayarak birinci dereceye kadar inici bir seyir görülmüştür (Şekil 5.62).

Şekil 5.62: “Entarisi Salkım Salkım” Türküsünün İlk Üç Ölçüsü

Türkünün sözlerinin başladığı şan bölümünün ilk iki ölçüsünde altıncı, yedinci ve sekizinci derecelere vurgu yapan bir motifin kullanıldığı, ardından inici bir yapı ile dördüncü dereceye inildiği gözlenmiştir (Şekil 5.63).

Şekil 5.63: “Entarisi Salkım Salkım” Türküsünün Dördüncü ve Beşinci Ölçüleri

Şan bölümünün devam eden diğer ölçülerinde ise ilk dizekte yer alan cümlelerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.14.2. “Entarisi Salkım Salkım” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Entarisi salkım salkım	a
Yar görünce gider aklım	a
Yedi senedir severim	b
İstemeye yok mu hakkım	a
(selime de hanım vay)	

Entarisi salkım saçak c
Selam aldım kucak kucak c
Benim yârimi sorarsan d
Onbeşine bastı ancak c
(selime de hanım vay)

Entarisi biçim biçim e
Yanıyorum senin için e
Bak aşkınla haraboldum f
Beni sevdiğin için e
(selime de hanım vay)

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün konusu sevda teması üzerine şekillenmiş olup, eserde sitem, isyan ve sabırsızlık içeren ifadeler görülmüştür. Eserin ilk kıtasında Selime Hanım'a duyulan hisler anlatılmaya çalışılmış ve bu sevdanın bir nihayete ermesi gerektiği vurgulanmıştır. Türkünün ikinci kıtasında Selime Hanım'ın yaşı ile ilgili bilgiler verilmiş, üçüncü kıtada eseri söyleyen kişinin sevgisine karşılık bulamamasından dolayı yaşadığı acı dile getirilmiştir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli, kavuştaklı ve sekizli hece ölçüsüyle yazılmış Semai'dir. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a
a
b
a

şeklinde olup Mani tipi kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı 4+4 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadelere rastlanmamıştır.

5.15. “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Ak Bakraçlar Susuz Galdı

TRT Repertuar No: 3515

Yöresi: Sinop Çevre Köyleri

Kimden Alındığı: Remziye GÜVEN

Derleyen ve Notaya Alan: Ferruh GÜVEN

5.15.1. “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.65: “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Mi perdesidir.

Seyir Karakteri: Eser çıkıcı seyir karakterindedir.

Donanımı: Türkünün donanımında Si b² ses değiştirici işareti kullanılmaktadır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 7 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 5 zamanlı usul ve mertebe olarak 8’lik birim ile gösterilmiş olup bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir. Düzüm incelendiğinde, 2+3 yapısının kullanıldığı ve üçlemenin sonda yer aldığı görülmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmiştir. Yavaş hızda icra edilmesi gereken bu metronomda birim süre 4’lük nota cinsinden belirtilmiştir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise otuz ikilik nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümü dâhil 7 ses aralığında olduğu görülmektedir. Her ne kadar eserde Hüseyini dizisinde bulunan Fa diyez ses değiştirici işareti görülmesede, eserin güçlüsü ve seyir yapısı incelendiğinde, Hüseyini dizisiyle benzerlik

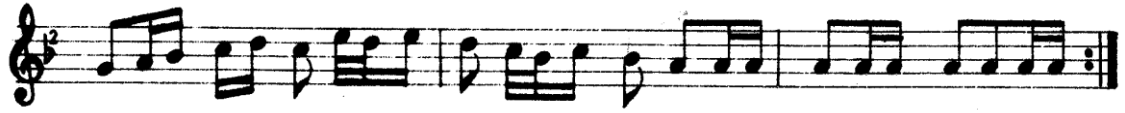
gösterdiği düşünülmektedir. Eserin genel seyri La perdesi üzerine kurulan Hüseyini beşlisinden oluşmaktadır.

Türkünün ilk üç ölçüsünde, eserin yedeni ve güçlüsü arasında ilk olarak çıkıcı ardından inici bir yapı görülmüş, üçüncü ölçüde eserin yedeni olan Sol sesine vurgu yapılarak cümle sonlandırılmıştır (Şekil 5.66).

Şekil 5.66: “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Türküsünün İlk Üç Ölçüsü

Eserin dördüncü ölçüsünde başlayıp altıncı ölçüsünde son bulan cümlelerin ise ilk üç ölçünün yanıtı niteliğinde olduğu görülmüş olup, söz konusu cümlelerin eserin yedeni olan Sol sesinden başladığı, çıkıcı, ardından inici bir yapı ile karar sesine ulaştığı tespit edilmiştir (Şekil 5.67).

Şekil 5.67: “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Türküsünün Dördüncü, Beşinci ve Altıncı Ölçüleri

Türkünün şan bölümünün ise karar sesi ve eserin güçlüsü arasında geçen motiflerden oluştuğu, eserin en tiz notasının bu bölümde kullanıldığı ve beşinci derecede kalışlar olduğu görülmüştür (Şekil 5.68).

AK BAK	RAÇ	LAR	SU SUZ	GA	L	DI
A TI	MIN	GUY	RU ĞU	DÜ		GÜ
GÜ VE	Yİ	BAH	ÇE DE	GE		ZE
						R
BÜ YÜK	EV	LE	IS	SI	Z	GA
YÜ RE	Ğİ	ME	VUR	DU		DÜ
SA RI	Ğİ	NA	GÜL	LE	R	DI
						GÜ
						ZE
						R

Şekil 5.68: “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Türküsünün Şan Bölümü

Türkünün şan bölümünün diğer ölçülerinde, ilk altı ölçünün tekrar edildiği tespit edilmiştir.

5.15.2. “Ak Bakraçlar Susuz Galdı” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Ak bakraçlar susuz galdı	a
Büyük evler ıssız galdı	a
Gız anası gızsız galdı hey anam	a
Oğlun güveyley olayı	b
Oğlun güveyley olayı hey anam	b
Gelin evine geleyi	b
Atımın guyrugu düğüm	c
Yüreğime vurdu düğün	c
Ayrılık günümüz bugün hey anam	c
Oğlun güveyley olayı	b
Oğlun güveyley olayı hey anam	b
Gelin evine geleyi	b
Güveyi bahçede gezer	d
Sarığına güller dizer	d
Güveyi gelinden güzel hey anam	d

Oğlun gveyler olayı	b
Oğlun gveyler olayı hey anam	b
Gelin evine geleyi	b

Türkünün Teması: Türküde ayrılık teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün konusu ayrılık teması üzerine kurulmuştur. Türküde evlilik olgusu üzerine farklı bir bakış açısı sergilenmiş ve evladından ayrılmak istemeyen bir annenin, evladının evlenmesine karşı verdiği tepkiler dile getirilmiştir. Eserin birinci kıtasında oğlunun evlenmesi ve evden ayrılması sonucunda yaşanılan yalnızlık duygusu dile getirilmiş, düğün günü ayrılık günü olarak tanımlanarak annenin oğlundan ayrılmak istemediği vurgulanmıştır. Eserin son kıtasında annenin oğluna hissettiği duygular betimlemeler vasıtasıyla aktarılmıştır.

şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 3 dizeli, kavuştaklı ve sekizli hece ölçüsüyle yazılmış Semai'dir. şiir hece vezniyle yazılmıştır.

şiirin kafiyesi:	a	b
	a	b
	a	b

şeklinde olup düz kafiye olarak gözlemlenmiştir. şiirin durağı 4+4 durağı ile yazılmıştır.

Dil zellikleri: Eserin ağız ve dil özellikleri incelendiğinde "kaldı" kelimesi yerine "galdı", "kız" kelimesi yerine "gız", "oluyor" kelimesi yerine "olayı", "geliyor" kelimesi yerine "geleyi", "kuyruğu" kelimesi yerine "guyruğu", "düğüm" kelimesi yerine "düğüm", "düğün" kelimesi yerine "düğün" kelimelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.16. “Ezelidir Deli Gönül Ezeli” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Ezelidir Deli Gönül Ezeli

TRT Repertuar No: 3756

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: Âşık Hasan AYZAMA

Derleyen ve Notaya Alan: Serbülent YASUN

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR NO : 3756
İNCELEME TARİHİ : 15. 04. 1992

DERLEYEN
SERBÜLENT YASUN

YÖRESİ
SINOP

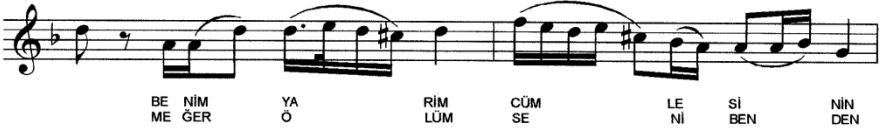
DERLEME TARİHİ
1975

KİMDEN ALINDIĞI
AŞIK HASAN AYAZMA

EZELİDİR DELİ GÖNÜL EZELİ

NOTAYA ALAN
SERBÜLENT YASUN

SÜRESİ :

EZELİDİR DELİ GÖNÜL EZELİ

GÜ ZE Lİ A MAN
A YI RA A MAN

GÖ RÜN DI DOST LAR SEV DA BA NA
AL DI AK LIM BE Nİ MEC NUN

NE DI LER EY LE DI
VAN EY LE DI

S. SABUNCU

- 1 -

EZELİDİR DELİ GÖNÜL EZELİ AMAN
YEL ESTİKÇE YAPRAK DÖKER GAZELİ
BENİM YARIM CÜMLEŞİNİN GÜZELİ AMAN

- Bağlantı -

GÖRÜN DOSTLAR SEVDA BANA NELER EYLEDİ
ALDI AKLIMI BENİ MECNUN DIVAN EYLEDİ

- 2 -

YAZ GELİNCE ATLAR ÇIKAR ÇAYIRA AMAN
İŞİMİ GÜCÜMÜ MEVLAM KAYIRA
MEĞER ÖLÜM SENİ BENDEN AYIRA AMAN

- Bağlantı -

GÖRÜN DOSTLAR SEVDA BANA NELER EYLEDİ
ALDI AKLIMI BENİ MECNUN DIVAN EYLEDİ

Şekil 5.69: “Ezelidir Deli Gönül Ezeli” Türküsü Notası

5.16.1. “Ezelidir Deli Gönül Ezeli” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.70: “Ezelidir Deli Gönül Ezeli” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Re perdesidir.

Seyir Karakteri: Seyir inicidir.

Donanımı: Türkü notasının donanım bölümünde Si bemol ses değiştirici işareti kullanılmış olup eser içerisinde ise bütün ölçülerde Do diyez ses değiştirici işareti kullanılmıştır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 8 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 4 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usûl olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda yavaş hızda icra edildiği tespit edilmiştir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde, süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise otuz ikilik nota kullanılmıştır.

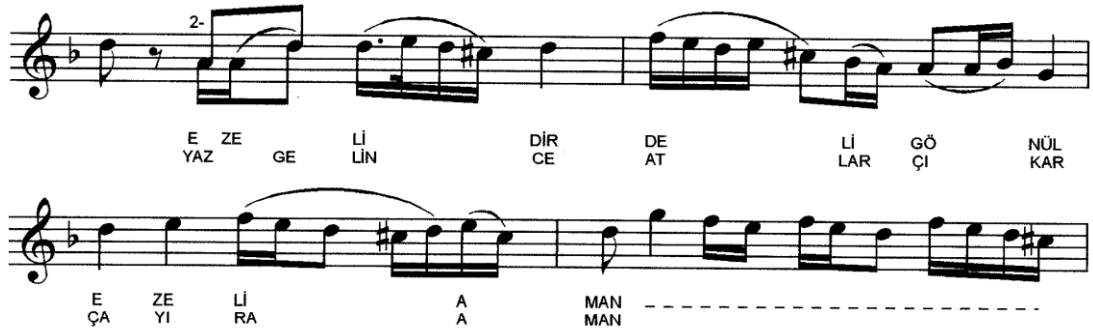
Değerlendirme: Eserin saz bölümü dâhil 8 ses aralığında olduğu görülmektedir. Eserin dizisi, La perdesi üzerine kurulan Hicaz dörtlüsü ve Re perdesi üzerine kurulan Kürdi dörtlüsünden oluşmaktadır.

Türkünün ilk cümlesinde, dördüncü dereceden başlayıp, çıkıcı ardından inici bir yapı ile karar sesine ulaşıldığı görülmüş, ardından tekrar eserin güçlüsünde kalış yaptığı belirlenmiştir (Şekil 5.71).

Şekil 5.71: “Ezelidir Deli Gönül Ezeli” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü

Eserin sözlerinin başladığı bölümde, karar sesi ve güçlü aralığında yer alan bir motifin ardından yedene inilmiş, devamında ise dördüncü derece ve yedinci derece aralığında yer alan bir motifle söz bölümüne devam edilmiştir (Şekil 5.72).

Şekil 5.72: “Ezelidir Deli Gönül Ezeli” Türküsünün Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri

Eserin şan bölümünün devam eden ölçülerinin, ilk dört ölçünün tekrarından oluştuğu tespit edilmiştir.

5.16.2. “Ezelidir Deli Gönül Ezeli” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Ezelidir deli gönül ezeli aman	a
Yel estikçe yaprak döker gazeli	a
Benim yârim cümlesinin güzeli aman	a
Görün dostlar sevda bana neler eyledi	b
Aldı aklımı beni mecnun divan eyledi	b
Yaz gelince atlar çıkar çayıra aman	c
İşimi gücümü mevlam kayıra	c
Meğer ölüm seni benden ayıra aman	c
Görün dostlar sevda bana neler eyledi	b
Aldı aklımı beni mecnun divan eyledi	b

Türkünün Teması: Türküde sevda ve ölüm temaları işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün konusu sevda, ölüm ve ayrılık temaları üzerine şekillenmiştir. Eserde, sevilen kişiye karşı hissedilen duyguların yoğunluğu dile getirilmiş ve ayrılığın ancak ölüm ile mümkün olduğu vurgulanmıştır. Bağlantı bölümünde ise sevdanın, kişiler üzerindeki etkileri dile getirilmiştir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı, 3 dizeli, kavuştaklı Türkü'dür. Bağlantı bölümünün ilk dizesi on üçlü, ikinci dizesi on dörtlü, şiirin diğer bölümleri ise on birli hece ölçüsüyle yazılmıştır.

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR NO : 3757
İNCELEME TARİHİ : 15. 04. 1992

DERLEYEN
SERBÜLENT YASUN

YÖRESİ
SİNOP

DERLEME TARİHİ
1975

KİMDEN ALINDIĞI
AŞIK HASAN AYAZMA

SİNOP'TA TABYAYA YAKIN

NOTAYA ALAN
SERBÜLENT YASUN

SÜRESİ :

SAZ -----

Sİ NOP TAB YA YA YA KİN
BEN BU DE FI ÇA LA MAM
BA LI DIM PEK MEZ OL DUM

Sİ NOP TAB YA YA YA KİN
BEN BU DE FI ÇA LA MAM
BA LI DIM PEK MEZ OL DUM

SE YİR DİN A KI NA KİN
PAR MAK LA Rİ YO RA MAM
DU RUL DUM AK MI MA RA DUM

SE YİR DİN A KI NA KİN
PAR MAK LA Rİ YO RA MAM
DU RUL DUM AK MI MA RA DUM

DÜŞ TUM DE SER HOŞ E LI NE
BEN BİR DE KA DI KI ZI YİM
BİR GE GE LİN LİK KI ZI DIM

SİNOP'TA TABYAYA YAKIN

DÜŞ TÛM DE SER HOŞ E LI NE
BEN. BİR DEĞER BİR GE SER KA LİN HOŞ DI LİK E KI ZI NE YİM
BİR GE LİN HA BEY LI RE ME BA KIN
DEĞ ME PA RA LE ET VA RA MAM
BEŞ PA RA ET RE MEZ OL DUM

A MA Nİ MA MA Nİ MA MAN
A MA Nİ MA MA Nİ MA MAN
A MA Nİ MA MA Nİ MA MAN

VU RUL DUM AY RI LA MAM
VU RUL DUM AY RI LA MAM
VU RUL DUM AY RI LA MAM

BEN YA Rİ GÖR ME DEN DU RA MAM
BEN YA Rİ GÖR ME DEN DU RA MAM
BEN YA Rİ GÖR ME DEN DU RA MAM

8. SABUNCU

- 3 -

SİNOP'TA TABYAYA YAKIN

- 1 -

SİNOP'TA TABYAYA YAKIN
SEYİRDİN AKIN AKIN
DÜŞTÜM DE SERHOŞ ELİNE
GELİN HALİME BAKIN

- Bağlantı -

AMANİM AMANİM AMAN AMANİM AMAN
VURULDUM AYRILAMAM
BEN YARI GÖRMEYEN DURAMAM

- 2 -

BEN BU DEĞİ ÇALAMAM
PARMAKLARIMI YORAMAM
BEN BİR KADI KIZIYIM
DEĞME BEYLERE VARAMAM

- Bağlantı -

AMANİM AMANİM AMAN AMANİM AMAN
VURULDUM AYRILAMAM
BEN YARI GÖRMEYEN DURAMAM

- 3 -

BALIDIM PEKMEZ OLDUM
DURULDUM AKMAZ OLDUM
BİR GELİNLİK KIZIDIM
BEŞ PARA ETMEZ OLDUM

- Bağlantı -

AMANİM AMANİM AMAN AMANİM AMAN
VURULDUM AYRILAMAM
BEN YARI GÖRMEYEN DURAMAM

Şekil 5.73: “Sinop’ta Tabyaya Yakın” Türküsü Notası

5.17.1. “Sinop’ta Tabyaya Yakın” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.74: “Sinop’ta Tabyaya Yakın” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Mi perdesidir.

Seyri: Eserin seyiri inici karakterdedir.

Donanımı: Türkünün donanımında Si bemol ses değiştirici işaretinin kullanıldığı ve eserin tüm ölçülerinde Do diyez ses değiştirici işaretinin kullanıldığı görülmüştür.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 8 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 9 zamanlı usul ve mertebe olarak 8’lik birim ile gösterilmiş olup bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir. Düzüm incelendiğinde, 2+3+2+2 yapısının kullanıldığı ve üçlemenin baştan ikinci bölümde yer aldığı görülmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda orta hızda icra edildiği görülmektedir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise onaltılık nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümüyle birlikte 8 ses içinde olduğu görülmektedir. La perdesi üzerine kurulan Hicaz Hümayun dizisi şeklinde görülmektedir.

Eserin ilk iki dizeğinde yer alan saz bölümünün ilk iki ölçüsünde, altıncı dereceden başlayan ve dizinin üçüncü derecesinde kalış yapan bir motif görülmüş, ardından inici, sonra da çıkıcı bir yapı ile dizinin dördüncü derecesine ulaşılmıştır (Şekil 5.75).

Şekil 5.78: “Sinop’ta Tabyaya Yakın” Türküsünün Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri

Eserin diğer ölçülerinin, saz ve söz bölümündeki ölçülerin tekrarlarından oluştuğu belirlenmiştir.

5.17.2. “Sinop’ta Tabyaya Yakın” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Sinopta tabyaya yakın	a
Seyirdin akın akın	a
Düştüm de serhoş eline	b
Gelin halime bakın	a
Amanım amanım aman amanım aman	
Vurulduğum ayrılamam	c
Ben yâri görmeden duramam	c
Ben bu defî çalamam	c
Parmaklarımı yolamam	c
Ben bir kadı kızımı	d
Değme beylere varamam	c

Amanim amanım aman amanım aman

Vuruldum ayrılamam c

Ben yâri görmeden duramam c

Balıdım pekmez oldum e

Duruldum akmaz oldum e

Bir gelinlik kızıldım d

Beş para etmez oldum e

Amanım amanım aman amanım aman

Vuruldum ayrılamam c

Ben yâri görmeden duramam c

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün konusu sevda teması üzerine şekillenmiş olup eserde isyan ve sitem içeren ifadelere yer verilmiştir. Eserin birinci kıtasında sevdiği kişi dışındaki bir kimseyle evlilik yapan insanın mutsuzluğu ve bu durumdan doğan üzüntü dile getirilmiştir. İkinci kıtada eseri söyleyen kişinin kendini yücelttiği, üçüncü kıtada ise birinci kıtada aktarılan duyguların örnekler ile açıklandığı ve sevilen kişinin dışındaki bir kimseyle yapılan evlilik sonucu oluşan pişmanlık duygusunun dile getirildiği görülmüştür. Bağlantı bölümünde ise sevgi duyulan kişiye hissedilen duygular dile getirilmiştir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli, kavuştaklı ve yedili hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a
 a
 b
 a

şeklinde olup Mani tipi kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı 3+4 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler olarak “sarhoş” kelimesinin “serhoş”, “amanın” kelimesinin “amanım”, “baldım” kelimesinin “balıdım”, “kızdım” kelimesinin de “kızıldım” olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.18. “Adanın Burnunu Duman Bürüdü” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Adanın Burnunu Duman Bürüdü

TRT Repertuar No: 4349

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: Faik AKGÜN, Hasan DİZDAROĞLU

Derleyen: Ank. Dev. Kons.

Notaya Alan: Altan DEMİREL

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR NO: 4349
İNCELEME TARİHİ: 03. 04. 2003

DERLEYEN
ANK. DEV. KONS.

YÖRESİ
SINOP

DERLEME TARİHİ
08. 07. 0948

KİMDEN ALINDIĞI
FAİK AKGÜN
HASAN DİZDAROĞLU

ADANIN BURNUNU DUMAN BÜRÜDÜ

NOTAYA ALAN
ALTAN DEMİREL

SÜRESİ:

A DA NIN BUR NU NU DU MAN BÜ RÜ DÜ HER KES SEV Dİ Ğİ Nİ
EV LE Rİ NİN Ö NÜ LON CA CA MI SI LON CA YA BAĞ LAR LAR

AL DI YÜ RÜ DÜ A ĞA GE Mİ Sİ HER KES SEV Dİ Ğİ Nİ AL DI YÜ RÜ DÜ
A ĞA GE Mİ Sİ LON CA YA BAĞ LAR LAR A ĞA GE Mİ Sİ

DİZ DAR KI Zİ DER KI DER KI SÖZÜM YÜ RÜ SÜN KAR DEŞ KA RIŞ MAM
KÜ ÇÜ ĞÜ BÜ YÜ ĞÜ DU DU DE Lİ Sİ KAR DEŞ KA RIŞ MAM

DU DU YU A LIR SAN KIRK YIL BA RIŞ MAM DU DU YU A LIR SAN
DU DU YU A LIR SAN KIRK YIL BA RIŞ MAM DU DU YU A LIR SAN

KIRK YIL BA RIŞ MAM MAM MAM s. SABUNCU

- 1 -

ADANIN BURNUNU DUMAN BÜRÜDÜ
HERKES SEVDİĞİNİ ALDI YÜRÜDÜ
DİZDAR KIZI DER KI SÖZÜM YÜRÜSÜN

- 2 -

EVLERİNİN ÖNÜ LONCA CAMISI
LONCAYA BAĞLARLAR AĞA GEMİSİ
KÜÇÜĞÜ BÜYÜĞÜ DUDU DELİSİ

- Bağlantı -

KARDEŞ KARIŞMAM
DUDUYU ALIRSAN
KIRK YIL BARIŞMAM

Şekil 5.79: “Adanın Burnunu Duman Bürüdü” Türküsü Notası

5.18.1. “Adanın Burnunu Duman Bürüdü” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.80: “Adanın Burnunu Duman Bürüdü” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Do perdesidir.

Seyri: Eserin seyri çıkıcıdır.

Donanımı: Türkünün donanımında Si b^2 ve Re b^2 ses değiştirici işaretinin kullanıldığı görülmüştür.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 5 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 9 zamanlı usul ve mertebe olarak 8'lik birim ile gösterilmiş olup bileşik zamanlı usul olarak değerlendirilmektedir. Düzüm incelendiğinde, 2+3+2+2 yapısının kullanıldığı ve üçlemenin baştan ikinci bölümde yer aldığı görülmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda yavaş hızda icra edildiği görülmektedir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise onaltılık nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümüyle birlikte 5 ses içinde olduğu görülmektedir. La perdesi üzerine kurulan Saba dörtlüsü şeklinde görülmektedir.

5.18.2. “Adanın Burnunu Duman Bürüdü” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Adanın burnunu duman bürüdü	a
Herkes sevdiğini aldı yürüdü	a
Dizdar kızı der ki sözüm yürüsün	a
Kardeş karışmam	b
Duduyu alırsan	c
Kırk yıl barışmam	b
Evlerinin önü lonca camisi	d
Loncaya bağlarlar ağa gemisi	d
Küçüğü büyüğü Dudu delisi	d
Kardeş karışmam	b
Duduyu alırsan	c
Kırk yıl barışmam	b

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türküde sevda konusu üzerine şekillenen bir anlatım gözlenmiştir. Eserde, Dudu isimli kişiye birden fazla kişinin hissettiği sevgi anlatılmış olup eserin bağlantı bölümünde ise tehdit içeren ifadeler rastlanmıştır.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 3 dizeli, kavuştaklı ve on birli hece ölçüsüyle yazılmış Türkü'dür. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a

a

a

şeklinde olup düz kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı 6+5 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler rastlanmamıştır.

5.19. “Ayancık Tepeleri” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Ayancık Tepeleri

TRT Repertuar No: 4350

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: İsmail DİRİ, Hüseyin YILDIRIM

Derleyen: Ank. Dev. Kons.

Notaya Alan: Altan DEMİREL

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR NO: 4350
İNCELEME TARİHİ: 04. 04. 2003

DERLEYEN
ANK. DEV. KONS

YÖRESİ
SINOP

DERLEME TARİHİ
08. 07. 1948

AYANCIK TEPELERİ

KİMDEN ALINDIĞI
İSMAIL DIRİ
HÜSEYİN YILDIRIM

NOTAYA ALAN
ALTAN DEMİREL

SÜRE:si:

A YAN CIK TE PE LE RI GİZ SAL LAR KÜ PE LE RI
AH PÜ SÜR KE DEN AY DOĞ DU BEN SAN DIM SA BAH OL DU

BE Nİ BAŞ TAN ÇI KA RAN A YAN CIK E FE LE RI
HE LAL LI YA VA RIN CA OĞ LUM SAB Rİ KAY BOL DU

S. SABUNCU

-1-
AYANCIK TEPELERİ
GİZ SALLAR KÜPELERİ
BENİ BAŞTAN ÇIKARAN
AYANCIK EFELERİ

-2-
PÜSÜRKE'DEN AY DOĞDU
BEN SANDIM SABAH OLDU
HELALL'YA VARINCA
OĞLUM SABRİ KAYBOLDU

-3-
DENİZ DE GUM GAYNIYOR
SABRİM YELKEN BAĞLIYOR
OTURMUŞ GÜVERTEYE
AYŞEM DİYE AĞLIYOR

Şekil 5.84: "Ayancık Tepeleri" Türküsü Notası

5.19.1. “Ayancık Tepeleri” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.85: “Ayancık Tepeleri” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Mi perdesidir.

Seyir Karakteri: Eser çıkıcıdır.

Donanımı: Türkünün donanımında Si b² ses değıştirici işaretinin kullanıldığı görülmüştür.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 5 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eserin, birinci ve üçüncü ölçüleri 4 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usul olarak değerlendirilmekte, ikinci ve dördüncü ölçüleri 5 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup bileşik zamanlı olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda orta hızda icra edildiği görülmektedir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun ikilik nota, en kısa ise otuz ikilik nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümüyle birlikte 5 ses içinde olduğu görülmektedir. La perdesi üzerine kurulan Hüseyini beşlisi şeklinde görülmektedir.

Türkünün ilk iki ölçüsünde dizinin üçüncü ve beşinci dereceleri arasında geçen, çıkıcı ardından inici bir yapı gösteren ve eserin güçlüsü olan beşinci dereceyi

vurgulayan bir motifin ardından üçüncü derecede bir kalış görülmüş ikinci ölçüde 5/4'lük bileşik usul kullanılmıştır (Şekil 5.86).

Şekil 5.86: “Ayancık Tepeleri” Türküsünün İlk İki Ölçüsü

Eserin üçüncü ve dördüncü ölçülerinde birinci ölçüde görüldüğü gibi üçüncü ve beşinci dereceler arasında seyir eden bir motifin ardından, beşinci dereceden başlayıp inici bir seyir ile karar sesine ulaşan bir cümle yapısı gözlemlenmiştir (Şekil 5.87).

Şekil 5.87: “Ayancık Tepeleri” Türküsünün Üçüncü ve Dördüncü Ölçüleri

5.19.2. “Ayancık Tepeleri” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Ayancık tepeleri	a
Gız sallar küpeleri	a
Beni baştan çıkarın	b
Ayancık efeleri	a
Püsürke'den ay doğdu	c
Ben sandım sabah oldu	c

Helalli'ya varınca d

Oğlum sabri kayboldu c

Denizde gum gaynıyor e

Sabrim yelken bağlıyor e

Oturmuş gúverteye f

Ayşem diye ağlıyor e

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkü, sevda teması üzerine şekillenmiştir. Eserin birinci kıtasında sevgi duyulan kişi/kişiler hakkındaki beğeniler dile getirilmiş olup eserin son kıtasında Sabri'nin Ayşe'ye duyduğu sevda ve sevgiliye kavuşma özlemi vurgulanmıştır. Söz konusu türkünün şiir yapısı incelendiğinde eserin bir kadın tarafından icra edildiği düşünölmektedir. Eserde geçen "Helalli" ve "Püsürke" Sinop ilçelerine ait köylerdir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli ve yedili hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a

a

b

a

şeklinde olup Mani tipi kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin birinci kıtasında, birinci, ikinci ve dördüncü dizeler 3+4, üçüncü dize 4+3; ikinci kıtasında, birinci, üçüncü ve dördüncü dizeler 4+3, ikinci dize 3+4; üçüncü kıtasında, birinci, ikinci ve dördüncü dizeler 4+3, üçüncü dize 3+4 durağıyla yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler olarak “kız” yerine “gız” ve “kum” yerine “gum” kelimelerinin kullanıldığı görülmüştür.

5.20. “Ev Yaptırdım Pelitten” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Ev Yaptırdım Pelitten

TRT Repertuar No: 4357

Yöresi: Türkü notasında eserin yöresi Sinop/Ayvacic/Akveren olarak yazılmıştır. TRT Repertuarındaki bir başka türkü olan, “Tüfeğim Dolu Saçma” adlı türkünün yöresi ise Sinop/Ayancık/Akveren olarak yazılmıştır. İki türkünün de repertuar notası üzerinde yer alan kimden alındığı, derleyen, derleme tarihi ve notaya alan bölümlerinin birebir aynı olduğu görülmüş olup “Ev Yaptırdım Pelitten” adlı türkünün yöresinin de Sinop/Ayvacic/Akveren olduğu düşünülmektedir.

Kimden Alındığı: Sadık AÇIKGÖZ

Derleyen: Ank. Dev. Kons.

Notaya Alan: Altan DEMİREL

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR NO: 4357
İNCELEME TARİHİ: 03. 04. 2003

DERLEYEN
ANKARA DEV. KONS.

YÖRESİ
SİNOP-Ayvacı/Alçıveren

DERLEME TARİHİ
08. 07. 1948

EV YAPTIRDIM PELİTTEN

KİMDEN ALINDIĞI
SADIK AÇIKGÖZ

NOTAYA ALAN
ALTAN DEMİREL

SÜRESİ:

EV YAP TIR DIM PE LİT TEN OF Nİ YE NAY Nİ
BAH ÇA LAR DA Pİ RA SA OF Nİ YE NAY Nİ

ÇER ÇE VE Sİ E RİK TEN OF Nİ YE NAY Nİ
YAP RA Ğİ NA GAR YA ĞAR OF Nİ YE NAY Nİ

BEN NA SİL AY RI LA YİM OF Nİ YE NAY Nİ
GİZ LAR GO CA SİZ GAL SA OF Nİ YE NAY Nİ

SE NİN Gİ Bİ FE RİK TEN OF Nİ YE NAY Nİ
BE KÂR LA RA YAL VAR SA OF Nİ YE NAY Nİ

NAY NAY Nİ YE NAY Nİ YE HOP Nİ YE NAY Nİ
NAY NAY Nİ YE NAY Nİ YE HOP Nİ YE NAY Nİ

S. SABANCI

- 1 -

EV YAPTIRDIM PELİTTEN OF NİYE NAYNI
ÇERÇEVESİ ERİKTEN OF NİYE NAYNI
BEN NASIL AYRILAYIM OF NİYE NAYNI
SENİN GİBİ FERİKTEN OF NİYE NAYNI

- 2 -

BAHÇALARDA PIRASA OF NİYE NAYNI
YAPRAĞINA GAR YAĞSA OF NİYE NAYNI
GIZLAR GOCASIZ GALSA OF NİYE NAYNI
BEKÂRLARA YALVARSA OF NİYE NAYNI

- Bağlantı -

NAY NAY NİYE NAY NİYE
HOP NİYE NAYNI

Şekil 5.88: “Ev Yaptırdım Pelitten” Türküsü Notası

5.20.1. “Ev Yaptırdım Pelitten” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.89: “Ev Yaptırdım Pelitten“ Türküsü Dizisi

Karar Sesi: Si Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Mi perdesidir.

Seyir Karakteri: Eserin seyri inici karakterdedir.

Donanımı: Türkünün donanımında ses değıştirici işaret kullanılmamıştır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 5 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 4 zamanlı usul ve mertebe olarak 4’lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usûl olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede ve çeşitli kayıtlarda orta çabuklukta icra edildiği görülmektedir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise on altılık nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümüyle birlikte 5 ses içinde olduğu görülmektedir. Si perdesi üzerine kurulan Kürdi dörtlüsü şeklinde görülmektedir.

Türkünün ilk iki ölçüsünde dizinin dördüncü derecesi ile karar sesi arasında seyir eden bir motif kullanılmış, üçüncü ve dördüncü ölçülerinde ise ilk iki ölçüde kullanılan motifin yanıtı niteliğinde olan bir motif kullanılarak eserin melodik yapısı tamamlanmıştır (Şekil 5.90).

EV YAP TIR DIM PE LIT TEN OF NI YE NAY NI
 BAH ÇA LAR DA PI RA SA OF NI YE NAY NI
 ÇER ÇE VE SI E RİK TEN OF NI YE NAY NI
 YAP RA ĞI NA GAR YA ĞAR OF NI YE NAY NI

Şekil 5.90: “Ev Yaptırdım Pelitten” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü

Eserin dördüncü ölçüsünde yeden kullanılmış olup ilk dizekte yer alan cümle yapıları eserin diğer ölçülerinde tekrar edilmiştir.

5.20.2. “Ev Yaptırdım Pelitten” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Ev yaptırdım pelitten of niye nay ni a

Çerçevesi erikten of niye nay ni a

Ben nasıl ayrılalım of niye nay ni b

Senin gibi ferikten of niye nay ni a

Nay nay niye nay niye

Hop niye nayni

Bahçalarda pırasa of niye nay ni c

Yaprağına gar yağsa of niye nay ni c

Gızlar gocasız galsa of niye nay ni c

Bekarlara yalvarsa of niye nay ni c

Nay nay niye nay niye

Hop niye nayni

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Eserin birinci kıtasında sevdiğinden ayrılmak istemeyen bir kişinin duyguları aktarılmış ve sevgiliye duyulan hislerin vazgeçilmezliği vurgulanmıştır. Eserin ikinci kıtasında ise sevda teması ile ilgili temenniler dile getirilmiştir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli, kavuşaklı, yedili hece ölçüsüyle yazılmış Türkü'dür. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a
 a
 b
 a

şeklinde olup Mani tipi kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı, 4+3 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler olarak “kar” kelimesinin “gar” olarak, “kızlar” kelimesinin “gızlar”, “kocasız” kelimesinin “gocasız” ve “kalsa” kelimesinin ise “galsa” olarak sesletildiği tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi genellikle “k” sessizinin “g” olarak sesletildiği görülmektedir. Ayrıca eserde yer alan “pelit” sözcüğü meşe ağacı, ferik sözcüğü ise piliç anlamına gelmektedir. Bu anlamda yörenin dil zenginliğini tekrar vurgulamak doğru olacaktır.

5.21. “Tüfeğim Dolu Saçma” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Tüfeğim Dolu Saçma

TRT Repertuar No: 4362

Yöresi: Sinop/Ayancık/Akveren

Kimden Alındığı: Sadık AÇIKGÖZ

Derleyen: Ankara Devl. Kons.

Notaya Alan: Altan DEMİREL

YÖRESİ
SİNOP / Ayancık - Akveren

DERLEME TARİHİ
08. 07. 1948

KİMDEN ALINDIĞI
SADIKAÇIKGÖZ

TÜFEĞİM DOLU SAÇMA

NOTAYA ALAN
ALTAN DEMİREL

SÜRE: ♩ = 70

SAZ.....

TÜ FE ĞİM DO LU SAÇ MA TÜ FE ĞİM DO LU SAÇ MA
BEN YAY LI YA Ğİ DE RİM BEN YAY LI YA Ğİ DE RİM

SEV Dİ ĞİM BEN DEN KAÇ MA SEV Dİ ĞİM BEN DEN KAÇ MA
A TIM YOK YA LI YA ÇAK A TIM YOK YA LI YA ÇAK

HER TA RA FİM YA RE Lİ HER TA RA FİM YA RE Lİ
GEL BE RA BER KA ÇA LIM GEL BE RA BER KA ÇA LIM

BİR YA RA DA SEN AÇ MA BİR YA RA DA SEN AÇ MA
KİM SEN YOK DA RI LA ÇAK BA BAN YOK DA RI LA ÇAK

OF OF ÖZ LER DEN OF OF ÖZ LER DEN

ÖP TÜM A LE GÖZ LER DEN ÖP TÜM A LE GÖZ LER DEN

- 2 -

TÜFEĞİM DOLU SAÇMA

OF OF Ö LÜ YOM MEN DİL SAL LA GE Lİ YOM
KE RA TA NIN KI Zİ Nİ CAN YÜ REK TEN SE Vİ YOM

S. SABUNCU

- 1 -

TÜFEĞİM DOLU SAÇMA
SEVDİĞİM BENDEN KAÇMA
HER TARAFIM YARELİ
BİR YARA DA SEN AÇMA

- 2 -

BEN YAYLIYA GİDERİM
ATIM YOK YALIYACAK
GEL BERABER KAÇALIM
KİMSEN YOK DARILACAK
(BABAN YOK DARILACAK)

- Bağlantı -

OF OF ÖZLERDEN
ÖPTÜM ALE GÖZLERDEN
OF OF ÖLÜYOM
MENDİL SALLA GELİYOM
KERATANIN KIZINI
CAN YÜREKTEN SEVİYOM

Şekil 5.91: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsü Notası

5.21.1. “Tüfeğim Dolu Saçma” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.92: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: Sol Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Re perdesidir.

Seyir Karakteri: Eserin seyri çıkıcıdır.

Donanımı: Türkünün donanımında ses değiştirici işaret kullanılmamıştır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 6 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 4 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usûl olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmiştir. Yavaş hızda icra edilmesi gereken bu metronomda birim süre 4'lük nota cinsinden belirtilmiştir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise on altılık nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümüyle birlikte 6 ses içinde olduğu görülmektedir. Eser, Sol perdesi üzerine kurulan Çargâh dizisi şeklinde görülmekte olup eserin genel seyri Sol perdesi üzerine kurulan Çargâh beşlisi içerisinde geçmektedir.

Türkünün ilk ölçüsünde, karar sesinden başlayıp dizinin üçüncü derecesinde kalış yapan bir motif görülmüştür (Şekil 5.93).

Birinci ve ikinci ölçülerde kullanılan soru-yanıt yapısı yinelenerek, altıncı ölçüdeki motifin, beşinci ölçüdeki motifin yanıtı niteliğinde olduğu belirlenmiştir (Şekil 5.97).

Şekil 5.97: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsünün Beşinci ve Altıncı Ölçüleri

Bunun yanı sıra türkünün yedinci ve sekizinci ölçülerinin, üçüncü ve dördüncü ölçüleri ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Üçüncü ölçüde kullanılan yapının, ölçünün ikinci, üçüncü ve dördüncü vuruşunda yer alan nota kalıpları değiştirilerek yedinci ölçüde aktarıldığı, dördüncü ölçüde kullanılan yapının ise ölçünün ikinci vuruşunda yer alan nota kalıbının değiştirilerek sekizinci ölçüde aktarıldığı gözlemlenmiştir (Şekil 5.98).

Şekil 5.98: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsünün Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri

Eserin beşinci ölçüsünde yer alan motifin, ölçünün üçüncü ve dördüncü vuruşunda yer alan nota kalıplarının değiştirilerek dokuzuncu ölçüde kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 5.99).

Şekil 5.99: “Tüfeğim Dolu Saçma” Türküsünün Dokuzuncu Ölçüsü

Mendil salla geliyom	e
Keratanın kızını	f
Can yürekten seviyom	e
Ben yaylıya giderim	e
Atım yok yalıyacak	g
Gel beraber kaçalım	e
Kimsen yok darılacak	g
(Baban yok darılacak)	
Of of özlerden	c
Öptüm ale gözlerden	c
Of of ölüyom	e
Mendil salla geliyom	e
Keratanın kızını	f
Can yürekten seviyom	e

Türkünün Teması: Türküde sevda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün konusu sevda teması üzerine şekillenmiştir. Eserin birinci kıtasında sevdasına karşılık alabilmek için sevgi duyulan kişiye çağrıda bulunulmuştur. Eserin ikinci kıtasında, birinci kıtadaki çağrılar yinelenmiş ve sevgi duyulan kişinin yalnızlığı dile getirilmiştir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli, kavuştaklı, yedili hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir. Şiir hece vezniyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a
 a
 b
 a

Şeklinde olup Düz kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin birinci kıtasında, birinci ve ikinci dizeler 3+4, üçüncü ve dördüncü dizeler 4+3 durağıyla yazılmıştır. İkinci kıta incelendiğinde ise, birinci ve üçüncü dizeler 4+3, ikinci ve dördüncü dizeler 3+4 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler olarak “yayla” kelimesi yerine “yaylı”, “yalayacak” kelimesi yerine “yalıyacak”, “ela” kelimesi yerine “ale”, “geliyorum” kelimesi yerine “geliyom”, “seviyorum” kelimesi yerine “seviyom” ve “ölüyorum” kelimesi yerine “ölüyom” kelimelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.22. “Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar

TRT Repertuar No: 4363

Yöresi: Sinop

Kimden Alındığı: İsmail DİRİ

Derleyen: Ankara. Devl. Kons.

Notaya Alan: Altan DEMİREL

YÖRESİ
SİNOP

DERLEME TARİHİ
08. 07. 1948

KİMDEN ALINDIĞI
İSMAİL DİRİ

BEYLER (DE) BAHÇESİNDE KANDİLLER YANAR

NOTAYALAN
ALTAN DEMİREL

SÜRESİ : ♩ = 78

BEYLER DE BAHÇESİNDE KANDİLLER YANAR YA KİL
BEYLER DE BAHÇESİNDE KURRA ÇEKİLİR NA RAN MAN KANDİLİN ŞAVKINA VA Lİ DEM
Lİ RA MAN KURRASINI ÇIKANIN VA Lİ DEM BÜLBÜLLERİN BOYUNU BÜKÜLÜR
HER KES TE SEVDİĞİ AN NE LER BA BA NE LER BÖYLE Mİ YANAR YA NA RA MAN
LAR YO LA DÖ KÜ LÜ RA MAN AĞ LA HEY GÖZLERİM GA NAĞ LA AY RILIK GÜ NÜ
AĞ LA HEY GÖZLERİM GA NAĞ LA AY RILIK GÜ NÜ DÜR DÜR SÖYLE HEY DİL LE RİM SEN SÖYLE
DÜR DÜR SÖYLE HEY DİL LE RİM SEN SÖYLE MU HAB BE TİN SO NU DÜR
MU HAB BE TİN SO NU DÜR S. SABURCU

- 1 -
BEYLER (DE) BAHÇESİNDE KANDİLLER YANAR
KANDİLİN ŞAVKINA (VALİDEM) BÜLBÜLLER KONAR
HERKES (DE) SEVDİĞİNE BÖYLE Mİ YANAR

- Bağlantı -

AĞLA HEY GÖZLERİM GA NAĞ LA AY RILIK GÜNÜDÜR
SÖYLE HEY DİLLERİM SEN SÖYLE MUHABBETİN SONUDUR

- 2 -
BEYLER (DE) BAHÇESİNDE KURRA ÇEKİLİR
KURRASINI ÇIKANIN BOYUNU BÜKÜLÜR
ANNELER BABALAR YOLA DÖKÜLÜR

- Bağlantı -

- 3 -
BEYLER (DE) BAHÇESİNDE VURDULAR BENİ
ÖLMEDEN MEZARA (VALİDEM) KOYDULAR BENİ
YARIN (DE) ÇEVRESİNE SARDILAR BENİ
- Bağlantı -

Şekil 5.102: "Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar" Türküsü Notası

beşlisi şeklinde görülmektedir. Her ne kadar eserin seyri Neva Makamının seyri ile tam olarak örtüşmese de dizi bakımından incelendiğinde Neva Makamı dizisi ile benzerlik gösterdiği düşünülmektedir.

Eserin ilk iki ölçüsünde dördüncü derece ile sekizinci derece arasında geçen bir motifin ardından, yedinci derece bir kalış görülmüştür (Şekil 5.104).

Şekil 5.104: “Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar” Türküsünün İlk İki Ölçüsü

Üçüncü ve dördüncü ölçülerde ise dördüncü dereceden başlayıp sekizinci dereceye çıkılmış, ardından inici bir yapı ile eserin güçlüsü olan dördüncü dereceye inilmiş ve bu seste kalış gözlemlenmiştir. Üçüncü ve dördüncü ölçülerde görülen motifin, birinci ve ikinci ölçülerde kullanılan motifin yanıtı niteliğinde olduğu görülmüştür (Şekil 5.105).

Şekil 5.105: “Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü

Eserin beşinci ve altıncı ölçülerinde, üçüncü ve dördüncü ölçülerde kullanılan motife benzer bir motif kullanılmış, söz konusu ölçülerde kullanılan motifin inici bir yapı ile yeden sesine indiği görülmüştür (Şekil 5.106).

Şekil 5.106: “Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar” Türküsünün Beşinci ve Altıncı Ölçüleri

Yedinci ve sekizinci ölçülerde kullanılan motifin ise birinci derece ile üçüncü derece arasında geçtiği, eserin melodik yapısının son motifi olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 5.107).

Şekil 5.107: “Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar” Türküsünün Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri

Üçüncü ölçüde kullanılan yapının, ölçünün ilk vuruşundaki nota kalıbı değiştirilerek on birinci ölçüde aktarıldığı, eserin sonraki ölçülerinde ana cümle yapılarında değişiklik olmadığı gözlemlenmiştir.

5.22.2. “Beyler de Bahçesinde Kandiller Yanar” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Beyler (de) bahçesinde kandiller yanar	a
Kandilin şavkına (validem) bülbüller konar	a
Herkes (de) sevdiğine böyle mi yanar	a
Ağla hey gözlerim gan ağla ayrılık günüdür	b
Söyle hey dillerim sen söyle muhabbetin sonudur	b
Beyler (de) bahçesinde kurra çekilir	c
Kurrası çıkanın boynu bükülür	c
Anneler babalar yola dökülür	c
Ağla hey gözlerim gan ağla ayrılık günüdür	b
Söyle hey dillerim sen söyle muhabbetin sonudur	b

Beyler (de) bahçesinde vurdular beni	b
Ölmeden mezara (validem) koydular beni	b
Yarin (de) çevresine sardılar beni	b
Ağla hey gözlerim gan ağla ayrılık günüdür	a
Söyle hey dillerim sen söyle muhabbetin sonudur	a

Türkünün Teması: Türküde sevda ve ayrılık temaları işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün genel konusu sevda üzerine şekillenmiş olup ikinci kıtada ayrılık temasını yansıtan ifadelerle rastlanmıştır. Eserin birinci kıtasında sevilen kişiye hissedilen duygular ve bu duyguların gücü dile getirilmiştir. İkinci ve üçüncü kıtalarda ise ayrılık kavramının anne, baba ve sevilen kişi üzerindeki etkilerinden bahsedilmektedir. Eserin ikinci kıtasında geçen “kura çekmek” ifadesinin dönem itibarıyla savaşa asker göndermek için düzenlenen bir uygulama olduğu ve bu olay neticesinde eserde ayrılık temasının yer aldığı düşünülmektedir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 3 dizeli, kavuştaklı, on birli hece ölçüsüyle yazılmış Türkü'dür. Eserin bağlantı bölümünün ilk dizesi on beşli, ikinci dizesi ise on altılı hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi:	a	b
	a	b
	a	

şeklinde olup düz kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı, 6+5 durağı ile yazılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler olarak “kan” kelimesi yerine “gan” kelimesinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.23. “Pencerenin Altında” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Pencerenin Altında

TRT Repertuar No: 4364

Yöresi: Sinop/Merkez-Karapınar

Kimden Alındığı: İlyas İYİ

Derleyen: Ankara. Devl. Kons.

Notaya Alan: Altan DEMİREL

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR NO : 4364
İNCELEME TARİHİ : 30. 05. 2003

DERLEYEN
ANKARA DEVL. KONS.

YÖRESİ
SİNOP / Merkez - Karapınar

DERLEME TARİHİ
08. 07. 1948

KİMDEN ALINDIĞI
İLYAS İYİ

PENCERENİN ALTINDA

NOTAYA ALAN
ALTAN DEMİREL

SÜRESİ: ♩ = 52

DÖNÜŞTE

PEN CE RE NİN AL TIN DA ZER DA LI DA LI MI SIN
Çİ Nİ TA BAK TA RE ÇEL BU GÜN LER GE LİR GE ÇER

NE BAY GIN BA KI YOR SUN BEN DEN SEV DA LI MI Sİ
AĞ ZİM Dİ LİM SÖY LE MEZ KAL BİM DEN NE LER GE ÇER

O F OF O

O F OF Ö LÜ YO RUM BEN

BİR FA Nİ LE BİR DE GÖM LEK DO NU YO RUM BEN

S. SABUNCU

- 1 -

PENCERENİN ALTINDA
ZERDALI DALI MISIN
NE BAYGIN BAKIYORSUN
BENDEN SEVDALI MISIN

- 2 -

ÇİNİ TABAKTA REÇEL
BU GÜNLER GELİR GEÇER
AĞZIM DİLİM SÖYLEMEZ
KALBİMDEN NELER GEÇER

- Bağlantı -

OF ÖLÜYÜRÜM BEN
BİR FANİLE BİR DE GÖMLEK
DONUYURUM BEN

Şekil 5.108: "Pencerenin Altında" Türküsü Notası

5.23.1. “Pencerenin Altında” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.109: “Pencerenin Altında” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Re perdesidir.

Seyir Karakteri: Eser çıkıcı seyir karakterindedir.

Donanımı: Türkünün donanımında Si b^2 ve Fa $\#^3$ ses değiştirici işaretine rastlanmıştır.

Ses Genişliği: Türkü ses genişliği bakımından 5 (La-Mi) ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 4 zamanlı usul ve mertebe olarak 4'lük birim ile gösterilmiş olup basit zamanlı usûl olarak değerlendirilmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmiştir. Çok yavaş hızda icra edilmesi gereken bu metronomda birim süre 4'lük nota cinsinden belirtilmiştir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun ikilik nota, en kısa ise otuz ikilik nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümüyle birlikte 5 ses içinde olduğu görülmektedir. Eser, La perdesi üzerine kurulan Hicaz beşlisi şeklinde görülmektedir.

Türkünün ilk dört ölçüsünde, birbirine benzer motiflerin kullanıldığı, üçüncü ve dördüncü ölçülerin, ilk iki ölçünün yanıtı niteliğinde olduğu görülmüştür (Şekil 5.110).

DÖNÜŞTE

PEN CE RE NİN AL TIN DA ZER DA LI DA LI MI SIN
Çİ Nİ TA BAK TA RE ÇEL BU GÜN LER GE LİR GE ÇER

NE BAY GIN BA KI YOR SUN BEN DEN SEV DA LI MI SI
AĞ ZİM Dİ LİM SÖY LE MEZ KAL BİM DEN NE LER GE ÇER

Şekil 5.110: “Pencerenin Altında” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü

Eserin beşinci ölçüsünde, çıkıcı ardından inici bir yapı ile karar sesine ulaşılmış, altıncı ölçüde, dördüncü derece vurgulanmıştır (Şekil 5.111).

O F OF O

Şekil 5.111: “Pencerenin Altında” Türküsünün Beşinci ve Altıncı Ölçüleri

Yedinci ve sekizinci ölçülerde, inici ardından çıkıcı, son olarak tekrar inici bir motifle cümle tamamlanmıştır (Şekil 5.112).

O F OF Ö LÜ YO RUM BEN

Şekil 5.112: “Pencerenin Altında” Türküsünün Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri

Eserin son iki ölçüsünde ise, türküde kullanılan genel motif karakteri kullanılarak eser sonlandırılmıştır (Şekil 5.113).

BİR FA Nİ LE BİR DE GÖM LEK DO NU YO RUM BEN

Şekil 5.113: “Pencerenin Altında” Türküsünün Son İki Ölçüsü

Eserde herhangi bir kalışa rastlanmadığı ve kısmi değişiklikler yapılarak birbirine benzer motiflerin kullanıldığı gözlemlenmiştir.

5.23.2. “Pencerenin Altında” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Pencerenin altında	a
Zerdali dalı mısın	b
Ne baygın bakıyorsun	b
Benden sevdalı mısın	b
Of ölüyorum ben	c
Bir fanile bir de gömlek	d
Donuyorum ben	c
Çini tabakta reçel	e
Bu günler gelir geçer	e
Ağzım dilim söylemez	f
Kalbimden neler geçer	e
Of ölüyorum ben	c
Bir fanile bir de gömlek	d
Donuyorum ben	c

Türkünün Teması: Türküde seveda teması işlenmiştir.

Türkünün Konusu: Türkünün ilk kıtasında, sevgiliye hissedilen duygular benzetmeler yardımıyla aktarılmış olup hissedilen duyguların üstünlüğü vurgulanmıştır. İkinci kıtada ise dile getirilemeyen fakat gönülden geçen duygular dolaylı bir anlatımla aktarılmıştır. Nakarat bölümünde sevgiliye kavuşma özleminden doğan duygular dile getirilmiştir.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 4 dizeli, kavuştaklı, yedili hece ölçüsüyle yazılmış Mani'dir. Eserin bağlantı bölümünün ilk dizesi beşli, ikinci dizesi sekizli, üçüncü dizesi ise beşli hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi:

a	c
b	d
b	c
b	

şeklinde olup düz kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı dizelere göre farklılık göstermekte olup eserde 4+3, 3+4, 2+5, 5+2 durakları kullanılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserde yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtan ifadeler olarak “fanila” kelimesinin “fanile” olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.24. “Değirmen Gaşoğusu” Adlı Türkü

Türkü Bilgileri:

Adı: Değirmen Gaşoğusu

TRT Repertuar No: 4981

Yöresi: Sinop/Boyabat

Kimden Alındığı: Fadime ÇELİK

Derleyen ve Notaya Alan: Ali ŞAHİN

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TMM REPERTUAR SIRA NO: 4381
İNCELEME TARİHİ:

DERLEYEN:
Ali ŞAHİN

DEĞİRMEN GAŞOĞUSU (Gelin Alma Havası)

DERLEME TARİHİ:

YÖRESİ:
BOYABAT

NOTAYA ALAN:
Ali ŞAHİN

KAYNAK:
Fadime ÇELİK

1. SAZ: ...

5. ...

9. DE CİR ME NİN CA ŞO ÇU SU YAV RU MEY GAZ
DE CİR ME NE COY DUM Sİ YEZ YAV RU MEY
DE CİR ME NE VA RA GE LE YAV RU MEY
DU NUR A CA DO NUR A CA CON LUN OL DU MU

13. İN CE BEL DE NA ŞA ÇI Sİ GEL GE LOY
U ÇU DU RUZ Bİ RAZ Bİ RAZ ÇEL GE LOY
EL ÇI Zİ Nİ ÇEN DÜ MÜ ZE MA ÇE LOY
AL TİN Vİ RE ÇU MÜŞ Vİ RE KE SEN DOL DU MU

17. İN CE BEL DE NA ŞA ÇI Sİ GEL GE LOY
U ÇU DU RUZ Bİ RAZ Bİ RAZ ÇEL GE LOY
EL ÇI Zİ Nİ ÇEN DÜ MÜ ZE MA ÇE LOY
AL TİN Vİ RE ÇU MÜŞ Vİ RE KE SEN DOL DU MU

A. Şahin

1. DEĞİRMENİN GAŞOĞUSU (yavram ey)
İNCE BELDEN AŞAĞISI (gel gel ey)

2. DEĞİRMENE COYDUM SİYEZ (yavram ey)
ÜÇÜDÜRÜZ BİRAZ BİRAZ (gel gel ey)

3. DEĞİRMENE VARA GELE YOL İTTİK
EL GİZİNİ ÇENDÜMÜZE MAL ETTİK

4. DÜNÜR AĞA DÜNÜR AĞA GÖNLÜN OLDU MU?
ALTIN VİRE GÜMÜŞ VİRE KESEN DOLDU MU?

5. DÜNÜR AĞA DÜNÜR AÇANEDİR NAZINIZ?
DOKUZ SANDIKLI MEYDİ SİZİN KIZINIZ!

6. DÜNÜR AĞA DÜNÜR AĞA BU MU HALİNİZ?
ALTINIZDA YOK MUYDU KETEN ÇULUNUZ

7. DÜNÜR AĞA DÜNÜR AĞA KESEN DOLMASIN
ŞU ZALİM BABANI GİZİM ÇANDIRAMAZSIN

SİYEZ: HAYVAN YEMİ
Gaşoğu: değirmen bir parçası

Şekil 5.114: “Değirmen Gaşoğusu” Türküsü Notası

5.24.1. “Değirmen Gaşoğusu” Adlı Türkünün Müzikal Analizi

Dizisi:

Şekil 5.115: “Değirmen Gaşoğusu” Türküsü Dizisi

Karar Sesi: La Perdesidir.

Güçlüsü: Güçlü Re perdesidir.

Seyri: Eser çıkıcıdır.

Donanımı: Türkünün donanımında Si bemol işareti kullanılmış olup eserin tüm ölçülerinde Do diyez ses değıştirici işaretine rastlanmıştır. Eserin beşinci ölçüsünde Fa diyez ses değıştirici işareti kullanılmıştır.

Ses Genişliğı: Türkü ses genişliğı bakımından 7 ses aralığına sahiptir.

Usûl: Analizi yapılan eser, 5 zamanlı usul ve mertebe olarak 8’lik birim ile gösterilmiş olup bileşik zamanlı usûl olarak değerlendirilmektedir. Düzüm incelendiğinde, 2+3 yapısının kullanıldığı ve üçlemenin son bölümde yer aldığı görülmektedir.

Metronom: Eserin metronomu repertuar notası üzerinde süre değeri ile gösterilmemiş olup yörede yavaş hızda icra edildiğı tespit edilmiştir.

Nota Süreleri: Türkü içerisinde süreleri bakımından en uzun dörtlük nota, en kısa ise otuz ikilik nota kullanılmıştır.

Değerlendirme: Eserin saz bölümüyle birlikte 7 ses içinde olduğu görülmektedir. Eser, La perdesi üzerine kurulan Hicaz beşlisi şeklinde görülmektedir.

Eserin seyri üçüncü dereceden başlamış olup türkünün ilk cümlesinin, ilk dört ölçüde yer aldığı görülmüştür (Şekil 5.116).

Şekil 5.116: “Değirmen Gaşoğusu” Türküsünün İlk Dört Ölçüsü

Türkünün ilk ölçüsünde çıkıcı, sonraki üç ölçüde ise kademeli olarak inici bir yapı kullanılarak karar sesine ulaşılmıştır. Beşinci ölçüde yeden kullanıldığı, pes taraftan genişlemenin ardından çıkıcı bir yapıya geçildiği ve ardından tekrar kademeli olarak inici bir yapıyla karar sesine ulaşıldığı görülmüştür. Eserin ikinci dizeğinde yer alan dört ölçünün, ilk dört ölçüde kullanılan cümle yapısının yanıtı niteliğinde olduğu düşünülmektedir (Şekil 5.117).

Şekil 5.117: “Değirmen Gaşoğusu” Türküsünün Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Ölçüleri

Eserin sözlerinin yer aldığı bölümde üçüncü dereceden seyre başladığı, onuncu ölçüde birinci ölçünün tekrar edildiği, ardından ikinci derecede bir kalış yapıldığı gözlemlenmiştir (Şekil 5.118).

Şekil 5.118: “Değirmen Gaşoğusu” Türküsünün Dokuzuncu, Onuncu, On birinci ve On ikinci Ölçüleri

Şan bölümünün diğer ölçülerinde ölçü tekrarları yapılarak eser sonlandırılmıştır.

5.24.2. “Değirmen Ğaşoğusu” Adlı Türkünün Edebi Analizi

Değirmen Ğaşoğusu	a
İnce belden aşağısı	a
Değirmene göydüm siyez	b
Üğürdürüz biraz biraz	b
Değirmene vara gele yol ittik	c
El gızını gendümüze mal ettik	c
Dünür ağa dünür ağa gönlün oldu mu?	d
Altın vire gümüş vire kesen doldu mu?	d
Dünür ağa dünür ağa nedir nazınız?	e
Dokuz sandıklı mıydı sizin kızınız?	e
Dünür ağa dünür ağa bu mu halınızız?	e
Altınızda yok muydu keten çulunuz?	e
Dünür ağa dünür ağa kesen dolmasın	f
Şu zalım babanı gızım gandırılmazsın	f

Türkünün Teması: Eser, yörede söylenen gelin alma havalarından birisi olup bünyesinde eleştirel ifadeler barındırmaktadır. Türküde sitem içeren ifadelere rastlanmıştır.

Türkünün Konusu: Türküde gelin alma hadisesinin gerçekleşmesi ve bu olayla ilgili damat tarafının gözünden, maddi taleplerin fazla olmasından dolayı serzenişler dile getirilmiştir. Gelin adayının evlenmeye gönlü olduğu fakat gelinin ailesinin, damat tarafından isteklerinin çokluğu vurgulanmıştır. Eserin genelinde damadın babası tarafından, gelinin babasına sitem edildiği görülmüştür.

Şiir Yapısı: Eserin şiir yapısı 2 dizeli, 8 beyitten oluşan, hece ölçüsüyle yazılmış, Türkü'dür. Eserin, birinci ve ikinci beyiti sekizli, üçüncü beyiti on birli diğer beyitleri ise on üçlü hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Şiirin kafiyesi: a

a

şeklinde olup düz kafiye olarak gözlemlenmiştir. Şiirin durağı beyitlere göre farklılık göstermekte olup sekizli hece ölçüsü ile yazılan dizelerde 4+4, on birli hece ölçüsüyle yazılan dizelerde 4+7, on üçlü hece ölçüsüyle yazılan dizelerde 8+5 durağı kullanılmıştır.

Dil Özellikleri: Eserin ağız ve dil özellikleri incelendiğinde, “koydum” ifadesi yerine “göydüm”, “buğday” ifadesi yerine “siyez”, “öğütürüz” ifadesi yerine “üğödürüz”, “gide” ifadesi yerine “vara”, “ettik” ifadesi yerine “ittik”, “kızını” ifadesi yerine “gızını”, “kendimize” ifadesi yerine “gendümüze”, “vererek” ifadesi yerine “vire”, “haliniz” ifadesi yerine “halınız”, “kandıramazsın” ifadesi yerine “gandıramazsın” ifadelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

6. SONUÇ

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak elde edilen sonuçlara yer verilecektir. Araştırmada Sinop yöresine ait tespit edilen türküler ve bu türkülerle ilgili detaylar aşağıda maddeler halinde sunulmuştur.

- Sinop yöresi türküleri dizi yapıları yönünden incelendiğinde, TRT Repertuarında yer alan 24 Sinop türküsünün 7'sinin hicaz dizisi özelliğini gösterdiği, 5'inin Çargâh dizisi özelliğini gösterdiği, 4'ünün Hüseyni dizisi özelliğini gösterdiği, 2'sinin Uşşak dizisi özelliğini gösterdiği, 2'sinin Kürdi dizisi özelliğini gösterdiği, 1'inin Nikriz dizisi özelliğini gösterdiği, 1'inin Buselik dizisi özelliğini gösterdiği, 1'inin Saba dizisi özelliğini gösterdiği diğer 1'inin de Neva dizisi özelliğini gösterdiği tespit edilmiştir. TRT Repertuarında yer alan 24 Sinop türküsünün 15'inin ses genişliği 7 ses ve altı olarak tespit edilmiştir. Bu durumdan dolayı dizi yapıları analiz edilirken makam dizilerini oluşturan dörtlü ve beşliler merkezinde inceleme yapılmıştır.
- “Tabaklının Deresi” adlı türkünün dizisi la perdesi üzerine kurulan Kürdi dörtlüsü olarak tespit edilmiş, türküde Uşşak geçkilerine rastlanmıştır. “İp Attım Ulaş Diye” adlı türkünün dizisi la perdesi üzerine kurulan Hüseyni dizisi şeklinde görülmüştür. Türküde geçki yapılan dizinin tiz perdelerine rastlanmasa da, Karcığar geçkisinin bulunduğu düşünülmektedir.

- “Karasuda Pazar Var” adlı türkünün TRT repertuarında bulunan notasına bakıldığında, dizi yapısı olarak la perdesi üzerine kurulan Buselik beşlisi olarak görüldüğü, fakat türkünün yöredeki ve TRT kayıtlarındaki icra şekilleri incelendiğinde ise Uşşak dizisinde icra edildiği saptanmıştır. Eser yörede, TRT repertuar notasında yazılı olan nota kalıpları ile Uşşak dizisinde icra edilmektedir.
- Sinop yöresi türküleri usullerine göre incelendiğinde, TRT Repertuarında yer alan 24 türkünün 12’sinin 4 zamanlı basit usulden oluştuğu, 6’sının 9 zamanlı bileşik usulden oluştuğu, 2’sinin 7 zamanlı bileşik usulden oluştuğu, 2’sinin 5 zamanlı bileşik usulden oluştuğu ve diğer 2’sinin de 2 zamanlı basit usulden oluştuğu tespit edilmiştir.
- “Ayancık Tepeleri” adlı türkünde 4/4’lük ve 5/4’lük olmak üzere iki usul tipinin kullanıldığı, “Ben Giderim Batum’a” adlı türkünde ise 7/8’lik ve 6/8’lik olmak üzere iki usul tipinin kullanıldığı saptanmıştır. 7/8’lik bileşik usulde olan “Ben Giderim Batum’a” adlı türkünün düzum yapısı incelendiğinde üçlemenin sonda olduğu, “Beyler Bahçesinde Kandiller Yanar” adlı türkünde ise üçlemenin başta olduğu tespit edilmiştir. 9/8’lik bileşik usulde olan Sinop türkülerinin düzum yapıları incelendiğinde, 4 türkünde üçlemenin sonda olduğu, Sinop’ta Tabyaya Yakın” ve “Adanın Burnunu Duman Bürüdü” türkülerinde ise üçlemenin baştan ikinci bölümde yer aldığı tespit edilmiştir.
- TRT Repertuarında yer alan Sinop yöresi türküleri karar sesleri bakımından analiz edildiğinde, 17 türkünün karar sesinin la perdesi olduğu, 3 türkünün karar sesinin sol perdesi olduğu, 2 türkünün karar sesinin si perdesi olduğu, diğer 2 türkünün karar sesinin ise do perdesi olduğu saptanmıştır.
- TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinde işlenen temalara bakıldığında, 18 türkünde sevda-aşk temasının işlendiği, 2 türkünde sitem temasının işlendiği,

2 türküde ayrılık temasının işlendiği, 1 türküde iş-meslek temasının işlendiği, diğer 1 türküde ise ölüm temasının işlendiği tespit edilmiştir.

- TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin şiir yapıları incelendiğinde, 14 türkünün nazım türünün “mani”, 8 türkünün nazım türünün “türkü”, 2 türkünün de nazım türünün “semai” olduğu tespit edilmiştir.
- Sinop yöresi türkeleri ses genişliklerine göre incelendiğinde, 7 türkünün 7 ses genişliğine sahip olduğu, 5 türkünün 5 ses genişliğine sahip olduğu, 5 türkünün 9 ses genişliğine sahip olduğu, 4 türkünün 8 ses genişliğine sahip olduğu, 3 türkünün ise 6 ses genişliğine sahip olduğu saptanmıştır. Bu veriler sonucunda Sinop yöresi türkülerinde kullanılan ses sahasının en az 5 ses, en fazla 9 ses olduğu ve 15’inin bir oktavdan daha az ses genişliğine sahip olduğu tespit edilmiştir.
- Derleme tarihlerine göre inceleme yapıldığında, 1948 yılında 7 türkünün, 1949 yılında 2 türkünün derlendiği tespit edilmiştir. 1955, 1956, 1959, 1975 ve 1990 yıllarında 1’er türkünün derlendiği, TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin 10 tanesinin derleme tarihinin nota üzerinde bulunmadığı saptanmıştır. Bu veriler sonucunda TRT Türk Halk Müziği Kırık Hava Repertuarında var olan Sinop türkülerinin derleme çalışmalarının, 1948 yılında ilk olarak Ankara Devlet Konservatuarı tarafından başlatıldığı tespit edilmiştir.
- Sinop yöresi türkülerinden 15’inin Sinop/Merkez’den, 5’inin Boyabat ilçesinden, 1’inin Ayancık ilçesinden, 2’sinin Ayancık ilçesi Akveren köyünden, 1’inin ise Sinop’un çevre köylerinden derlendiği tespit edilmiştir.

- “Ev Yaptırdım Pelitten” adlı türkünün notasında eserin yöresi Sinop/Ayvacık/Akveren olarak yazılmıştır. TRT Repertuarındaki bir başka Sinop türküsü olan, “Tüfeğim Dolu Saçma” adlı türkünün yöresi ise Sinop/Ayancık/Akveren olarak yazılmıştır. İki türkünün de repertuar notası üzerinde yer alan kimden alındığı, derleyen, derleme tarihi ve notaya alan bölümlerinin birebir aynı olduğu saptanmış olup “Ev Yaptırdım Pelitten” adlı türkünün yöresi bölümünde yazan "Ayvacık" bilgisinin Sinop'un böyle bir ilçesi olmadığı için yazım hatası olduğu düşünülmektedir. Buna göre "Ev Yaptırdım Pelitten” adlı eserin yöresinin Sinop/Ayancık/Akveren olduğu görülmektedir.
- Sinop yöresi türkülerini derleyen kişi ve kurumlara bakıldığında, 7 türkünün Muzaffer SARISÖZEN tarafından, 6 türkünün Ankara Devlet Konservatuarı tarafından, 2 türkünün Ahmet YAMACI tarafından, 2 türkünün Serbülent YASUN tarafından, 1 türkünün Ali CANLI tarafından, 1 türkünün Ali ŞAHİN tarafından, 1 türkünün Ferruh GÜVEN tarafından, 1 türkünün Nida TÜFEKÇİ tarafından, 1 türkünün Recai BAŞARAN tarafından, 1 türkünün Sabahat KARAKULAKOĞLU tarafından, diğer 1 türkünün ise Yücel PAŞMAKÇI tarafından derlendiği tespit edilmiştir.

Türk Halk Müziğinde Orta Anadolu, Ege, Karadeniz ve Doğu Anadolu gibi bölgelerin ezgileri, üslup ve tavır özelliklerinin farklı olması sebebiyle dinleyici tarafından rahatlıkla ayrıştırılabilirken, Sinop yöresi ezgileri için bu ayrımı yapmanın çok da kolay olmadığı araştırmamız esnasında ortaya çıkan sonuçlardan biridir.

Türk Halk Müziği geleneğinde Karadeniz müziğinin genel karakteristik yapısı yoğunlukla Doğu Karadeniz ezgileri üzerinden algılanmaktadır. Bu algıyı oluşturan unsurlar, usul, mertebe ve bunlara bağlı olarak oluşan ağız ve dil özellikleridir. Maddeler halinde verilen analizlere dayanarak, TRT Repertuarında yer alan Sinop türkülerinin, yörenin coğrafi konumunun daha batıda olması sebebiyle Karadeniz müziğinin karakteristik özelliklerini kısmen yansıttığı gözlemlenmiştir.

Günümüzde kitle iletişim araçlarının hızla gelişmesi ve yayılması kültür sınırlarını ortadan kaldırmaya başlamıştır. Dolayısıyla yurdumuzda karakteristik özellikler taşıyan yöre müziklerinin ayrışması ve farklılıklarının ortaya çıkarılması önemlidir. Bu bağlamda yöre müzikleri üzerine çalışan ve çalışacak olan araştırmacıların, yapacağı çalışmalarda müzikal, edebi analiz ve tasnif çalışmaları yaygınlaştırılmalı ve teşvik edilmelidir. Yapılan araştırmanın bu anlamda, sonraki araştırmacılara örnek bir modelleme sunacağı temenni edilmektedir.

7. KAYNAKLAR

A) Kitaplar

Karagöz, İ. (2003). *Mitolojide Doğu Karadeniz: Kolkide'den Herakles Sütunları'na Kaybolmuş Bir Ulusun İzlerinde*. İstanbul: İsmat Yayınları.

Nur, Rıza (1967). *Hayat Ve Hatıratım I-II*. İstanbul : Altındağ Yayınevi

Sarıkaya, Yaşar (2012). *Bir İnci Memleketim*. Samsun: Ceylan Ofset

Umar, Bilge (1993) *Türkiye'de Tarihsel Adlar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi

Ülkütaşır, M. Şakir (1963). *Türk Folklor Araştırmaları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları

Ülkütaşır, M. Şakir (1971) *Türk Kültürü* 9. Cilt 100.Sayı. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

Ülkütaşır, M. Şakir (1982). *Yurt Ansiklopedisi Sinop*. İstanbul: Anadolu Yayıncılık

B) Süreli Yayınlar

Şermet, Sevim Karabela (2013). *Gizli Anılarda Saklı Kültürler; Hayat Ve Hatıratım'da Sinop*. Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish. Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu, *Bölgesel Göstergeler* (2010). TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop.

C) İnternette Alıntılar

Sinop Belediyesi. Erişim Tarihi: 01.05.2015, <http://sinop.bel.tr/sinop/sinop.asp>

Sinop Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim Tarihi: 30.04.2015,
<http://www.sinopkulturturizm.gov.tr/TR,74843/helesa-gelenegi.html>

YILMAZ, Cevdet (2009). Tarihi Sinop Kalesi Cezaevi / From a geographical point of view; The Historical Castle-Prison of Sinop. *Doğu Coğrafya Dergisi*. Erişim Tarihi: 01.05.2015, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunidcd/article/view/1021006936/1021006363>

8. ÖZGEÇMİŞ

21.03.1988 tarihinde Sinop'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Sinop Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'nda, lise öğrenimini ise Sinop Anadolu Lisesi'nde tamamladı. Okul yıllarında Sinop Belediye Konservatuarı'nda, Türk Halk Müziği alanındaki korolarda solist olarak görev aldı. Ortaokul öğrenimi sırasında bağlama ile tanıştı ve ardından lise yıllarında bağlama icrasını geliştirmek amacıyla çalışmalarda bulundu. Sinop Belediyesi Konservatuarı bünyesinde bulunan Türk Halk Müziği korolarına bağlaması ile iştirak etti. Yine Sinop Belediyesi çatısı altında düzenlenen Türk Halk Müziği alanındaki etkinliklerde ve Sinop Halk Eğitim Merkezi tarafından düzenlenen etkinliklerde gerek korist ve solist olarak, gerek bağlama icracısı ve ritim saz icracısı olarak görev aldı.

2005 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığının düzenlediği Gençlik Merkezleri Ses Yarışmasında Türk Halk Müziği alanında Kırşehir'de bölge 1.'cisi, Antalya'da da Türkiye 2.cisi oldu. 2006 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Ses Eğitimi Bölümü'nü kazandı. 2007'de TRT İstanbul Radyosu Türk Halk Müziği Gençlik Korusu'nun açtığı sınavı kazanarak bu kurumda görev aldı. Bu yıllarda İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı bünyesinde düzenlenen etkinliklerde ve TRT İstanbul Radyosu Gençlik Korusu konserlerinde solist olarak görev aldı.

2011 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Ses Eğitimi Bölümünden mezun oldu. 2011-2012 yılları arasında Sakarya Üniversitesi Pedagojik Formasyon Programını tamamladı. Bu yıllarda çeşitli özel kurumlarda bağlama eğitmenliği yaptı ve çeşitli TV ve radyo programlarında solist ve bağlama sanatçısı olarak görev aldı. 2012 yılında İstanbul Çekmeköy Nişantepe Ortaokuluna Müzik Öğretmeni olarak atandı. Aynı yılın aralık ayında ise

İstanbul Sancaktepe Perran Kutman Sarıtaş Ortaokulu'na atandı. 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılında bu kurumda Müdür Yardımcılığı görevinde bulundu. Bu yıllarda Sancaktepe İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından hazırlanan Müzik Öğretmenlerinin oluşturduğu Türk Halk Müziği Korosunda solist olarak görev aldı. Halen Sancaktepe Perran Kutman Sarıtaş Ortaokulu'nda Müzik Öğretmeni olarak görevine devam etmektedir.